FLORES LEGUM CUM SUIS EXCEPTIONIBUS, ET...

Thomas : de Thomasettis,
Giovanni Battista Coccini

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
19 A
52

M

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

25.5.5.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
19 A
52

M

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

25.5.5.
25
C
5

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

FLORES LEGVM

CVM SVIS EXCEPTIONIBVS, ET DECLARATIONIBVS,

Ex varijs Legibus, Gloſſis, & Doctoribus Collectis

A R. D. THOMA DE THOMASETTIS Iuris Vtriuſque Doctore, atque Archipresbytero Meſtrenſe.

In hac Quarta impreſſione ab eodem Auctore recogniti, ab erratis expurgati, & pulcherrimis Additionibus locupletati.

Opus omnibus vtriuſque Iuris ſtudentibus, ac præſertim Legum Scholaribus vtiliſſimum, & neceſſarium.

Cum Indice copioſiſſimo.

Ex Legato Ill.mi Coccini

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

VENETIIS, Apud Baretium Baretium, 161[illegible]

Superiorum permiſſu, & Priuilegijs.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISS. D.
D. FRANCISCO
IVSTINIANO.
EPISCOPO TARVISINO.

Thomas de Thomaſettis Meſtrenſis S. T. D.

ANnis elapſis, Illuſtriſſime Antiſtes, cum quidam incerti auctoris libellus, LEGVM FLORES inſcriptus, ad me perueniſſet, ſtatim operępretium me facturum exiſtimaui, ſi, in ſtudentium commodum vtque ocium viui, ſicut aiunt, hominis ſepulturam effugerem, ſingulas, quas continebat iuris regulas, exceptionibus, declarationibus atque etiam exemplis Illuſtrarem. Cum itaq; in ijs augendis operæ, & olei nonnihil impendiſſem, eodem, ac antea, titulo formis excuſſas, Archiepiſcopo Molino Epiſcopo noſtro (in cuius te locum per honorificè ſuffectum eſſe boni omnes lætantur) obſeruantię ergò dicaueram. Quam quidem induſtriam cum

Digitized by Google

impreſſor legalis ſcientiæ ſtudioſis probatā m cognouiſſet, non deſtitit ſummis me precibus obteſtari, donec coactus morem gerere, opuſculum ipſum ſexaginta, & pluribus regulis auctum, aliiſque additionibus hinc inde locupletatum, typis iterum committere propoſuerim. Illud igitur, vt ſub ampliſſimi nominis tui tutela in lucem prodeat exopto: non enim cogitatione aſſequi poſſum, cui magis, quam tibi, ſi auctoris conditio, & materia ipſius operis attendatur, debeat cōſecrari? In ipſo enim non niſi de rebus ad eam diſciplinam pertinentibus tractatur, in qua tu lauream multis ab hinc annis in Patauino Collegio honeſtiſſime ſuſcepiſti. Accipe igitur, vir Illuſtriſſime, cuncta æqui, boniqueconſulens, mentis deuotæ munuſculum, cuius quidem merito, ſi optatiſſimam tui gratiam inire ſorte mihi cō tigerit, nunquam harum me lucubrationum penitebit. Vale, & diu felix viue.

Ex Meſtrenſe Diœceſi V. Non. Iulij. 1615.

AVRELII VONICI
I. V. D.

FLORIBVS vt mella apricis fragantia vere
Attica ſub placido ſugere nouit apis,
E cultis Thomas ſic legum ſedulus hortis
Præſtanti flores legerat ingenio.
Pandiderant folia at nondum bene candida, verum
Reddidit agricolæ cum noua cura decus.
Cura quibus lauri penetralia pandere iuris
Aeterno meritas cingite flore comas.

EIVSDEM EXAST.

BARTOLVS egregia colitur ſi laude, quod amplis
Sacrata explicuit Iura voluminibus
Quæ meruiſſe putas Thomam præconia paucis,
Qui legum ſpinas reddidit arte roſas?
O mage Sole potens, hoc, fertilis vbere campus,
Sed per te flores arua peruſta ferunt.

INDEX COPIOSISSIMVS

RERVM NOTABILIVM, QVAE IN HIS REGVLIS

Interſertæ ſunt.

A

ABſurdum euitari debet. Reg.42
Abſurdum tolleratur, vt abſurdius euitetur. Reg.42
Aduocati, qui cauſas iniuſtas defendũt damnorũ & expenſarũ ad reſti. tenentur. R.16
Aduocati quare æquiparantur militib. Reg.16
Actus qui opponitur actui ſumè bono, ſumè malus eſt. Reg.149
Adoptio non iure facta a Principe confirmari poteſt. reg.262
Affectus quando punitur ſicut effectus. reg.18
Alearum ludus an prohibitus, & quomodo, clericis. reg.300
Appellationis remedio quando extinguitur, vel non, pronunciatum. reg.36
Arbitri ſententiæ quando non eſt neceſſe ſtari. r.3
Appellatione filiorum quando non comprehendũtur filiæ. reg.177
Aliud pro alio quando ſolui poteſt. reg.31
Amicus pro alio amico teſtis eſſe poteſt. reg.49
Ars chirurgica clericis prohibita eſt. reg.203

Bene-

B

Beneficia curatâ ſunt incompatibilia, ſimplicia non. reg.28
Baptizans filium proprium an poſſit petere debitum ab vxore. reg.141
Baptizans filium quem abortiuit amica eius, an poſſit ducere eam in vxorem. reg.141
Beneficij receptor naturaliter obligatur ad antidora. reg.55

C

Caſus contingens liberat debitorem a culpæ præcedenti. reg.7
Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis. reg.34
Clauſula, ſi non valet &c. quando aliquid operatur. reg.12
Clerici veteris teſtamenti quare vxores ducebant. reg.54
Clerici non poſſunt renunciare beneficio fori, & quare. reg.58
Clerici an poſſint teſtari de rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ. reg.75
Clerici non poſſunt exercere artem chirurgicam. reg. 203
Clerici ludendo aleis an, & quando peccent mortaliter. reg.300
Contrahentium voluntatem magis, quam verba debemus inſpicere. reg 13
Conſentiens quando punitur ſicut agens. reg.21
Contractus bonæ fidei qui dicuntur reg.64
Conſuetudo an valeat, vt clerici teſtentur de reb. eccle-

Digitized by Google

eccleſiæ ad uſus non pios. reg. 75
Conſuetudo an ualeat, ut clerici teneantur dare can delas benedictas in feſto purificationis. reg. 81
Contractus initus cum minori quando eſt validus uel non. reg. 84
Confirmatio fieri debet præmiſſa inquiſitione de uita, & moribus electi. reg. 108
Concurrentibus priuilegijs utimur iure communi. reg. 250

D

Debitor ex cõtractu poſt moram, an teneatur praſtare eſtimationẽ equi, ſerui, uel huiuſmodi, ſi equus mortuus ſit morte naturali, & erat periturus etiã penes creditorem. reg. 7
Decimæ perſoluẽdæ sũt ſemine nõ ſeparato. reg. 52
Deus non facit differentiam inter ſimplicem loquelam, & ſolemnem. reg. 112
Debitor ante moram quando tenetur ad eſtimationem rei extinctæ. reg. 115
Deambulatoria eſt hominis uoluntas uſque ad ſupremæ uitæ exitum. reg. 266
Doctor conductus ad legendum, an poſſit legere per ſubſtitutum. reg. 298
Dolus nemini debet eſſe proficuus. reg. 7
Donatio uxoris quando ualet. reg. 100
Dos eſt priuilegiata. reg. 250
Deflorans uirginem quando in conſcientia non tenetur eam ducere, uel dotare. reg. 275

E

Epiſcopi nõ poſſunt extra ieiunia quatuor temporum Ordines maiores conferre. reg. 1

Excom-

Digitized by Google

Excommunicatus an poſſit inuitus abſolui. reg.68
Ebrietas quando eſt peccatum mortale. reg.94
*Expedit reipublicę ſubditos habere locupletes.*159
Eccleſia præſcribit,& preſcribitur. 182.& 206
*Excommunicatio ſolẽnis quomodo fertur.*reg.302

F

F*Eminæ ſunt remotæ ab omnibus officijs publicis.* reg.122
Feminæ non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento. 122
Feminæ quando poſſunt pro alio interuenire: 122
Feminæ in criminalibus non teſtificantur, niſi in ſubſidium. reg.122
Filius rogatus reſtituere hereditatem, ſi ſine liberis deceſſerit, detrahit tertiam de iure naturæ, & quartam Trebel. reg.4
Filius quando præiudicat patri. reg.33
Fides quando non eſt ſeruanda. reg.135
Fides ſola non ſufficit, ſed opera eſſe neceſſaria, contra hæreticos probatur. reg.148
Frater non tenetur fratrem heredem inſtituere. reg. 243
Fruſtra inuocat auxilium legis, qui in legem committit. reg.57
Fraus citra dimidium de iure ciuili tolleratur. reg. 64

G

G*Eneralis locutio reſtringitur ad habilitatē.* reg. 252

H

H*æretici ſunt infames,& excõmunicati.* 138
*Hæretici æquiparãtur Chamaleõti &c.*138

Digitized by Google

Hæreditas tranſit cum onere, & honore. reg. 66

I

IN neceſſitate nemo dicitur liberalis. reg. 192
Iudex quando debet accelerare expeditionem. reg. 65
Iudex quando impartitur officium ſuum non requiſitus. reg. 159
Iudex quãdo poteſt recuſari vt ſuſpectus. reg. 163
Ius naturale immutabile permanet. reg. 74
Ius poſitiuum per alius ius, vel per contrariam cõſuetudinem tollitur. reg. 74
Ius canonicum conſiderat ſalutem animæ. reg. 11
Ius canonicum non conſiderat apices iuris, ſed ſubſtantiam fidei datæ. reg. 112
Iuſta dilatio habet aliquam excuſationẽ. reg. 184
Iuſtum eſt Principem legibus ſuis obtemperare. Reg. 233
Iuſta dilatio liberat debitorem a mora. reg. 116

L

LAicus an poſſit eſſe uicarius generalis Epiſcopi. reg. 166
laicus quando teſtificatur cõtra clericum. reg. 168
legata domo, an debetur ortus. reg. 234
legitima quomodo intelligitur. reg. 292
lex ciu. quando non habet locum in foro conſcientiæ. reg 248
lex poſitiua quando eſt ſeruanda in foro conſcientiæ. 173
legatis ueſtibus uxori, an ueniant aurea, uel argentea ornamenta dictarum ueſtium. reg. 8
lex Imperatoris non præiudicat ſacris canonibus. reg.

Digitized by Google

leges de conſilio non obligant. reg.78
lex generaliter loquens reſtringitur per aliam legem ſpecialiter loquentem. reg.131
locupletari cũ alterius iaſtura quãdo põt. reg.24.

M

Matrimonium quare denominatur a matre. regula. 2
Mater quare ſuccedit filijs. reg.2
Maledicta illa pietas, quæ deſtruit iuſtitiam. reg. 17
Macedoniani beneficio an filij renunciare poſſint. reg. 58
Magis puniuntur patres in filios, quam in ſeipſos. reg. 91
Maritus qui cum conſanguinea legitimæ coniugis fornicatus eſt, an poſſit petere, & reddere debitum uxori. reg.200
Metus reſcindit contractum. reg.266
Metus qualis excuſat. reg.104
Milites non gaudent hodie priuilegijs militaribus. reg. 242
Minus malum an conſulit poſſit. reg.93
Moyſes quare permiſit repudium. reg.74
Modica iniuſtitia tolleratur. reg.88
Minor in quibus caſibus eſt priuilegiatus. reg.180
Moderamen inculpatæ tutelæ quomodo intelligitur. reg.306
Mora modici temporis non conſideratur. reg.184
Mutato tempore mutatur ſæpe uoluntas. reg.186

Digitized by Google

N

NEceſsitate urgente multa licent, quæ alias non licerent. reg. 189
Negatiua quando debet probari. reg. 19
Nihil tam naturale, quam vnumquodque diſſolui eo genere, quo ligatum eſt. reg. 6
Nihil eſt, quod magis Dei eccleſiæ noceat, quam quod indigni aſſumantur ad eccleſiarum regimen. reg. 108
Nihil eſt, quod magis fulgeat in homine, quam recta fides. reg. 135
Nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat. reg. 187
Non omne quod licet honeſtum eſt. reg. 40
Notorium quid ſit. reg. 176
Nulla lege poſitiua ſummus Pont. ligatur. reg. 1

O

OBligatio naturalis tantum de iure ciuili non producit actionem. reg. 55
Oderunt peccare mali formidine pœnæ. reg. 113
Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. reg. 7
Omne ſimile non eſt idem. reg. 43

P

PApa contra ius poſitiuum quando diſpenſare non poteſt. reg. 217
Papa poteſt omnia, quomodo intelligitur. reg. 217
Papa an ab aliquo iudicari poſſit. reg. 218
Papa an poſſit tollere ius de ſoluendis decimis. reg. 74
Papa, & Imperator legibus non ſubijciuntur. 68
Pater inuitus tenetur dare dotem filiæ dum uiuit, ſed

Digitized by Google

ſed legitimam non. reg.45

Paria ſunt aliquid non fieri, vel illegitimè fieri. reg. 117

Paria ſunt eſſe, uel de proximo ſperari. reg.231

Pater quando poteſt exhæredare filium. reg.292

Pater poteſt eſſe teſtis ſuper ætate filij. reg.295

Peccata cordis, oris, & operis, eiuſdẽ ſpeciei ſunt, & qualitatis. reg.18

Percutiens clericum, quando tenetur adire Papam *pro abſolutione, & quando non.* reg.58

Potior eſt mens dicentis, quam uox. reg.5

Poſthumus quando rumpit teſtamentum. reg.22

Prælatus quando præiudicat eccleſiæ. reg.221

Præſumptio tollitur preſumptione. reg.224

Propter peccatum homo recedit a Deo. reg.39

Princeps an poſsit eſſe iudex in cauſa propria. 25

Priuilegium quomodo amittatur. reg.236

Publicum quid ſit. reg.176

Q

QValem ſententiam dixerit arbiter, eidem ſtādum erit. reg.3

Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. reg. 37

Quando iuratum, quaſi Deo teſte promittitur. reg. 165

Qui facit quod non debet, eidem obuenit quod non credit. reg.188

Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, facile eſt cōcedendum. reg.31

Quod patet expreſſe probare non eſt neceſſe. 108

Reus

R

Reus quando tenetur edere propria inſtrumenta actori. reg. 11
Reus in exceptionibus eſt actor. reg. 11

S

Sacerdotali dignitate nulla eſt maior. reg. 167
ſemper in actu intelligũtur dolus, & fraus excepta. reg. 6
ſeruis inuitis libertas acquiri poteſt. reg. 60
ſponſalia de conſenſu contrahentium diſſolui poſſunt. reg. 6
ſponſa ſi fornicata fuerit, non tenetur ſponſor eam ducere. reg. 165
ſtultus in culpa, ſapiens in pœna fiet. reg. 188
ſufficit allegare naturalem rationem etiam ſine lege. reg. 109

T

Teſtimonium de auditu non eſt proprie teſtimonium. reg. 207
Tranſactio quiſi ſit. reg. 154
Tutor an poſſit deſponſare pupillã ſuam. reg. 185
Tranſigere de re ſpirituali ſimonia eſt, interuentũ pecuniæ. reg. 303

V

Voluntas teſtatoris in primis attenditur, & cõſideratur. reg. 13
Vltimę uoluntates fauorabiles ſunt. reg. 41
Vota filiorum familias, & aliorum qui alterius poteſtati ſubduntur a ſuperioribus irritata non obligant. reg. 44
Velleiani beneficio an mulier renunciare poſſit. reg.

Digitized by Google

reg. 58
Vbi conſilia multa, ibi ſalus multa. *reg.* 79
Verba ſunt intelligenda cum effectu. *reg.* 111
Varietas perſonarum varium ius quoque facit. *reg.* 156
Verbum, præſumat, arguit dolum, & temeritatẽ. *reg.* 166
Vſurarius quare non excuſatur, quamuis qui accepit ad vſuram in illam conſenſit. *reg.* 192

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

FLORES LEGVM CVM SVIS EXCEPTIONIBVS, ET DECLARATIONIBVS COLLECTIS

A D. THOMA DE THOMASETTIS Iuris Vtriuſque Doctore.

REGVLA PRIMA.

A CAPITE non licet membra recedere. c. cum non liceat. de præſcript.c.1.& 2.12. diſt. c. in cauſis. de ſenten.& re iudi.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autẽ, ſi aliquid ſpeciale in capite ſit: quia tali caſu non debent membra ſicut caput facere, vt notat gl. in c.1. de tempo. ordi. Et propterea in c. de eo autem.eo.tit.dicitur,quòd licet Papa conferat, & cõferre poſſit extra ieiunia quattuor temporum Ordines, tam minores,quam maiores; Epiſcopi tamen maiores ordines conferre non poſſunt, niſi in Sabbatis quattuor temporum, aut in Sabbato Sancto: vel in Sabbato ante Dominicam de Paſſione : quia illud ſpeciale in Pontifice eſt, propter plenitudinem poteſtatis eius. c. propoſuit. de cõceſſ.

præb. Nulla enim lege ſummus Pōtifex poſitiua ligatur, eiusque perſona ſemper excepta intelligitur. c. venientes. de iure iur. & not. in l. 1. ff. quod quiſque iur. Ad minores autem ordines, vt dicitur in d. c. de eo. dominicis, aliiſque feſtiuis diebus, licet Epiſcopis aliquos ordinare.

REGVLA 2.

A digniori debet res denominari. l. quæritur. ff. de ſtatu homi. cap. quod in dubiis. de ſenten. & re iu.

Declaratio.

Procedit regulariter; Fallit autem in matrimonio, quod quidem denominatur a matre, quæ tamen nobilior non eſt. §. 1. & ibi Doct. Inſt. de pa. poteſt. Ideo autem ab ea potius, quam à patre matrimonium denominatur; quia maiora ſuſtinet onera. Eſt enim mater ante partū oneroſa, in partu doloroſa, & poſt partum laborioſa. c. ex literis. de conuer. in fide. & notat gl. in d. §. 1. Ob idque ēt mater de iure communi ſuccedit filiis ab inteſtato, & ſine liberis decedentibus, cæteris agnatis excluſis, exceptis fratribus, & ſororibus, cum quibus ſimul ad hæreditatem vocatur. §. ſed nos. Inſti. de Senatuſcon. ter. authēt. defuncto. C. eo.

REGVLA 3.

A perſona, in qua eſt compromiſſum, non eſt

Digitized by Google

eſt recedendum.l. 1.C. de arb. l. diĉ proferre §.ſtari.ff.eo.l.fin.C.de contrahen.empt. Qualem enim ſententiam dixerit arbiter, eidem ſtandum erit.l.qualem.ff.de arb.

Declaratio.

Procedit, dummodo ſententia ſit ſolemniter lata, & ſecundum ordinem iuris, l.prolatam. C. de ſenten. & inter locu. om. iud. Vel procedit, ſi dolo arbiter careat; aliàs non eſt ei neceſſe ſtari. l.arbitrorum.C.de arb. & notat gl.in d.§.ſtari. Vel procedit, quando ſententia lata eſt intra terminum compromiſſi, & de eo tantum, quod continetur in compromiſſo; quia aliàs nulla eſſet.d.l.1.in fi.& cap. cum dilectus. de arb.

REGVLA 4.

A ſententia interlocutoria non appellatur. l.2.C.de epiſco.aud.l. fin. C. de interlo. omn. iud.cum ſim.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, ſi iudex interloquendo, videlicet ante ſententiam diffinitiuam, contra ius pronunciauerit, vel ſi aliquem nimis grauauerit. l.2.ff.de appella. reci.c.non ſolent.2.q.6. Vel procedit de iure ciuili: ſecus autem eſt de iure canonico, quia rationabili cauſa expoſcente appellatur a quocunque grauamine, etiam ab interlocutoria, d.c.non ſolent, & c.vt debitus.de appel.

Digitized by Google

Porrò ius iſtud canonicum ſeruatur in foro eccleſiaſtico: ius verò ciuile in foro ſeculari, quando iſta duo iura contrariantur, vt hic. Si verò non contrarientur, vtrunque poteſt in vtroque foro indiſtinctè allegari. Sed in materia ſacramentorum, & peccati, ius canonicum præfertur, & habet locum etiam in foro ſeculari: & quando de iure ciuili eſt dubium, & de iure canonico clarum, & econtra, vt per Doct. in cap. primo, de ope. no. nũciat. Et propterea, quia de iure ciuili eſt dubium, an filius rogatus reſtituere hæreditatem, cum conditione, detrahere poſſit tertiam iure naturæ, & quartam trebellianicam, & de eis diſponere poſſit ad libitum: de iure autem canonico clarum eſt, & deciſum, vt eſt tex. in c. Raynutius, & cap. Raynaldus. de teſtamen. ideo tali caſu ius canonicum habebit locum etiam in foro ſeculari.

REGVLA 5.

A verbis legis non eſt recedendum. l. non aliter. ff. de leg. 3. c. vltimo, & ibi glo. de verb. ſignificat.

Declaratio.

Procedit, niſi conſtaret voluntatem loquentis aliter voluiſſe, vt in d. l. non aliter. Potior eſt enim mens dicentis, quam vox. l. Labeo. ff. de ſupel. leg. Nec ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus, inquit. text. in cap. intelligen-

ligentia. de verbor. ſignificat. Vel procedit, niſi ratio nos induceret ad recedendum, aut neceſſitas nulli legi ſubiecta. leg. vni. ff. de offic. conſul. c. Marcion. 1. quæſt. 1. Vnde ſi ſtatutum dicat, quod mulier non poſſit obligari, vel teſtamentum facere, ſine conſenſu, aut præſentia duorum parentum, ſi non haberet, niſi vnum, ſufficeret illum adhibere. l. Stichum qui meus, & ibi Barto. ff. de legat. primo.

REGVLA 6.

Ab initio contractus ſunt voluntatis, ex poſt facto neceſſitatis, quia non licet reſilire, l. ſicut ab initio. C. de act. & obli. l. in comodato. §. ſicut. ff. comod.

Declaratio.

Procedit, niſi de conſenſu vtriuſque partis ab eis recedatur, vt dicitur in d. l. ſicut ab initio. Nihil enim tam naturale eſt, quam vnumquodque diſſolui eo genere, quo ligatum eſt, l. nihil. ff. de regul. iur. Vel procedit, quando contractus iure perfecti ſunt, vt dicitur in l. de contractu. C. de reſcindend. vendit. Vel etiam procedit, niſi ſuperueniat fraus, & dolus; quia ſemper in actu intelligitur dolus, & fraus excepti. l. creditor. §. Lucius. ff. mand.

Sed matrimonium, quamuis conſenſus vtriuſque partis efficiant: de conſenſu tamen

Digitized by Google

vtriuſque partis ab eo recedi nõ poteſt, quia, Quos Deus coniunxit, homo ſeparare non poteſt, & indiſſolubile manet, vt in ſacris litteris. Sponſalia autem de conſenſu vtriuſque partis, & ob aliquam iuſtam cauſam bene diſſolui poſſunt, vt per Nau. in Manual. c. 22. num. 25.

REGVLA 7.

Abſens Reipublicæ cauſa, ſi damnum patitur, debet reſtitui. l. item hi. ff. ex qui. ca. maio. l. abſentia. ff. de reg. iu. Officium enim ſuum nemini debet eſſe damnoſum. l. ſi communis ſeruus, §. quod vero. ff. de adulteriis. cum ſim.

Declaratio.

Procedit, niſi dolo abfuiſſet, vt dicitur in d. l. item hi. Dolus enim nemini debet eſſe proficuus. l. quod ſi dolo. l. is qui dolo. ff. de rei vendic. Vel procedit, niſi etiam præſens damnum fuiſſet paſſurus. l. item ſi verberatũ, §. vlt. ff. eo. Caſus enim contingens liberat debitorem a culpa præcedenti. l. ſi quis aliam, §. eſt & alia. ff. quod vi, aut clam. l. ſi vehenda. §. ſi conditione. ff. ad l. Rodiam de iactu. ibi: Conduxi nauem tuam, vt in ea merces meæ portarentur: tu transtuliſti eas, me inſcio, in aliam nauim; nauis iſta nouiſſima periit; tu teneris de interitu, niſi nauis tua poſtea ſimiliter periiſſet.

Et

Et ex iis contra communem opinionem Doct. in l.quod te.ff.ſi cert.pet. a qua recedit & Dec.in d.l.quod te. numero 48. & 50. deſſumi argumentum poteſt, quòd ſi debeo alicui ſeruum,equum, & huiuſmodi, & ſum interpellatus, vt illum exhibeam,& iſte ſeruus, vel equus moriatur poſt moram meam morte naturali, & erat moriturus etiam penes creditorem, non teneor præſtare æſtimationem eius, (niſi creditor reuera erat eum diſtracturus ante mortem naturalem ipſius) ſicut enim Reſpublica debet reſarcire damnum abſenti eius cauſa, niſi etiam præſens damnum fuiſſet paſſurus: ſic debitor debet reſarcire damnum rei extinctæ creditori, niſi creditor damnum iſtud omnino fuiſset paſsurus. Culpa enim,quæ non nocet, non eſt conſiderabilis. l.2.§.vlt.ff.de eo quod cer.lo.

REGVLA 8.

Acceſsorium ſequitur naturam ſui principalis. c.acceſsorium.de reg.iur.in 6.l.cũ principale.ff.eo.c.& hoc dicimus.16.q.7.

Declaratio.

Procedit in coniunctis, & vbi militat eadẽ ratio: ſecus autem eſt in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa. l.interpoſitas. C. de tranſac. Vel procedit, niſi Acceſsoriũ eſset maius,& pretio

ſius ſuo principali. l.iuſtiſſime.§.1.ff.de edil. edic. Sed in legatis, Acceſſoria, etiam ſi pretioſiora ſuo principali exiſtant, veniunt, & accedunt. Et ideo, legatis veſtibus vxori, veniunt aurea, vel argentea ornamenta dictarum veſtium. l.& ſi non ſunt.§.perueniamus, ff.de au.& argen. leg. Bart. in l. cum aurum, ff.eodem.

REGVLA 9.

Actor ſequitur forum rei. cap. fin. de foro compe. l.in criminali. C.de iuriſdiction.omnium iud.

Declaratio.

Procedit in actione perſonali; ſecus tamen eſt in reali, quia attenditur locus vbi res ſita eſt. cap.ſanè. de foro compe.

REGVLA 10.

Accuſatus non poteſt alium accuſare pendente illa accuſatione. l.neganda. C. qui accuſare non poſ.

Declaratio.

* Procedit de pari, vel minori crimine. ſecus autem eſt, ſi de maiori accuſet, vt dicitur in d.l.neganda. Vel procedit, niſi ſuam, aut ſuorum iniuriam proſequatur, vt ibidem dicitur,

Digitized by Google

citur, vel etiam procedit, niſi per modum exceptionis obiiciat accuſanti crimen. l. 1. §. ſi publico. & ibi gl. ff. de adul. ibi: Si publico iudicio de adulterio maritus ſuam vxorem accuſet ad effectum, vt dotem lucretur; auditur vxor, ſi per modum exceptionis, & defenſionis accuſet maritum de lenocinij crimine.

REGVLA II.

Actore non probante reus abſoluitur. l. qui accuſare. C. de eden. l. actor. C. de proba. Nec tenetur reus edere propria inſtrumenta, ad fundandam intentionem actoris. l. 1. & d. l. qui accuſare. C. de eden. Nimis enim graue eſt, quod arma ſumantur de domo aduerſarij. l. nimis graue. C. de teſti. Cum nemo maxime ſeipſum prodere teneatur. §. item illud. de pœn. diſt. 1.

Declaratio.

Procedit regulariter: ſecus autem eſt, quãdo iuſta cauſa intercedit, vt dicitur. in d. l. 1. in fi. ibi: Nam quòd rationes ſuas aduerſaria tua exhibeat, id ex cauſa ad officium iudicis pertinere ſolet. Vel procedit, niſi actor priuilegiatus ſit, vt l. ne quiſquam; ff. de edend. vbi Fiſco agente tenetur reus edere propria inſtrumenta etiam ad fundandam intentionẽ Fiſci. Vel etiam procedit, niſi præſumptio, aut ſuſpicio contra reum ſit, quia onus probandi tali caſu transfertur in reum, c. vt noſtrum.

Digitized by Google

ſtrum,& ibi gl.extra,vt eccleſ.benefi. ſine dimi.confe. Et quamuis regulariter non teneatur reus edere inſtrumenta ad fundandam intentionem actoris, tenetur tamen ad fundandam ſuam exceptionem. Reus enim in exceptionibus eſt actor.l.1.ff.de excep.

REGVLA 12.

Actus,ſi non valet eo modo, quo fit, valet eo modo,quo valere poteſt. §.fin. Inſtit. de adopt.

Declaratio.

Procedit quando actus non peccat in forma:ſed vbi defectus in forma eſt, ſi actus non valet,vt agitur, nec valet eo meliori modo, quo poteſt valere.tex.nota.in cap.vni. de poſtu.præla.in 6.Doct.in l.1.§.ſi quis ita, ff.de verbo.oblig. Et propterea, quamuis ponatur clauſula codicillaris in teſtamento: ſi non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum, aut quocunque iure melius valere poterit, qua clauſula ad cautelam ſemper teſtamenta muniri deberēt.l.ſi miles. ff.de teſtam. milit. nihil tamen ipſa clauſula operabitur, ſi teſtamentum peccet in forma, vt ſi hæredis non ſit facta mentio, ſi teſtator inhabilis ſit ad teſtandum,eo quia ſit impubes, prodigus, filius familias,(niſi de bonis caſtrenſibus,vel quaſi teſtetur) mente captus, & huiuſmodi, vt per Ange.in ſumma,verbo, teſtamentum,

num.

Digitized by Google

num. 1.& per Doct.in l.hac conſultiſſima. C. de teſtament.

REGVLA 13.

Actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem. l.non omnis.ff.ſi certum pet.c.ad audientiam.de deci.cum concor.

Declaratio.

Procedit in delictis: quia voluntas,& propoſitum delictum diſtinguunt.l.qui impune, in princip.ff.de fur.vel procedit in teſtamentis; quia voluntas teſtatoris in primis attenditur,& conſideratur.l.in conditionibus, 1. ff. de condit.& demon.vel procedit in reſcriptis, quia ſecundum intentionem Principis reſcriptum debet interpretari. Inno.in c.cum eccleſiaſticæ,de reſcrip. vel procedit in contractibus, quia contrahentium voluntatem magis, quàm verba debemus inſpicere. d.l. non omnis:ſecus autem eſt in quaſi cõtractibus, ſecundum Decium in d.l.non omnis.

REGVLA 14.

Ad ea, quæ frequenter accidunt iura ſe adaptant potius, quàm ad ea, quæ rarò. l. nam ad ea.ff.de legi.l.iura, cum lege ſe. C. de poſtu.

Declaratio.

Procedit regulariter: veruntamen etiam

ad

ad ea, quæ rarò accidunt, quandoque iura adaptantur, §. inſula. inſtit. de rerum diui. ibi: inſula, quæ in mari nata eſt (quod rarò accidit) occupantis ſit. At inſula in flumine nata (quod frequenter accidit) eorum eſt, qui habent prædia vicina.

REGVLA 15.

Ad quem ſpectat onus, & emolumentum ſpectare debet. l. ſecundum naturam. ff. de regu. iur. l. 1. ff. de inſti. act. ſic econtra. §. 1. inſtit. de legi. patro. tu. facitque tritum, & vulgatum illud: Comoda qui ſentis, iungas onus emolumentis.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen ex cauſa contrarium a iure diſponitur, vt in d. §. 1. vbi apud vnum eſt hæreditas, & apud alium tutela. Vel procedit, niſi qui emolumentum habet per alium onus ſuſtineat: Nã qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur. c. qui per alium. de reg. iur. in 6. Et propterea gl. notabilis in l. continuus. §. ſi ab eo. ff. de verbo. obli. dicit, quod ſi Doctor habens in feudum Caſtrum, pro allegationibus, quas facere domino debeat, moriatur relicto filio non Doctore; filius tamen ſuccedet in feudum, ſi per alium deſeruiat.

REGVLA 16.

Aduocatorum officium neceſſarium eſt, &

Digitized by Google

& laudabile.l.laudabile. C. de aduo. diuerſo. iudicum. Et propterea aduocati æquiparantur militibus.l.aduocati. C. de aduo. diuerſo. iudiciorum: per eos enim, vt ibidem dicitur, tanquam per milites, vita, & patrimonia hominum defenduntur.

Declaratio.

Procedit regula, habetque locum, ſi huiuſmodi officium rite exerceatur (prout reuera a multis exercetur) & recte, aliàs execrandum, & pernitioſum exiſtit. Aduocati enim, qui non ſecus, ac milites, ad bella tam iuſta, quam iniuſta ruentes, cauſas tam iuſtas, quam iniuſtas, & deſperatas aſſumunt, aut qui clientulos ſuos inducunt ſcienter ad mouendum, vel defendendum cauſam iniquam, aut qualitercunque ſuo vitio cauſam amittunt, omnium damnorum, atque expenſarum ad reſtitutionem tenentur, vt per Goffredum in ſua ſumma tit. de poſtu. nu. 5. & 6.

REGVLA 17.

Aequitas præfertur rigori. l. placuit. C. de iudi. l. diuus. C. de reſti. in inte. c. ponderet. 50. diſtin.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen rigor, & æquitas concurrunt, & coniunguntur, vt in c. iurgantium. de ſenten. & re iudic. Vel procedit niſi ex cauſa iudex magis ſequeretur

Digitized by Google

retur rigorem, vt notat gloſſ. in c. diſc iplina. 45. diſt. vel etiam procedit, dum tamen ob nimiam æquitatem de iuſtitiæ tramite non deuiamus. Vnde tritum, & vulgatum illud: Maledicta illa pietas, quæ deſtruit iuſtitiam. Et propterea in d. c. diſciplina dicitur: Diſciplina, vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. Et paulò inferius: Miſcenda ergo eſt lenitas cum ſeueritate, faciendumque quodam ex vtroque temperamentum, vt neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. Hinc etiam Dauid ait: Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Virga etenim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat, ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans ſit zelus, ſed non immoderate ſeuiens: ſit pietas, ſed non pluſquam expediat parcens. Hæc ibi. & in c. ſequenti dicitur: omnis, qui iuſte iudicat, ſtateram in manu geſtat, & in vtroque penſo iuſtitiam, & miſericordiam portat.

REGVLA 18.

Affectus tantum punitur, ſicut effectus. l. is qui cum telo. C. ad l. Corn. de ſicca. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſco. & cle. l. ſi quis ſeruo. C. de fur.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit in delictis atrocioribus, ac de facili trahibilibus in exemplum. Vel procedit in foro conſcientiæ, in quo peccata cordis, oris, & operis, eiuſdem ſpeciei ſunt, & qualitatis, ſecundum Nau. in Man. c. 16. numer. 9. regulariter autem Affectus non punitur, niſi ſequatur effectus. l. cogitationis. ff. de pœn. l. 1. ff. quod quiſque iur. Vel etiam procedit quando aliquis cogitauit delinquere, & proceſſit ad actum, ſed non perduxit ad effectũ, quia non potuit: ſecus verò eſt, ſi non perduxit ad effectum, quia noluit, vt notat glo. in d. l. ſi quis non dicam rapere, & glo. in c. nuper. de biga.

REGVLA 19.

Affirmanti incumbit probatio, non negan ti. l. 2. C. de proba. l. qui accuſare. C. de eden. l. fin. ff. de rei vend. Qui enim negat non tenetur probare. l. actor. C. de probat.

Declaratio.

Procedit in negatiua ſimpliciter: ſecus autem eſt, ſi negatiua habeat affirmatiuam incluſam, vt per Abb in c. quoniam. de probat. vel, triplex eſt negatiua; facti, iuris, & qualitatis. Negatiua facti nòn debet probari, vt quando nego interfeciſſe hominem. Negatiua iuris debet probari ab eo, qui eam proponit, vt ſi dicam, nego hũc teſtari poſſe. Nega-

tiua

Digitized by Google

tiua qualitatis ſimiliter debet a proponente probari, vt quando dico: iſte non eſt dignus, non eſt legitimus, non eſt idoneus, vt notat gl. in d. l. 2. facitque tritum, & vulgatum illud:

Qui clamat, ſui clamoris rationem reddere debet:

REGVLA 20.

Afflictis non eſt addenda afflictio. l. Diuus Marcus. in princ. ff. de offi. præ. cap. cum percuſſio. 7. q. 1.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem, ſi tractetur de alterius præiudicio, vel de publica vtilitate, vel ſi vna veniat in conſequentiã alterius, vt cap. ab eo. de ſequeſtra. poſſeſſ. & fruct. ibi: Ab eo, qui appellauit a ſententia contra eum lata, fructus poſſeſſionis ſequeſtrari poſſunt, ſi ipſi fructus dilapidentur ab ipſo. Sequeſtratio enim venit in conſequentiam ſententiæ contra eum latæ, & tractatur de alterius præiudicio.

REGVLA 21.

Agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur. l. iubemus. §. œconomus. C. de ſacroſan. eccle. c. 1. de offic. delegat. Cum ſuis concord.

De-

Declaratio

Procedit, quando conſentiens poterat prohibere, & non prohibuit, vt dicitur in l. adigere, in princ. ff. de iure patro. & in l. 3. ff. de noxa. acti. Facientis enim culpam habet, qui, cũ poſſit corrigere, negligit emendare. ca. facientis. 86. diſt. Vel in foro conſcientiæ, nouẽ modis quis dicitur conſentire facienti, ſcilicet, ſimpliciter conſentiendo, iubendo, conſulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, & non manifeſtãdo, Vnde verſus,

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo recurſus
Participãs, tacens, nõ obſtans, nõ manifeſtans.

Et hi omnes & ſinguli peccant quidem, vt delinquens, ſed quo ad reſtitutionem, primi ſex tenentur reſtituere id, quod ad eos peruenit, aut cuius fuerunt cauſa, ſine qua delictũ non fuiſſet factum. Alij autem tres ſolùm tenentur, quando ad id ex officio obligantur, vt per Nau. in Man. ca. 17. num. 17.

REGVLA 22.

Agnatione poſthumi rumpitur teſtamentum. §. 1. inſti. de exhere. libero. in princi.

Declaratio.

Procedit, quando pater cum ſilentio præterijt, vt dicitur in d. §. 1. vbi gl. & docto. vel procedit, niſi viuo patre poſthumus, qui erat præteritus, moriatur, quia teſtamentum re-

Digitized by Google

conualeſcit. l. poſthumus. ff. de lib. & poſthu. & notat gl. in d. §. 1.

REGVLA 23.

Aliquis non cogitur aliquid emere, vel vendere. l. nec emere. C. de iu. deliber. l. inuitum. & l. dudum. C. de contrahen. empt. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ex cauſa, & quando tractatur de publico bono, & vtilitate. §. fin. inſtit. de iis qui ſunt ſui, vel ali. iur. ex quo infert Barto. in l. fin. ff. de pigno. acti. quòd ſi carnifex non reperiatur pro puniendo delinquente, poteſt cogi vilis aliqua perſona, quæ fungatur officio carnificis: & ſi decapitandus non poſſet ire ad locum iudicij, vel iuſtitiæ, poteſt capi equus priuati, & ſuper eo duci.

REGVLA 24.

Aliquis non debet locupletari cum alterius iactura. l. nam hoc natura, ff. de condit. inde. regula locupletari. de regu. iur. in 6. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem in vſucapione, & præſcriptione, quæ propter omnium vtilitatem, & vt litium ſit finis, introducta

Digitized by Google

ducta eſt, vt de vſucapio. & præſcript. per totum. Et iſtud procedit non ſolum de iure ciuili, ſed etiam de iure canonico, & in foro conſcientiæ, dum tamen præſcriptio, vel vſucapio bonafide inchoata ſit, & finita, Cum poſſeſſor malæ fidei nullo tempore non præſcribat. regu. poſſeſſor. de regu. iur. in 6. Item fallit regula in exceptione non numeratæ pecuniæ, quæ inter biennium continuum proponenda eſt, quo elapſo, locupletatur poſſidens cum aliena iactura, vt notat gl. in d. regula locupletari.

REGVLA, 25.

Aliquis non debet eſſe iudex in cauſa propria. l. penult. ff. de arbit. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. om. iud. C. ne quis in ſua cauſa. per totum.

Declaratio.

Procedit quando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem eſt, ſi ſit ſecundario. argum. in c. ſuper. de teſti. uel procedit in iuriſdictione contentioſa: ſecus tamen eſt in uoluntaria. l. ſi conſul. ff. de adopt. vel etiam procedit in iudice recognoſcente ſuperiorem: fallit autem in Imperatore, vel alio Principe ſuperiorem non recognoſcente; quia iudex in cauſa propria bene poteſt eſſe. l. & hoc Titius, & ibi Bart. ff. de hæred. inſtit. Si tamen vult, poteſt princeps iudicis alterius ſe iuriſ-

Digitized by Google

dictioni ſubmittere.l.eſt receptum, vbi gl. & Barto.ff.de iuriſd.om.iud.

REGVLA 26.

Aliquis non debet venire contra factum ſuum.l.poſt mortem,ff.de adop. l. per fundũ. C.de ſeruitu.ruſti. prædio. cum ſi.

Declaratio.

Procedit,niſi quid factum ſit contra leges, quia pro infecto ſemper habetur. l. 1. C. de libe.cau. vel procedit, niſi ex iuſta, & conceſſa cauſa deueniat. argum.l. qui iurato.ff. qui ſatiſd.cogan.ibi.Qui iurato promiſit iudicium ſiſti,non videtur periuraſſe, ſi ex conceſſa cauſa id deſeruerit.

REGVLA 27.

Aliquis non debet petere id, cuius contrarium non peteret in caſu contrario. l. pen. C. de ſolu.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem in locatione poſſeſſionis, vel fructuum: Propter ſterilitatem enim grauem conductori ſine culpa ſua contingentem(niſi poſſit cum vbertate præcedentis,vel ſequentis temporis compenſari, vel niſi aliud in locatione ſit actum) poteſt conductor petere, vt ei penſio,vel affictus remittatur pro rata. ca. propter ſterilitatem,

de

de loca. & conduc. cuius tamen contrarium in caſu contrario, magnæ videlicet vbertatis tempore, ipſe conductor non peteret.

REGVLA 28.

Aliquis non debet ſubire officium duorũ, c. ſingula. 89. diſt. 1. ſi plures. ff. de pact. cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit tamen cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis inſpecta, ſecundum gloſ. in d. c. ſingula. Vel procedit, quando officia ſunt incompatibilia: ſecus verò eſt, ſi compatibilia exiſtant. Vnde licet aliquis non poſſit habere duo beneficia curata; poteſt nihilominus habere duo beneficia ſimplicia, vel curatum, & ſimplex (ſi vnum tamen non ſufficiat ad honeſtè decenterque viuendum) quia huiuſmodi beneficia compatibilia ſunt, vt habetur in Concil. Triden. ſeſſ. 24. c. 17. de reformat.

REGVLA 29.

Aliquo conceſſo, ea omnia intelliguntur conceſſa, ſine quibus eo commodè vti non poſſumus. l. verbo victus. ff. de verbor. ſignificat. l. legatis. ff. de alimen. legat. cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vel indif-

Digitized by Google

ferenti, vt in d.l.legatis . vbi ſi maritus relinquat vxori alimenta, debet habere victum, veſtitum, lectum, habitationem, & ea, ſine quibus non poſſet comode, & honeſtè viuere: ſecus tamen eſt in materia odioſa, & ſtricta.argu.l. cum hi. §.qui tranſigit. ff. de tranſac. Vel procedit in coniunctis, & vbi militat eadem ratio: ſecus autem in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa. l.interpoſitas. C. de tranſac.

REGVLA 30.

Aliud eſt eſſe talis, & aliud haberi pro tali. l.ſi maritus. §.legis Iuliæ, & ibi Barto. ff.de adult. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio ſit in tali ſimpliciter, & ſecundum quid. argum. leg. illud. ff. ad l.Aquil. vel procedit, niſi ius diſponat, vt aliquis habeatur pro tali, quia perinde eſt tali caſu, ac ſi ille ſit talis, vt per Abb. in c.fin. de biga. ordinan. nu.4. Et propterea in c.nuper. eo.tit.dicitur, quod qui duas vxores ſimul, & eodem tempore habuit, bigamiæ pœnam incurrit, & pro bigamo habetur, quamuis in veritate bigamus non ſit.

REGVLA 31.

Aliud pro alio inuito creditore ſolui nõ poteſt, l.2.§.1.ff.ſi cer.pet.l.eũ a quo.C.de poſtu.

De-

Declaratio.

Procedit: niſi iuſta cauſa intercedat, vel neceſſitas nulli legi ſubiecta, ſecundum gl. in d. l. 2. vel procedit quando ſolutio fit cum iniuria creditoris, & dãno, vt quia res ſit deterior vel quia poſſit fieri deterior: ſecus verò eſt, ſi ſine iniuria, & detrimento eius ſolutio fiat, iuſtaque cauſa ſubſit, quia aliud pro alio ſoluitur, vt notant Docto. in d. l. 2. Quod enim tibi non nocet, & alteri prodeſt, facilè eſt concedendum, inquit text. in l. ſi cui. C. de ſeruit.

REGVLA 32.

Allegans turpitudinem ſuam non eſt audiendus. c. inter dilectos. de dona. l. tranſactione. C. de tranſact.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit tamen quando tractatur de ſalute animæ, vel de publica vtilitate, vt notat gl. per illum text. in c. ex tenore. de teſtib. Et propterea ſi quis contraxit matrimonium cum conſanguinea ſua per falſas probationes, habet poſtea audiri, ſi allegat hanc turpitudinem ſuam, & vult probare contrarium, vt per Abb. in capitulo cum ſuper. de conceſ. præbend. num. 9. vel procedit, niſi turpitudo ſit prius ab alio detecta, quia tali caſu eam allegare quis poſſet, vt in l. decreto. ff. de ſuſpec. tuto. ibi: Si tutor fuit pronunciatus ſuſpectus per iudicem, poteſt

Digitized by Google

allegare ſuſpicionem iſtam, ad effectum, vt non teneatur in futurum.

REGVLA 33.

Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri. l. non debet. ff. de regul. iu. cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit in acquiſitis: ſecus autem eſt in acquirendis, vt notatur in d. l. non debet. Et propterea delictum filij, licet non præiudicet patri in ſuo vſufructu, quia publicatis bonis filij non publicatur peculium profectitium, in quo pater habet plenum dominium, & poſſeſſionem. l. vlt. C. de inoffic. teſtamen. præiudicat tamen, quando agitur de lucro acquirendo: negligentia enim filij non agnoſcentis bonorum poſſeſſionem intra tempus a lege ſtatutum, & ſibi, & patri nocet, l. 1. & ibi Docto. C. qui admitti, l. contra iuris, §. ſi filius. ff. de pact. Sic parochus, vel alius ſacerdos, licet in acquiſitis eccleſiæ nocere non poſſit, nocet tamen in acquirendis, & in ijs, quæ legata ſunt eccleſiæ, cum conditione, vt aliquid fiat, alias deuoluatur legatum ad alium. ſi enim conditio a parocho impleta non ſit, in vtroque foro, & iure teneatur parochus huiuſmodi legatum relinquere. Ludou. de Beia in Reſponſio. caſ. conſc. caſu 41.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 34.

Appellatione filiorum nepotes, & alij ex eis deſcendentes veniunt .l.liberorum appellatione.ff. de liber. & poſthum. cum ſuis concordant.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, & indifferenti; ſecus autem eſt in materia odioſa, & ſtricta, argum.cap. odia. de regul. iur. in 6. Et propterea Ioan. And. quem refert, & ſequitur Mantua in c. ad extirpandas. de filijs præsbitę, dicit, quod licet per illum tex. filij præsbyterorum non poſſint habere immediatè beneficium paternum, quamuis etiam extra ſacerdotium, & legitimi nati ſint; poterunt tamen habere nepotes, ex quo materia ſtricta eſt, & odioſa: & caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis. l. commodiſſime. ff. de lib. & poſthum.

REGVLA 35.

Appellatione ſerui ancilla continetur.l.de teſtatio.§. ſerui .ff. de verbor. ſignif. Maſculinum enim regulariter concipit femininum, ſed non econtra.§. ſi quis filiabus. inſti. qui teſtamen.tuto. dari poſ.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, prout in legatis, donationibus, & huiuſmodi, quia ſi lego

Digitized by Google

go ſeruos,& ancillas videor legaſſe,vt dicitur in d.l.deteſtatio.Sed in materia odioſa,& ſtricta,Maſculinum non concipit fœmininum,ſecundum Por.in d.§.ſi quis filiabus, & dicetur infra,regula,Maſculinum &c.

REGVLA 36.

Appellatione pendente nihil eſt innouandũ.l.1.& eo.ti.ff.nil innouan.appella.pend.c. paſtoralis, §.præterea de offi.deleg. Appellationis enim remedio extinguitur pronunciatum.l.2.ff.de pœn.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ex cauſa & ſi malitioſe quis appellauerit.c.ad hæc.3.& ibi Docto. de appel. Malitiis enim hominum ſemper obuiandum eſt.l. in fundo. ff. de rei vendic. Nec debet aliquis ex ſuo dolo conſequi lucrum,vel comodum.l.ſi ab hoſtibus.§. ſi vir.ff.ſolu.matrim. Quapropter iudex debet præfigere terminum congruentem appellanti, ad appellationem proſequendam, infra quem, ſi appellationem non fuerit proſequutus, non extinguitur, neque ſuſpenditur pronunciatum.c.ad aures. de appell. Vel procedit quantum ad cauſam, a qua appellatio interpoſita eſt: innouatur tamen, ſi non ſit innouatio contra appellationem. l. creditum.ff. man. Ex diuerſis enim non ſit illatio, inquit text. in l. Papinianus. ff. de offic. præ. Et ſi

de

Digitized by Google

de anima ageretur, appellatio non extingueret, neque ſuſpenderet pronunciatum, vt patet in ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, ſi ab ea appelletur, ſecundum Innoc. in d.c. paſtoralis.

REGVLA 37.

Approbatum ſemel non poteſt amodò reprobari. c. in iſtis. 4. diſt. l. Pomponius de neg. geſt. l. cum mulier. ff. ſolut. matr.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem quando ex noua, & iuſta reprobatur cauſa, vt not. Io. And. in d.c. in iſtis. Quæ enim de nouo emergunt, nouo ſemper indigent auxilio, cap. inſinuante. de offic. deleg. in 6. Et propterea in c. inſinuante. de præſump. dicitur, quid ſi delegatus ante conteſtatam litem, ante diffinitiuã ſententiam, aliquem de ijs, qui coram eo litigabant, in ſuum familiarem aſſumpſerit, ab alia parte poteſt ob id remoueri, & alius in eius locum ſubrogari. Res enim periculoſa eſt, & triſtiſſimos ſolet euentus ſortiri, ſub iudice ſuſpecto litigare. l. apertiſſimi. C. de iud.

REGVLA 38.

Argumentum valet ab ethymologia vocabuli. l. 1. ff. de tutel. §. notab. in §. 1. inſtit. de teſtamen.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, & verum eſt, ſi negatiue ſumatur: ſecus autem, ſi affirmatiue, d. l. 1. & l. tugurii, ff. de verbo. ſignificat. Valet enim dicere: Non eſt teſtatio mentis, ergo non eſt teſtamentum. Non eſt de meo tuum, ergo non eſt mutuum. at non econtra; Eſt teſtatio mentis, ergo teſtamentum. Eſt de meo tuum, ergo mutuum, quia poteſt eſſe codicillus, & poteſt eſſe donatio.

Ea autem huius rei aſſignatur ratio, quia cum ethymologia ſit generalior ethymologato, & ſe habeat tanquam genus ad ſpeciem; ideo ſicut non valet argumentum de genere ad ſpeciem affirmatiue, quia non valet dicere; Eſt animal, ergo homo, ſed bene negatiue; Non eſt animal, ergo non homo; eadem ratione argumentum ab ethymologia procedit quidem negatiue, non autem affirmatiue, vt per Docto. in d. §. primo, & in §. ſi ab hoſtibus. inſti. quib. mod. ius pat. poteſta. ſol.

REGVLA 39.

Argumentum valet a contrario ſenſu. l. 1. ff. de offi. eius. c. qualis. 25. diſt. c. cum Apoſtolica. de ijs quæ fiunt a præla. Vnde Exod. cap. 32. cum dicat Dominus Moyſi: Deſcende, quia peccauit populus tuus. perinde eſt, ac ſi a contrario ſenſu ei diuina vox diceret: iam

non

non eſt populus meus, populus, qui tali lapſus eſt peccato. Re uera enim, & vt dicit gl. in d. c. Apoſtolica, propter peccatum homo recedit à Deo.

Declaratio.

Procedit, niſi ſequatur, fiatque correctio legum, vel abſurdum ſemper euitandum. l. nam abſurdum. de bonis liberto. cum ſimil.

REGVLA 40.

Argumentum valet a ſolitis. l. certi conditio. §. ſi nummos. ff. ſi cer. pet. cum ſi.

Declaratio.

Procedit, quando ſolita ſunt, & honeſta: namque dicitur alibi: Non quod fit, ſed quod fieri debet, inſpiciendum eſt. &c, Non omne quod licet, honeſtum eſt. l. quod ſemper. ff. de ritu. nup. c. magnæ. de voto.

REGVLA 41.

Argumentum valet de contractibus ad vltimas voluntates. l. quę de legato. ff. de leg. 1.

Declaratio.

Procedit, vbi militat eadem ratio: non autem ſemper. Immo fauorabiliores ſunt vltimæ voluntates contractibus, quia ſi lego vina, & vaſa uideor legaſſe. Et dominium rei legatæ tranſit ſine traditione, ſed dominium rei venditę non. l. in teſtamentis, & ibi gl. notab. ff. de reg. iu.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 42.

Argumentum valet ab abſurdo euitando. l.nam abſurdum. de bon. liber. Abſurdum enim ſemper euitari debet.d l.nam abſurdũ, & l.conuenticulam.C.de epiſc.& cler.

Declaratio.

Procedit, & habet locum, niſi ſequeretur maius abſurdum: Quia abſurdum quandoq; tolleratur, vt euitetur abſurdius. l.quotiens. ff.de reg.iur.

REGVLA 43.

Argumentum valet de ſimilibus, ad ſimilia, l.non poſſunt.ff.de legi.cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit, niſi differant in pluribus aliis; Quia omne ſimile nõ eſt idem. l.quod Nerua. ff.depo.vel procedit quando eſt omnimoda ſimilitudo, vt notat Abb. in c. inter corporalia. de transla.prælato.nu.18.

REGVLA 44.

Argumentum valet de filio ad ſeruũ; Quia filius, & ſeruus æquiparantur. §.1.inſtit. quod cum eo.§.ſiue autem.inſt.de ſtipu.ſeruo.

Declaratio.

Procedit quoad acquiſitionis actum; ambo enim quicquid acquirunt, patri, ſine domino

Digitized by Google

mino acquirunt, d.§. ſiue autem; ſicut & monachus quicquid acquirit, monaſterio acquirit, ſecundum Innoc. in c. cum olim. de priuileg. vel procedit quantum ad votum; Vota enim filiorum familias, religioſorum, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur, a ſuperioribus irritata, non obligant. c. puella, & c. ſi. 20.q.2. notat Sanctus Thomas. 2.2.q.88. artic. 9. & Nau. in Man. c. 22. nu. 23.

REGVLA 45.

Argumentum valet de dote ad legitimam. authen. res quæ. C. communia. de lega.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, & vbi militat eadem ratio, non autē ſemper. Immo pater inuitus tenetur dare dotem filiæ, dum viuit. Sed legitimam non, l. 1. §. ſi impuberi. in fin. ff. de colla. bono. Decius in l. de quæſtione. C. de pact. nu. 14.

REGVLA 46.

Argumentum de toto ad partem in iure validum eſt. l. quæ de toto. ff. de rei vend.

Declaratio.

Procedit, niſi totius, & partis ſit ratio diuerſa, quia vbi eſt diuerſa ratio, ibi diuerſum ius eſſe debet. l. interpoſitas. C. de tranſac. vel procedit, niſi aliud reperiatur diſpoſitum a iure

Digitized by Google

iure in parte, & aliud in toto, vt per Mynſinge. in §. nihil autem. inſtit. de fideicom. hære. Vel procedit regulariter: fallit autem in indiuiduis, & in falſa demonſtratione legato adiecta, quia ſi in totum ſit falſa, non vitiat legatum, ſi in parte illud euertit, l. falſa demonſtratio. ff. de condit. & demonſtr.

REGVLA 47.

Argumentum a contrariis valet; quia contrariorum eadem eſt diſciplina. l. 1. ff. de iis qui ſunt ſui, vel ali. iur. §. 1. inſti. eo.

Declaratio.

Procedit quoad cognitionem, quia vno cognito contrariorum, cognoſcitur & alterum, vt in d. §. 1. ibi: ſi enim cognouerimus quæ perſonæ alieno iuri ſubiectæ ſunt, ſimul intelligemus, quæ ſui iuris exiſtant; Quò autem ad effectus, contrariorum non eadem eſt diſciplina, immo diuerſa, quia ex contrariis diuerſi ſequuntur effectus. l. inter ſtipulantem, §. ſacrã. ff. de verb. oblig.

REGVLA 48.

Argumentum a correlatiuis valet. l. ſi. C. de indic. vidui. tol. l. 1. C. ne liceat potentio. Diſpoſitum enim in vno ex eis intelligitur regulariter etiam in altero diſpoſitum eſſe. dicta l. finali.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando correlatiuorum eſt par, eademque ratio, ut in d.l.fi.ibi: Sicut conditio quæ viduitatem inducit, in vxoribus non attenditur, & habetur pro non adiecta; ita neq; in maritis attendi debet, cum inter eos circa matrimonium eadem militet ratio; ſecus autem eſt quando correlatiuorum eſt ratio diuerſa, vt notat Dec. in l.humanitatis.col.3.C. de impub.& aliis ſubſtitut.

REGVLA 49.

Argumentum valet de coniuncto, ad amicum.l.exigendi.C.de procura.cum ſimi.

Declaratio.

Procedit ĩ caſib.a iure expreſſis, & ubi militat eadẽ ratio; non autem ſemper. Immo videm⁹, quod ius amicitię tollitur, vel tolli poteſt.l.3.§.fi.ff.de adimen. lega. ius verò agnationis, ſiue agnatio ipſa, nequaquã. l. iura ſanguinis.ff.de reg.iur.& propterea dicebat Bal. in l.codicillis.§.matre.ff.de legat.2. qđ ſi quis occidat nepotem ex ſorore, eidem tamẽ ſuccedet. Immo etiam ſi ſororem ipſam occideret ſucceſſione non priuaretur in bonis ipſius ab inteſtato decedẽtis: Talis enim ſucceſſio, a cauſa naturali proueniat, per delictum abſorberi non poteſt. Præterea, coniunctus, licèt contra coniunctum regulariter teſtis eſſe nõ poſſit.l.parentes.C.de teſtib. amicus tamẽ pro a-

Digitized by Google

ſo amico, vel contra amicum, teſtis non repellitur, vt notat gl. in l. ſciendũ. ff. de reg. iur. & notatur in c. inſuper. de teſti. & atteſtatio.

REGVLA 50.

Argumentum valet a ſufficienti partiũ enumeratione, c. cum dilectus. de iure patron. c. venerabilem. de elect.

Declaratio.

Procedit quando omnes partes ſunt ſufficienter enumeratæ: ſecus autem ſi omnes partes ſufficienter enumeratæ nõ ſint, quia tollitur argumentum, vt notat Abb. per illũ tex. in d. c. venerabilem. nu. 8. Cum enim ibi arguerent quidam Principes, quod Legatus Papę aut gerens perſonam electoris, aut cognitoris: vtroque caſu male proceſſit, rationibus, vt in d. c. venerabilem: Papa argumẽtum huiuſmodi confutando adiecit, quod nec electoris, nec cognitoris, Legatus perſonam geſſit, ſed denunciatoris officium exercuit: & hoc vltimum membrum fuerat omiſſum ab eis arguentibus; & ſic omnes partes ſufficienter enumeratæ non fuerant.

REGVLA 51.

Argumentum valet de matrimonio carnali, ad matrimonium ſpirituale, c. licet. de trãſlat. Epiſco. c. ſicut. 7. q. 1.

De-

Declaratio.

Procedit, et verum eſt vbi militat eadem ratio, vt in d.c. ſicut, vbi dicitur: *Sicut vir non debet vxorem ſuam dimittere; ita nec Epiſcopus Eccleſiam, abſque ineuitabili neceſſitate, vel Apoſtolica mutatione;* ſecus verò, vbi ratio eſt diuerſa. l. interpoſitas. C. de tranſac.

REGVLA 52.

Argumentum a minori, ad maius in iure validum eſt. authẽ. multo magis. C. de ſacroſan. eccle. c. de inducijs. 3.q.3. Si enim id de quo minus videtur ineſſe, ineſt: ergo & id, de quo magis, vt habet Ariſt. Topi. lib. 2. c. 4. & notat gl. per illũ tex. in c. cum in cunctis. de elect. ibi: *Cum in cunctis ſacris Ordinibus, ſint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum ſcientia inquirenda; quanto magis in Epiſcopo hæc oportet inquiri, qui ad aliorum curam poſitus eſt?* Ad idem eſt tex. in ca. ſi in laicis. 38. diſt. ibi; *Si in laicis vix tollerabilis videtur inſcitia; quanto magis in ijs, qui prę ſunt, nec excuſatione digna eſt, nec venia?* Ad idem etiam eſt bonus tex. in. c. tua nobis. de deci. *Si domino temporali (dicitur ibi) pẽſio ſoluitur, vel affictus, non quidem deductis ſumptibus, aut ſemine ſeparato; quanto magis, Decima, quas Deus in ſignum vniuerſalis dominij ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas, & primitias aſſeuerans, abſque deductione ſeminis perſoluendæ ſunt?*

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, & habet locum, ſi affirmatiuè huiuſmodi argumentum ſumatur: ſecus autem ſi negatiue, vt notat gl. in d. c. cum in cunctis. Vel procedit quando minoris, & maioris eſt eadem ratio, vt in iuribus allegatis; ſecus autẽ eſt, ſi minoris, & maioris ſit ratio diuerſa.

REGVLA 53.

Argumentum a maiori ad minus in iure validum eſt. c. ſi Paulus. 32. q. 5. c. imitare. 6. q. 1. c. quęlibet. 40. diſt. ſi. n. id de quo magis videtur ineſſe, non ineſt: ergo nec id de quo minus vt tradit Ariſt. Topi. li. 2. c. 4. & notat gl. in c. cum in cunctis. de elect. Ad idem eſt tex. in c. clerici, de iudi. vbi dicitur: ſi lex Imperatoris non præiudicat ſacris canonibus, diſponentibus, vt non poſſit clericus coram iudice ſeculari conueniri: quanto minus, conſuetudo quę potius corruptela in hac parte dicenda eſt, eiſdem præiudicabit?

Declaratio

Procedit, & verũ eſt, ſi negatiuè huiuſmodi argumẽtũ ſumatur; ſecus autẽ ſi affirmatiuè, vt notat gl. in d. c. cũ in cunctis. Vel procedit regulariter; fallit autẽ in materia diſpẽſationis, & in exorbitãtib. vt notat Abb. in c. licet, de tranſla. præla. nu. 4. Nõ enim ſequitur, (dicit Abb.) Diſpenſatũ eſt in maiori, ergo cõceſſum, vel diſpenſatum eſt in minori. & propterea

pterea idem Abb. in c.non debet.de conſang. & affi.dicit,quod diſpenſatio obtenta ſuper affinitate,non extenditur ad publicæ honeſtatis iuſtitiam,niſi de ea facta fuerit mentio: & diſpenſatio obtenta de bina comeſtione in die ieiunij,non extenditur ad comedenda prohibita, niſi alia iuſta ſubſit cauſa relaxationis; & ille,cũ quo diſpenſatur, vt in die feſti laboret, non deobligatur ab audienda miſſa, ſi commode illi intereſſe poteſt, vt per Ludo. de Beia,in ſuis Reſponſ.caſ.conſcien.caſu 45.

REGVLA 54

Argumentum valet de clericis antiqui teſtamenti, ad clericos hodiernos.c.nouum genus. de deci.

Declaratio.

Procedit, in caſibus a iure expreſſis, & vbi militat eadem ratio,vt in d.c. nouũ genus,vbi talia ſunt verba: Nouũ genus exactionis eſt, vt clerici a clericis decimas exigant, cum nuſquam in lege Domini hoc legamus;non enim Leuitæ a Leuitis decimas accepiſſe leguntur: ſecus autem eſt, vbi ratio eſt diuerſa, vt notat Abb. in d.c.nouũ genus. Et propterea quibuſdam arguentibus licitum eſſe debere clericis noui teſtamenti,ad inſtar Sacerdotũ,& Leuitarum veteris teſtamenti,vxores ducere,reſpõdet ſummus Pontifex in c.2.82.diſt. quòd inter eos non eſt par, eademque ratio, cum alia

cauſa fuerit in illis, quàm in iſtis. Illis enim pꝑter ſobolis ſucceſſionem vxoris vſus fuerat relaxatus, quia non ex alia, niſi ex tribu Leui quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti; ſed noui teſtamenti Sacerdotes poſſunt eligi de quacunque natione, eiſq; Sacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſionẽ eſt. & ſic matrimonium illis neceſſarium non eſt, prout Leuitis, & clericis veteris teſtamenti neceſſarium erat.

REGVLA 55.

Benefacientibus nobis benefacere debemus: Nam beneficij receptor naturaliter obligatur, l. & ſi lege. §. conſuluit ſenatus. ff. de peti. hæredi.

Declaratio.

Procedit de honeſtate, & conſilio: ſecus autem eſt de neceſſitate, in foro fori, & de iure ciuili. Obligatio enim naturalis tantum de iure ciuili non producit actionem. l. iuriſgentium. ff. de pact. l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. cum ſimil.

REGVLA 56.

Beneficia Principum latiſſimæ ſunt interpretanda. l. fi. ff. de conſti. princi. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit in dubio. Vel procedit, niſi duo ſpe-

ſpecialia includerentur, vel, niſi ratio refragaretur: quia tunc beneficia Principum moderari debent ſecundum ius commune. l. ex facto. in princi. ff. de vulga. & pupi. vel procedit in beneficijs, ſecus autē eſt in priuilegijs. Priuilegia enim, cum recedāt a iure communi, & omnis receſſus a iure communi ſit odioſus, cap. 1. & 2. de fil. præsbi. ideo reſtringi oportet. c. odia. de reg. iur. in 6. vel, in beneficijs largiſſima ſit interpretatio, dummodo non concernant alterius damnū. l. 2. §. ſi quis a principe. ff. ne quid in loco publ.

REGVLA 57.

Beneficium iuris nemini auferendum eſt. l. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iud.

Declaratio.

Procedit niſi aliquis in ius ipſum peccauerit: Quia fruſtra inuocat auxilium legis, qui in legem committit. l. auxilium. in fi. ff. de minori.

REGVLA 58.

Beneficio ſuo quilibet renunciare poteſt. c. ad Apoſtolicam. de regu. l. fi. §. ſi mulier. ff. ad velleianum.

Declaratio.

Procedit, quando beneficiū perſonale eſt, & ſingulare: ſecus aūt, ſi eſſet commune, & omniū fauore introductum, vt notat gl. in d.

c.ad Apoſtolicam,& facit tex.in c. ſi diligēti, de foro compe. Vel procedit quando beneficium fauorabile tantum eſt: ſecus autem ſi pro vna parte ſit fauorabile,& pro altera odioſum vt tradit Gof.in ſumma.ti. de renuncia.nu.2. Et propterea quamuis beneficio velleiani mulier renunciare poſſit.l.vlti.ff.ad velle.quia introductum eſt in fauorem tantum mulierum, quæ pro alijs fideiubendo,vel promittendo ſe obligauerunt; Macedoniani tamen beneficio filij familias renunciare non poſſunt,quia partim in eorum fauorem, partim verò in creditorum odium a lege introductum eſt.l. qui exceptionem.ff.de condi.indebi. Sic clerici non poſſunt renunciare beneficio, ſeu priuilegio, de quo in cap. ſi quis ſuadente diabolo.17.q.4 vbi dicitur: Si quis ſuadente diabolo huius ſacrilegij reatum incurrerit,quod in clericū,vel monachum manus violentas iniecerit,anathematis vinculo ſubiaceat: & nullus epiſcoporū illum præſumat abſoluere,(niſi mortis vrgente periculo)donec Apoſtolico conſpectui præſentetur,& eius mandatum ſuſcipiat. Tale.n. beneficium inductum eſt in fauorem clericorum,& in odium laicorum,qui oppidò ſunt infeſti clericis. c.laicos.2.q.7. Veruntamen ſi pcuſſio eſſet leuis, aut pro ſe defendendo, aut ſi inuentus eſſet clericus cum vxore, matre, vel ſorore,vel ſi percutiens eſſet mulier,debilis,ipubes,aut ſuperior; iſtis caſibus epiſcopus, aut eius vicarius,benè abſoluere poſſet, vt notat

gl.

gl.in d. cap. ſi quis ſuadente, & tradit Nau.in Man.c.27.nu.91. Præterea beneficio ſuo quis renunciare non poteſt, quando ex ſua renunciatione etiam iuri alterius præiudicium generaretur. Et ideo clericus non poteſt ſimiliter renunciare beneficio ſui fori, quia ex hoc præiudicaretur epiſcopo.c. non liceat.3.q.6.c.clericum.11.q.1.

REGVLA 59.

Beneficium Eccleſiaſticum nõ poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri.cap.beneficium.de regu.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit, & verum eſt, quando beneficium habetur in titulum: Sed præbenda aliqua aliquando aſſignatur paruulis, aliquando laicis, vt pulſatoribus campanæ, & huiuſmodi, & in iſtis non requiritur canonica inſtitutio, vt notat gl.in d.c. beneficium. Item neceſſitatis, vel pietatis, vel impenſi obſequij cauſa, ſine canonica inſtitutione poſſidet quis eccleſiaſticos prouentus, nec ex eo canonicus, vel beneficiatus propriè dicitur, c. quicunque 16. q. 1. & notat gl.in d. cap.beneficium, verbo, obtineri.

REGVLA 60.

Beneficium non confertur in inuitũ.l.inuito.ff. de reg.iur.l.nec emere, C.de iure delibe.

De-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, regulariter: fallit autem quādo tractatur de publica ſalute, & vtilitate. argu. l. vni. §. penult. C. de cadu. tol. Et propterea excommunicatus inuitus ab excommunicatione poteſt abſolui, & ſeruis etiam inuitis liber tas acquiritur: cum Reipublicæ expediat homines liberos habere. l. 2. 3. & 4. ff. de liberali cau. Ange. in ſumma, verbo, abſolutio. 3. nu. 7 Et ob id Auguſtinus in c. & qui emendat. 45. diſtin. dicit, quòd multa bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, non voluntati: quia ſibi ipſi inueniūntur inimici. Et gl. notab. in c. 1. 79. diſt. dicit, quòd Medicus inuitum curare debet infirmum, ſicut inuitus poteſt quis extrahi de domo ruitura.

REGVLA 61.

Benemerentibus præmia tribui oportet, & virtutum præmia. cum ibi alleg. C. de ſtatuis, & imaginib.

Declaratio.

Procedit, dum tamen illa præmia non cōcernant alterius præiudicium, & damnum, vt in d. l. & virtutum præmia, ibi: de licētia Principis poteſt erigi ſtatua in honorem alicuius virtutū premia merentis, ſed nō expenſis popularium, ſed illius, in cuius honorē erigitur.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 62.

Benignior ſententia in dubio eſt præferē da.l.ſemper.ff. de reg.iur.l.ſi pars.ff.de inoſ. teſtamen.l.in dubijs.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit,in proprio dubio,vt in d.l.ſi pars, vbi quando agitur contra teſtamentum,& dubium eſt,an illud ſit validum, necne: iudex tali caſu pro teſtamento ferre debet ſententiam,& in d. l. in dubiis dicitur,quod ſi de dote agatur,pro dote in dubio ferri debet ſententia: ſecus autem eſt, ſi non ſit ita dubium, ut per Ludo. de Beia, in ſuis Reſponſ.caſ. conſ. caſu 13.

REGVLA 63.

Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur,l.bona fides.ff.de reg.iur.c.bona fides.eodem tit.in ſexto.

Declaratio.

Procedit,regulariter; quandoque tamē in pœnalibus fallit,ut §.vlt.inſti. ſi quadru.paupe.fec.di.ibi: Si quadrupes non manſueta nocumētū in hominē fecerit,dominus ipſius arbitrio iudicis condemnari debet. Si in reb.intulerit damnū, in duplum condēnabitur, & dabitur actio nō ſolum ex edilicio edicto,ſed ēt dc pauperie aduerſus dominū ipſum. Item fallit vbi a contrahentibus actum,vel conuentū

eſt

Digitized by Google

eſt,vttoties pœna exigatur, quoties contrafactum fuerit, vt notat gl.in d. c. bona.

REGVLA 64

Bona fides in contractibus eſt ſeruanda.l. bona fides.ff depo.l. bonam fidem.C.de actio. & obligat.

Declaratio.

Procedit regulariter; verum ſi in cõtractu modica ſit aliquando iniuſtitia, non redditur ob id talis contractus vitioſus: De modicis .n. non eſſe curandum,inquit tex.in l.Scio.ff.de ĩ integr.reſti. Quinimo de iure ciuili citra dimidium fraus tolleratur, quando non ex animo, ſed incidẽter interuenit,l.in cauſæ,& ibi gl.ff. de mino. Ideo autem de lege ciuili dicimus, quia licet ab humanis legibus, propter imperfectos ad tollendas litigiorum occaſiones hoc permiſſum ſit:lege tamẽ diuina,iuſtè, & ęqualiter omnia menſurãda eſſe cauetur, vt per D. Tho.2.2.q.77.ar.1.ad primum,& dicetur inf. in regula,licitum eſt contrahentibus, &c. vel procedit hæc regula in cõtractib. bonæ fidei, qui ſunt emptio,venditio,&c. vnde verſus.

Empti,conducti,mandati depoſitique
Pignora ciſcundæ,communi,pro ſocioque
Dotis,& hæredis,tutelæ,comoda, geſtor,
Traſcriptis verbis,ſi mutat,ſiue licetur.
Iſta bonæ fidei ſunt;ſtricti cetera iuris.

In talibus enim exigitur, vt ceſſet dolus ad

eorum

Digitized by Google

eorum eſſentiam,aliàs contractus eſt ipſo iure nullus,vt notat glo. in d. l.bonam fidem. Sed in contractibus ſtricti iuris,dolus dans cauſam contractui non vitiat ipſo iure,ſed ex eo datur exceptio,vt per Mynſinge. in §. actionum.inſti.de actio.num. 13.

REGVLA 65.

Boni iudicis intereſt lites dirimere.l.properandum.C.de iudi.c. finem litibus. de dolo & contu.c.iurgantium.de ſent.& re iudi.

Declaratio.

Procedit,dummodo iudex plenè ſit inſtructus:quia,vt dicit Abb.in d.c.iurgantium:Debet iudex accelerare expeditionem,ita tamen, vt iuris ordo non prætermittatur.

REGVLA 66.

Bonorum poſſeſſio, & hæreditas æquiparãtur.l.2.ff. de bono. poſ. cum ſimilib. Sicut.n. bonorum poſſeſſio tranſit ad poſteros,cũ onere,& honore,ita etiam hæreditas.l.1.ff.eod.et ſicut in bonorum poſſeſſione habet locũ ius accreſcendi,& ſucceſſorium ædictum:ita etiã in hæreditate. d. l.2.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in caſib. expreſſis a iure:fallit autem, quia ad petendam hæreditatem currit ſpacium continuum annorum triginta.

Digitized by Google

ginta.l.licet.C.de iure deliberandi: Ad agno ſcendam autem bonorum poſſeſſionem, cur rit liberis ſpacium vtile vnius anni, cæteris vero centum dierum. l. 2. C. qui admitti. Itẽ fallit, quia hæreditas adiri poteſt ſola animi deſtinatione, & ſine vlla iudicis auctoritate. l.auia.C.de iure deli. Sed ad agnoſcendam bo norum poſſeſſionem requiritur auctoritas Iudicis cum cauſæ cognitione.l.fi.C.qui admit ti. Et ſicut hæreditas introducta eſt a iure ciui li,ita bonorum poſſeſſio a iure prætorio.

REGVLA 67.

Bonus præſumitur qui de bono genere natus eſt.l.quod ſi nolit.§.qui mãcipia.ff.de edi. ædic.l.cum vnus,& ibi gloſ.ff.de alimen.leg. facitq; tritum, & vulgatum illud: Sæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri, & illud Horatij;

Fortes creantur fortibus & bonis.

Ex quo dominus, & Saluator noſter dicebat. Non poteſt arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere, & apud adagium dicitur; Filius eſt imago patris. Sic ecõtra: malus præſumitur, qui de malo gñe natus eſt, vt notat gl. in d. l. cum vnus.

Declaratio.

Procedit, regulariter,& in dubio; ſecus aũt eſt, quanto contrarium conſtaret, prout contrarium multoties accidere ſolet. Ecce .n. Paralip.lib.2.c.11. & ſeq. legitur, qđ Roboã filius

lius ſapientiſſimi Salomonis(vt multos alios, ac infinitos prætermittam ſilentio) fuit Rex iniquus,& prauus: Is enim legem Domini dereliquit, conſtituens ſibi Sacerdotes excelſorum,& demoniorum, vitulorumque quos fecerat: vnde & ob prauitatem eius Regnum Iſrael in duas diuiſum eſt partes. Abias autem eius filius fuit Rex iuſtus,& bonus,cuſtodiuitque præcepta Domini, quæ reliquerat pater eius. Sic Marcus Aurelius ab omnibus ſcriptoribus optimus Imperator, atque iuſtus deſcribitur; Comodus autem eius filius,omni triſtitia,omnique flagitio fuit plenus.

REGVLA *68.*

Canonum ſtatuta ſunt ab omnibus obſeruanda.c.1.& ibi Docto.de conſti.l.leges.1.C. de legib.

Declaratio.

Procedit in ſtatutis,non abrogatis per contrarium canonem,vel cõſuetudinem: illa.n. ſeruãda nõ ſunt.c.1.26.diſt.& notat.gl.in d.c. 1. Vel procedit in ſtatutis continentibus præcepta,vel prohibitiones:ſecus autem in ſtatutis,quæ de conſilio loquuntur, quia talia non obligant,vt infra dicetur,in regula,Conſiliũ neceſſitatem non inducit. Vel canonũ ſtatuta ſunt obſeruanda ab omnibus ſubditis; Papa autem,& Imperator legib. non ſubijciuntur, niſi quatenus emanant a iure Diuino,vel natura-

turali, quamuis profiteantur velle viuere ſecundum leges, l. digna vox. C. de legi. Iudæi ſimiliter, & alii Infideles ſacris canonibus nõ conſtringuntur, niſi in locis expreſſis a iure: Quia de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, inquit tex. in cap. gaudęmus. de diuor.

REGVLA 69.

Caſus fortuitus liberat debitorem. l. quæ fortuitis. l. ſi nulla. C. de pignorat. act. l. quod te. ff. ſi certum pet.

Declaratio.

Procedit in debitore ſpeciei: ſecus autẽ eſt in debitore generis, vel quantitatis, Quia genus perire nõ poteſt. l. in ratione. §. incertę. ff. ad l. fal. Porrò debitor ſpeciei ille dicitur, qui ĩ ſpecie rem aliquam debet, vt puta ſeruum, bouem, & huiuſmodi. Debitor verò generis ille dicitur, qui in genere aliquid debet, vt puta decem, vel centum ducatos. Ideoque dicitur quòd genus perire nõ poteſt, quia dato, quòd vniuerſa pecunia debitoris mei amiſſa, vel cõſumpta ſit; extat tamen alia pecunia eiuſdem generis, cum qua debitum mihi ſoluere poteſt d. §. incertæ. Vel procedit, ſi ante moram debitoris, res debita ſit extincta: ſecus autem, ſi poſt moram eius. d. l. quod te. & ibi Doct. Vel etiam procedit, ſi ſine debitoris dolo, vel lata culpa, vel facto iniuſto, res debita ſit amiſſa, vt dicitur in d. l. ſi nulla, ibi: ſi nulla culpa, ſeu ſegnitia

Digitized by Google

gnitia creditori imputari poteſt, pignorum amiſſorum diſpendium ad periculũ eius non pertinet: ſecus autẽ eſt, ſi dolo, vel lata culpa, aut facto iniuſto debitoris, res debita ſit extincta: tunc enim caſus fortuitus non liberat debitorem. l. ſi quis ſolutioni, in fi. ff. ſi cer. pet.

REGVLA 70.

Caſus fortuitus non liberat debitorem. l. quod te. ff. ſi certum pet. l. ſi quis ſolutioni in fi. ff. eo.

Declaratio.

Procedit, quãdo debitoris mora, dolo, lata culpa, vel facto iniuſto res debita perijt. d. l. quod te, & ibi doct. ſecus autem eſt regulariter, vt ſupra fuit dictum in reg. præcedenti.

REGVLA 71.

Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. l. generaliter. C. de epiſc. & cle. cap. cum ceſſante. de appel. c. & ſi Chriſtus. de iure iu. Sic ceſſante legis ratione, ceſſat lex, vel ipſum ius. l. fi. ff. ad Syla. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, quando omnis cauſa ceſſat, videlicet impulſiua, & finalis, efficiens, & occaſionalis: ſecus verò eſt, quando ceſſat cauſa tantũ impulſiua, vt notat gl. in d. c. & ſi Chriſtus. Et propterea ſi ſtatutũ dicat, quòd vxore mo

 rien-

riente ſine liberis, vir lucretur dimidiam dotis, quamuis non exprimatur cauſa, tamen nos debemus coniecturare, cauſam principalem eſſe propter ſumptus, quos facit maritus in traducendo vxorem ad domum: vnde ſi non duxit, & ſic cauſa principali ceſſante, nō debet habere mediam partem dotis. Secus autem, ſi ſic lucraretur mulier, ſicut vir, quia cauſa principalis exiſtimaretur affectus maritalis, & illa impulſiua tantum, & ideo etiamſi non duxiſſet, lucraretur. Hæc Ange. in ſumma, verbo lex. nu. 4. & Abb. conſi. 1. Vel, Ceſſante cauſa ceſſat effectus, niſi effectus eſſet impreſſus, & conſumatus, vt §. affinitatis, inſti. de nup. ibi: Mortua vxore, quæ erat cauſa affinitatis, non tollitur affinitas iam contracta, & impreſſa, cum aliqua ſua conſanguinea.

REGVLA 72.

Ceſſante cauſa impedimenti ceſſat impedimentum. l. libertorum. §. 1. ff. de ijs qui not. infa. cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit, niſi eſſent duę cauſæ, quia vna ceſſante impedimentum non ceſſat. §. affinitatis. inſti. de nup. Et propterea quia duabus ex cauſis non poteſt quis habere in vxorem priuignam, vel nurū, Primò, quia duas vxores quis eodem tempore habere non poteſt; Secundò propter affinitatem, quæ eſt inter ipſos, ideo

vna

vna ceſſante, vxore videlicet mortua, cũ alia adhuc remaneat, impedimentum non ceſſat, vt dicitur in d.§.affinitatis.

REGVLA 73.

Circuitus eſt euitandus.l. dominus teſtamẽto.ff. de cond. inde.l.fi.C. de adop.Fruſtra .n. fit per plura, quod æque fieri poteſt per paucio ra.l.fi.C. de dona.

Declaratio.

Procedit, quãdo circuitus eſt inutilis: Quia fieri non debet, quod factum nõ releuat. l.hęc ſtipulatio. §. diuus. ff. vt legatorum nomi. cauea. ſecus autem eſt, quando circuitus vtilis eſſet: quia tunc euitari non debet, vt notatur in d.l. fin.

REGVLA 74.

Ciuilis obligatio ciuilia iura corrũpere poteſt, ſed naturalia non.§. fi.inſti.de legi. agna. tu.§.ſed naturalia.inſti.de iure natu.gen. & ciui.Ius.n.naturale immutabile permanet.ca.1. 5.diſtin.Sed ius ciuile per aliud ius, vel per cõtrariam conſuetudinem tollitur, vt dicitur in d.§.ſed naturalia. Et ꝑpterea mater Dioniſij tyranni Sicilię, cum conatus eſſet filius illi ſtuprum inferre, ſic fertur dixiſſe: Tyrannus quidem leges ciuiles immutare poteſt, ſed iura naturalia prorſus tollere nullo modo poteſt.

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit quo ad eſſentiam,& ſui totalitatem: quo autem ad effectus extrinſecos, & in quibuſdam ius naturale benè tolli poteſt, vt notant Doct.& gl.in d.§.ſed naturalia quidē. Et ob id gl. in c. a nobis.de deci.dicit,quod licet Papa conſtitutionē non poſſit facere, quę ius illud naturale,& diuinum de ſoluēdis decimis tolleret omnino; poſset tamen ſuper ipſum ius diſpenſare,ſpecialiter decimas alicui remittendo. Vel,contra ius naturale regulariter diſpenſari nō poteſt: fallit tamen ex vrgēti,iuſta,& rationabili cauſa. Vnde Dominus in Euág.Math.c.19.excuſans Moyſem,quod contra naturæ æquitatem permiſerat iudęis, vt propter non ſatis iuſtas offenſiones, vxores ſuas repudiarent; Propter duritiam cordis eorum,& ſic ex cauſa, hoc illis Moyſem permiſiſse reſpondit,non quod neſcierit aliud naturalem æquitatem præcipere.

REGVLA 75.

Clerici nō poſſunt teſtari. c.relatum.2. de teſtamen.cap.epiſcopi.12.q.1.c.quia Ioānes. 12.q.5.

Declaratio.

Procedit de rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ,vel beneficij:ſecus autem eſt de rebus patrimonialib.vel quaſi,videlicet de ijs, quę ex hæreditate, vel artificio,aut doctrina illis ꝑuene-

uenerunt, quia de talibus bene poſsũt diſponere, vt dicitur in d. cap. relatum. Vel procedit, ſi generaliter de omnibus rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ, vel beneficij teſtentur; ſecus autẽ eſt, ſi de modica aliqua quantitate rerum mobilium diſponant, relinquendo illa pauperibus, aut religioſis locis, aut illis, qui viuenti ſeruierunt, ſiue conſanguinei illi ſint, ſiue alij, iuxta ſeruitutis meritum, vt ibidem dicitur. Vel præterea id verũ eſt, & locum habet de iure canonico: ſecus autem eſt, vbi conſuetudo in contrarium eſset, prout in hac Sereniſſima Republica Veneta in contrarium exiſtit; tunc enim de licentia Epiſcopi, tam ad vſus pios: quam ad vſus profanos, tam de reb. patrimonialibus, vel quaſi: quam de rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ, clerici bene poſsent teſtari, vt aduerſus Nauarrum ſatis efficaciter probat, & tenet Ludouicus Molinæ. in primo tomo de iuſti. & iure, tractatu 2. diſput. 147.

REGVLA 76.

Coacta voluntas eſt voluntas. c. merito. 15. q. 1. cap. diſplicet. 23. q. 4. l. ſi mulier. §. vlt. ff. quod met. cau.

Declaratio.

Procedit quando coactio conditionalis eſt, vt in d. c. merito: ſecus autem eſt in coactione abſoluta, vt notat gl. i c. de Iudæis. 45. diſt. Porro coactio conditionalis eſt, quãdo quis cogi

tur,ut vnū de duobus eligat, de qua in c. lecto res. 32. diſtin. ibi. Lectores, cum ad annos pubertatis venerint, cogantur, aut vxores ducere, aut continentiam profiteri. Et hæc coactio non excuſat in aliqua materia, & ſuſcipiens baptiſmum, vel ordinem, coactus huiuſmodi coactione, verū carecterem ſuſcipit, vt notat Ange. in ſumma, verbo, baptiſmus, 6. §. 9. Quī immo matrimoniū, per talem coactionem cōtractum, tenet, niſi interueniſſet metus, qui poteſt cadere in conſtantem virum. Coactio autē abſoluta eſt, quādo quis totaliter cogitur ad aliquid faciendū contra voluntatem eius: ſicut ille, qui ligatur, & huiuſmodi, de qua co actione habetur in c. præsbyteros. 56. diſtin. ibi: Fugientes è manibus paganorum, ſi comprehenſi, & coacti coactione violenta dęmonibus immolauerunt; nec peccauere, nec vllo modo puniendi ſunt: nec laici propter hoc debent a promotione repelli. Et talis coactio in oī materia excuſat. & de tali dr: Coacta voluntas nō ē volūtas, vt p Ang. verbo, coactio, n. 3

REGVLA 77.

Communis error facit ius. l. Barbarius. ff. de offic. præto. l. 3. ff. de ſuppelle. leg. cap. veruntamen. 3. quæſt. 7.

Declaratio.

Procedit, niſi cōmunis error intollerabilis eſſet, aut nutriens peccatum, vt notat gl. in c.

ecce

Digitized by Google

ecce ego, in fi. 95. diſt. & facit tex. in l. quod non ratione. ff. de legi. Et propterea in cap. alienationes, vbi Archid. 12. q. 2. dicitur, quod ſi quis emat rem a prælato intruſo, quique nullum titulum a ſuperiori habuiſſet; licet communiter putaretur prælatus; non tamen iſte communis error facit contractum valere.

REGVLA 78.

Conſilium neceſſitatem non inducit. Vel leges de conſilio loquentes non obligant. c. vltim. 14. q. 1. cap. denique. §. hæc etſi legibus. 4. diſtin. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit in conſilio perfectionis: ſecus aũt eſt in conſilio reuerentiæ, vt notat gl. in c. ad aures. de ætate, & quali. ordinan. Conſilium perfectionis eſt, quando materia non eſt neceſſitatiua, ſed lex conſulit, quod actus fiat, vt homines perfectiores reddantur. Huius cõſilij exẽplũ eſt in c. paratus. 23. q. 1. vbi dicitur; Si qs percuſſerit te in vnam maxillã, præbe ei & alterã. Et hoc cõſilium non obligat ad peccatũ mortale, niſi rõne contemptus, vel niſi quis ſe obligaſſet ex voto ad id, quod eſt de conſilio, vt per Doct. in c. 1. de conſt. Cõſilium autem reuerentiæ eſt, quando materia eſt neceſſitatiua, ſed lex vtitur verbo conſultiuo propter reuerẽtiã ei⁹, cui loquitur. Exẽplũ hui⁹ cõſilij habetur in c. ad aures. de ęta. & qual. ord. vbi cui-

Digitized by Google

dam Medico, volēti promoueri ad ſacros Ordines, ſed habēti cōſciētiā læſam, quod multi infirmi perierant propter ſuam culpam, cōſulitur, quod abſtineat a ſacris ordinib. Exemplum etiam eſt in clem. 1. de teſti. vbi cū Reges, & Principes ſeculares priuilegia concederent Iudæis, ne per teſtes Chriſtianos cōuinci poſſint Iudæi, & Saraceni, inquit tex. Reges eoſdem, & Principes in Domino exortamur, ne de cetero huiuſmodi priuilegia concedāt. Ibi. n. ſecundum And. Sy. in d c. 1. n. 78. materia eſt neceſſitatiua, ſed lex vtitur verbo conſultiuo, propter reuerentiam Principū, quib. loquitur, & tale conſilium reuerentiæ, ſicut dictum eſt, obligat, vt per Doct. in d. ca. 1. de conſti.

REGVLA 78.

Conſuetudo eſt altera lex. cap. conſuetudo. 1. diſt. l. ſi de interpretatione. de legi. l. 2. C. q̄ ſit lōga cōſue. Imitatur. n. legem, & eius loco ſuccedit, vbi deficit lex. c. cū veniſſent. 12. diſ.

Declaratio

Procedit quando iſta quatuor concurrunt, videlicet, quando eſt rationabilis, præſcripta, de ſcientia Principis inducta, & quādo maior pars populi conſueuit illa cōſuetudine vti, & hoc de iure ciuili. Verum de iure canonico ſufficit, quod ſit rationabilis, & præſcripta, vt notat gl. in c. fruſtra. 8. diſtin. in fi.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 79.

Conſuetudo tollit legem.§.ex non ſcripto. Inſt.de iu.naturali,gen.& ciuili,cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit,quando conſuetudo eſt rationabilis,& præſcripta;alias non tollit legem,eidẽque præiudicare nõ poteſt.c.clerici. de iudi.c. conſuetudines. 11. diſtin. Porrò ſi quæratur: quomodo conſuetudo poteſt eſſe rationabilis, cum ſit contra ius,quod ſimiliter eſt rationabile? Reſpondetur,quod quando cõſuetudo aliquo bono fine inſtituitur, dicitur eſſe rationabilis, licet ſit contra ius, quod ſimiliter eſt rationabile: quia illa vno reſpectu rationabilis eſt,illud alio reſpectu. Ius ſtatuit(exempli gratia) quod Epiſcopus tractet negotia cum cõſilio Capituli; c. nouit.& ca.quanto.de his quæ fi.à prælat.& ratio eſt,quia firmius eſt cõſiliũ plurimorum. Nam vbi cõſilia multa,ibi ſalus multa.c.prudentia.de offic.deleg.tamẽ cõſuetudo poteſt introducere contrarium,c.nõ eſt. de conſue. lib. 6. quæ ſimiliter rationabilis erit,vt facilius videlicet expediantur negotia.

REGVLA 80.

Conſuetudo valet, vt canonici percipiant fructus.licèt ſint abſentes,c.cum omnis.extra de conſtit.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, q a agitur de modico præiudicio eccleſiæ; Vel quia ſeruiebant per ſubſtitutum; Vel quia cõſuetudo erat approbata; Vel canonici erant abſentes ex iuſta cauſa, ſiue cauſa eccleſiæ. argumen. l. abſentia. ff. de reg. iur. ſed hodie per Conci. Trid. nulla eſſet talis conſuetudo, vt ſeſſ. 24. cap. 12. de refor.

REGVLA 81.

Conſuetudo, quæ lædit eccleſiam, non valet. cap. primo, de conſuetu. authent. caſſa. C. de ſacroſan. eccle. c. clerici. de iud.

Declaratio.

Procedit, quando multum eccleſia læditur: ſecus autem eſt, ſi parum lędatur. Parum enim pro nihilo ſemper habetur. l. ſcio. C. de in inte. reſt. & dicetur infra, regula, De modicis nõ eſt curandum. Et propterea Mant. in d. c. 1. dicit, quod conſuetudo poteſt induci, inductaq; valebit, quod parochus in feſto Purificationis candelas benedictas ceræ nouæ laicis dare teneatur: quia modicum præiudicium talis conſuetudo eccleſiæ affert. Immo cum per eam animentur feruenter laici ad eccleſiarum, atque diuini cultus deuotionem, amplectenda eſt, & amplianda.

REGVLA 82.

Conſuetudo, & lex valet, vt eccleſia teneatur

tur

Digitized by Google

tur ad refectionem pontium, vel viarum. l. ad inſtructiones. C. de ſacroſan. eccleſ.

Declaratio.

Procedit, quando facultates laicorum non ſufficiunt; quia tali caſu (Romano tamē Pontifice conſulto) eccleſia poteſt aliquid ſoluere. cap. aduerſus. de immun. eccleſ. vel procedit de iure Codicis, vel iure antiquo: Hodie tamē ſecūdum Bar. in d. l. ad inſtructiones. lex illa corrigitur per authenti. item nulla communitas. C. de epiſco. & cle. vbi generaliter prohibetur, ne quis audeat ab eccleſijs exigere collectas, exactiones, & angarias, & in d. c. aduerſus. & in c. nō minus. eo. tit. de immunit. eccl. & in cap. quamquam; & ibi glo. de cenſi. lib. 6 talia exigētes excommunicatione feriuntur.

REGVLA 83.

Contractus ex conuentione partium legē accipiunt. l. 1. §. ſi conuenerit. ff. depo. l. legem C. de pact. cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit quando contractus ſunt legitimè facti, vt in d. l. 1. & l. iuriſgentium. §. prætor ait. ff. de pact. ſecus autem eſt, ſi conuētiones, & pacta, ſint contra leges, & ſubſtantialia cō tractus. l. pacta quæ contra. C. de pact. cū ſim.

REGVLA 84.

Contractus claudicare non debent. l. litigatores. ff. de arbi. cum concordan.

De-

Declaratio.

Procedit regulariter: aliquando tamen cõtractus claudicant ex cauſa. l. ſi cõueniat. C. de pact. vel procedit, vbi militat eadem ratio: ſed varietas perſonarum aliquando varium ius facit. l. pen. C. de tẽpo. in integ. reſtit. & facit tex. in l. ſi minor. §. minores. ff. de mino. ib; Si aliquis cum minori cõtraxit, reſcinditur, & annullatur contractus, ſi minori expediat nunquam contraxiſſe. Sed ſi conditionem ſuam minor meliorẽ feciſſet, cõtract⁹ tenet, et valet

REGVLA 85.

Cui licet quod maius eſt, non debet quod minus eſt non licere. l. non debet. ff. de regu. iur. l. Marcellus. ff. de dona. cauſa mortis.

Declaratio.

Procedit, niſi is, cui maius licet, a minori ex cauſa prohibeatur a lege, vt in l. illicitas. §. vniuerſas. ff. de offi. præ. Ibi enim præſes prouinciæ poteſt damnare in metallũ, quod maius eſt, & non poteſt deportare, quod minus eſt. Et in cap. primo, de torneamen. dicitur, quod vulnerato in torneamentis, ſi petat, pœnitentia non negatur. Sed ſi moriatur, denegatur ei eccleſiaſtica ſepultura.

REGVLA 86.

Damnari non valet, niſi aut conuictus, aut ſponte

Digitized by Google

ſpon te confeſſus,cap.primo,2.q.1.c.tua.de co habit.clerico.

Declaratio.

Procedit, niſi aliquis metu tormentorum aliquid confiteatur,dum eſt in tormentis: tali enim confeſſioni non ſtatur,niſi poſt tormen ta in confeſſione adhuc perſeueret.l.1.§.queſtioni.ff.de quæſtio.& notat gl. in d.c. primo.

REGVLA 87.

Datũ ob cauſam, cauſa non ſecuta, retracta ri poteſt.l.3.§.ſed ſi tibi. ff.de condi. cau.da.

Declaratio.

Procedit,quando ſtat per eum,qui accepit; ſecus autem eſt, quando per eum non ſtetit, quia retractari non poteſt.d.§. ſed ſi tibi.ff. de condi.cau.data.ibi.Si dedi tibi pecuniam, vt intra certũ tempus Stichũ manumittas,ſi Stichus ante id tempus deceſſerit, nõ poſsum repetere,quod datum eſt, quia per te non ſtetit.

REGVLA 88.

Deceptis,non autem decipiẽtibus iura ſubueniunt.l.ſi mulier.ff.ad Velleianum.

Declaratio.

Procedit quando deceptio magna eſt,& cõſiderabilis; ſecus autem ſi parua deceptio ſit, quia modica iniuſtitia non reddit contractũ vitioſum,nec conſideratur in iure, vt infra dicetur, regula, de modicis non eſt curandum.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 89.

De ijs,qui foris ſunt,nihil ad nos.c.gaudemus.de diuor.cum concord.

Declaratio.

Procedit quo ad commercium habẽdum, vel quo ad pœnas eccleſiaſticas: ſecus autem eſt quo ad pœnas temporales,quia talib.Iudei alijque infideles conſtringuntur,& ſubijciuntur,vt notant Doct. in d.c.gaudemus. de diu.

REGVLA 90.

Delegatus ſubdelegare nõ poteſt.l.more maiorum.ff.de iuriſd.om.iud.l.a iudice.C.de iud.

Declaratio.

Procedit in delegato iudicis inferioris: ſecus autem eſt in delegato Principis: quia ex cauſa ſubdelegare poteſt,c.quamuis,& ibi plane per Docto,extra de offic.deleg.

REGVLA 91.

Delictum patris filio nocere non debet.l. adoptiuum.in fine,ff. de in ius vocan.l. ſancimus.C.de pęn.Regula,Delictum vnius alteri ob eſſe non poteſt.de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit in acquiſitis; ſecus autẽ eſt in acquirẽdis.arg..c.fin.& ibi gl.& Doct.16.q.6

Vel

Digitized by Google

Vel procedit,niſi lex in pœnam patrũ,filios aliquando puniret: Magis enim puniũtur patres in filios, quam in ſeipſos, cum etiam eos plus ament. l.iſti quidem.ff. quod me us cau. Et propterea dicit Goffred.in ſuma. ti. de fil. præsbit.quòd Sacerdotum filij non admittũtur ad Sacros Ordines, & dignitates eccleſiaſticas ob deteſtationẽ criminis paterni, quod plerunque deteſtamur in filios,& punimus tẽporaliter.l. quiſquis C.ad l.Iul. maieſta.

REGVLA 92.

Deſtructo prĩcipali deſtruitur acceſſoriũ. l.3.ff.de pecu.leg.§.ſi quis ancillas.iſti.de leg.

Declaratio.

Procedit in cõiunctis, & vbi militat eadẽ ratio: ſecus autem eſt in ſeparatis,& vbi ratio eſt diuerſa.l.interpoſitas.C.de tranſac Et propterea Iaſon in additionibus ad Por. in d. §. ſi quis ancillas.dicebat,quòd ſi lego vaccam cũ vitulo;ſi non valet legatum vaccæ, vt puta,ſi vacca ſit mortua (& ſic principali deſtructo) non valet nec legatũ vituli,ideſt vitulus non debebitur, cum acceſſoriè veniat vitulus ad vaccam: Nam dictio,Cum, acceſſorie coniũgit.Sed ſi lego vaccam, & vitulum;cum duo ſint ſeparata legata; quia dictio,&,principaliter coniungit, ſi non valet legatum vaccæ, vitulus tamen debebitur,cum tali caſu vitulus ad vaccam acceſſorie non veniat.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 93.

De duobus malis minus eſt eligendum.l. quoties,cum ibi alleg.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit in malis pœnæ,prout in damnis, periculis,& huiuſmodi: ſecus autē eſt in malis culpæ, hoc eſt in peccatis; quia nemo de malis culpæ etiam minimum eligere debet. Immo mortem potius quis deberet eligere, q̃ minimum veniale peccatum committere, vt ait Sotus in 4.diſt.in.22.q.1.ar.4. Sed quãuis de duobus malis culpæ minus eligendum,aut cōmittendum non ſit;minus tamen conſulendum eſt, & conſuli poteſt, poſtquam animũ alicuius auertere non poſſumus aliter a malo maiori pperãdo. Et propterea dicit idem Sotus,quem refert, & ſequitur Ioannes Corradus in ſuis Reſponſ.caſ.conſc.quæſt.1.licuiſſe Loth.Geneſ.cap.19.ad diſuadēdum execrãdum ſodomiæ ſcelus conſulendo minus malũ dicere: Nolite queſo fratres mei,nolite malũ hoc facere. Habeo duas filias, educam eas ad ad vos,abutimini eis,ſicut vobis placuerit.Nã que,vt Arragona ait,qui conſulit minus malum,nō inducit ad illud,ſed remouet a maiori,quod bonum eſt,& permiſſum: malũ verò quod fit,tribuendum eſt facienti,& non cōſulenti. Et Caietanus in ſummula, verbo,tyrannus ait: Sanćte conſulitur luxurioſo,vt non adul-

dulteretur, ſed fornicetur: hoc enim minus malum exiſtit.

REGVLA 94.

De modicis non eſt curandum. l. ſcio. ff. de in inte. reſti. c. ad noſtram. de rebus eccle. non alien. cum ſimil. Et ideo Modicum damnũ eccleſia ſuſtinere debet. c. bonæ. 12. q. 2. Pro modico non retractatur venditio. l. res bona. ff. de contrahen. emp. Nec pro modico datur actio de dolo. l. ſi oleum. §. fin. ff. de dolo.

Declaratio.

Procedit, niſi modica eſſet eſſentialia, vel multa, quia multa modica faciunt vnum ſatis. l. iuſtitia. C. de proba. Et facit illud: Quę non proſunt ſingula, multa iuuant. d. l. iuſtitia. Et propterea Nauar. in Man. c. 17. nu. 139. dicit, quod qui minutatim, continuato tempore, & ſine magnis interuallis, furatus eſt rẽ notabilem, furando quid exiguum pro quaque vice ad reſtitutionem tenetur: quanuis ſecus eſſet, ſi non continuato tempore, ſed magnis interuallis, puta vnius menſis, vel viginti dierum, rem notabilem furatus eſſet, accipiendo quid exiguum pro quaque vice, ſine animo perueniendi ad illam notabilem ſummã, quia reſtitutioni non eſſet obnoxius. Et in cap. vnum. §. fin. 25. diſtin. dicitur: Ebrietas, ſi aſſidua ſit, in peccatorum mortalium numerum computatur, cum alias ebrietas ſit ſolum peccatum ve-

Digitized by Google

niale, quando maximè non data opera quis in ipſam inciderit.

REGVLA 95.

Determinatio reſpiciens plura determinabilia debet ea pariformiter determinare. l. nã hoc iure. ff. de vulg. & pupil. l. quamuis. C. de impub. & al. ſubſti.

Declaratio.

Procedit, quando determinabilia ex eodem fonte, atque cauſa procedunt: ſecus verò eſt, quãdo ex diuerſis fontibus, & cauſis emanãt: & quando determinandorum non eſt eadem ratio, vt plenè per Iaſ. in d. l. nã hoc iure, & in l. filiam cum fratribus. C. de collat. Et propterea in d. l. filiam.. dicitur, quòd ſi cũ fratrib. ſuis coheredibus, inteſtato patri filia ſuccedat dotem ſuam conferre tenetur, relictum autẽ in codicillis non. Dotem enim ob id conferre tenetur, vt æqualitas inter ipſos fratres ſeruetur. relicta vero in codicillis ob id nõ tenetur conferre, quia collatio locum habet tantum inter ſuccedẽtes titulo vniuerſali. l. a patre, C. de colla. Cum itaque determinabilium nõ ſit par, eademque ratio, ideo nil mirũ, ſi pariformiter non determinantur, vt per Mantuam d. l. filiam.

REGVLA 96.

Dictum vnius dictum nullius appellatur, l. iuſiurandum. C. de teſti.

De-

Declaratio.

Procedit in teſte, qui aliquid deponit in facto, prout etiam colligitur ex verbis tituli illius de teſtibus. Omnis enim iuris deciſio intelligitur ſecundum rubricam, ſub qua ſituata eſt. vulga. l. Imperator. ff. de ī diē adiect. ſecus verò eſt extra iudicium in aliqua perſona bonæ opinionis, & famæ. Et propterea Bal. & alij Doct. in l. de quibus. ff. de legi. dicunt, quòd quando quis ſolemnis Doctor in ſuo commēt. atteſtatur aliquid, & dicit ſic eſſe de cōſuetudine, eſt plenè probata conſuetudo, & eius dicto ſtatur. argument. l. Theopompus. ff. de do. pręleg. & infra dicetur, regula, Vox vnius.

REGVLA 97.

Dies interpellat pro homine. l. 2. C. de iure emphiteotico. cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit quādo dies appoſita eſt in cōtractu & huiuſmodi: ſi verò dies nō eſt appoſita, neque alia conditio, neque iuramentum, ſed neque petitio creditoris, debitor nūquam exiſtit in mora: Quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. l. mora. ff. de vſu. & ſi res pereat, domino ſemper perit, vt plenius dicetur in regula, Extincta re debita.

Digitized by Google

REGVLA 98.

Dominus in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter.l.in re mandata. C.manda.

Declaratio

Procedit regulariter: fallit autẽ in illis caſibus, in quibus a lege reſiſtitur, prout in teſtamentis, in donationib. & huiuſmodi. Nemo enim de rebus ſuis in vltimis voluntatibus diſponere poteſt, niſi quantum lex ipſa cõcedit. toto ti.ff.& C.de teſtamen. & de donat.

REGVLA 99.

Domum ſuam vnicuique reficere licet, inuito altero.l.domum.ff.de reg.iur.l. in re mãdata.C.manda.

Declaratio.

Procedit dum tamen non officiat alteri ędificio, in quo ius non habet, vt dicitur in d.l.domum, & infra dicetur, regula, Quilibet in re ſua eſt moderator, & arbiter.

REGVLA 100.

Donatio inter virum, & vxorem non valet l.1.2.& 3.ff. de donat.inter vi.& vxo.

Declaratio.

Procedit in donatione inter viuos: fallit autem in donatione mortis cauſa, quia talis valet.

let,& tenet.l.ſed interim.ff.eo.Itē fallit quādo mulier donat marito ad aliquem honorē, & dignitatem conſequēdam.l.quod adipiſcēdæ.ff. eo. Fallit etiam,quando Imperator,aut Rex donat Imperatrici,vel Reginæ. & econtra.l.penult.C. eo. Et quando donator ob talē donationem pauperior non efficitur,vt latius per Nau.in ſuo.Man.c.17.nu. 140.vel, donatio a principio non valet, ſed ſi non reuocetur,morte confirmatur.l.donationes,C.de donatio.inter virum,& vxorem.

REGVLA 101.

Duo contraria non poſſunt exiſtere in eodem ſubiecto.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit ſimul,& eodem tempore,ac eodē ſubiecto,vt in d.l.vbi repugnantia. vbi ſi quis eadem die duo teſtamēta fecerit,& in vno relinquat Titio domum,in altero verò eandem domum reliquerit Meuio, neutrū teſtamētū valet.Secus autem eſt, ſi duo cōtraria in eodē ſubiecto diuerſo tempore exiſtāt.Vel ſecūdū Logicos,regula hæc procedit in habitibus moralibus; ſecus autem eſt in habitibus ſpeculatiuis.Vel procedit in concreto,& in realib.ſecus autem eſt in abſtracto,& in imaginatione

REGVLA 102.

Duo ſpecialia non poſſunt cōcurrere circa

 idem.

Digitized by Google

idem. l. prima, C. de dotis promiſ.c.ſingula. 89.diſtinctione.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, quando vnum venit in conſequentiā alterius. l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. ibi; Si debitor meus mutuet alteri pecuniam nomine meo, ipſe etiam liberatur. Licet ergo duo ſpecialia concurrant circa idem, primum, vt pecunia nomine meo numerata, mihi vedeatur ſoluta: ſecundum, vt videatur profecta de manu mea ad manū eius, qui mutuum accepit: tamen quia vnum venit in conſequentiam alterius, ideo non obſtat. Vel procedit adhuc regulariter: fallit autē in caſibus a iure expreſſis, & priuilegiatis, prout in dote, mutuo, & huiuſmodi. l. vltim. C. ad velle. l. in rebus. C. de iure dotium.

REGVLA 103.

Dubia probatio non releuat probantem. c. in præſentia, & ibi gl. & Doct. de proba.

Declaratio.

Procedit, quando probatio nihil cōcludit, vt ī d. c. in præſentia, ibi; Si filius inſtitutus hęres, & rogatus reſtituere hæreditatem, ſi ſine liberis deceſſerit, monaſteriū intret, euaneſcit fideicōmiſſum; quia nō eſt dicendus ſine liberis decedere, qui monaſteriū ſibi heredem inſtituit. Nec ad inualidandum ingreſſum ſufficit probare minorē ætatē tēpore ingreſſus, ſi

ex

ex aduerſo probetur,quod bis monaſterio ſe, & ſua humiliter obtulit,& quod licet oblationis primæ tempore fuerit minor annis,ſecundæ tamen potuit maior eſſe. Vnde cũ illa ꝓbatio ſit dubia,nec concludat quo tempore minor erat,ideo probantem non releuat, & nullius eſt valoris: Secus autem eſt, quando probatio neceſſario alterum duorum cõcludit,quorum alterum ſufficit, tunc enim releuat probantem,vt notat Abb.in d.c. in præſentia, ſecutus D.Anto.in c.quia plerunque.de reſcrip.

REGVLA 104.

Ea quæ fiunt vi,vel metu,per exceptionem regulariter irritantur.l.metum.§. ſed quod.ff. quod met.cau.

Declaratio.

Procedit,quãdo metus probabilis eſt, videlicet talis, qui cadere poteſt in cõſtãtem virũ, vt eſt metus carceris,mortis, cruciatus corporis,ſtupri,ſeruitutis,& huiuſmodi.l.iſti quidẽ ff.eo. Secus autem eſt, ſi improbabilis metus ſit,videlicet talis,qui non cadit, niſi in hominem puſilanimum,& formidulosum,quia hic non excuſat,neq; vitiat contractũ. c. dilectus. de ijs quæ vi,metúsve cau.fiũt.l.vani timoris. ff.de reg.iur. vel procedit,quãdo quis inducitur dolo,vi,aut metu,ad male agẽdũ;ſed actus vi,aut metu, ad bonum tendens,factus,& præſertim in ſpiritualibus,nõ reſcinditur,c.diſci-

 plina-

plina.45.diſt. Vel, Metũ paſſo regulariter ſubuenitur; fallit autem, ſi culpa ſua quis inciderit in talem metum. Damnum enim quod quis ſua culpa patitur, ſibi, non alijs, imputare debet. c. damnum. de reg. iur. in 6.

REGVLA 105.

Eius eſt periculum, cuius eſt commodum. l. ſuperuacuam. C. de tempo. in integr. reſti. in ſti. de vſu. §. 1.

Declaratio.

Procedit, niſi quis teneatur cuſtodire rem neceſſitate muneris, vt patet in exercitore nauis, in caupone, ſtabulario, & huiuſmodi; iſtorum. n. eſt periculũ rei amiſſæ, vel furto ablatæ in naui, vel in caupona, aut in ſtabulo, quãuis eorum commodum non ſit. §. item exercitor. inſti. de oblig. quæ ex qua. delic. naſcun. Vel procedit, quando qui habet cõmodũ, habet etiam dominiũ, quia in illis reb. quorũ dominium non tranſit in accipientẽ, vt ſunt res locatæ, commodatæ, & huiuſmodi; ea quæ pereunt, regulariter ſuo domino pereunt, nõ autem ei, qui habet commodum, nempe locatario, commodatario, & ſimilibus, niſi ſua culpa, vel dolo, vel facto iniuſto perijſſent. l. quod ſi dolo. ff. de rei vendi. l. ſi merces. §. culpæ. ff. loca.

REGVLA 106.

Eius eſt nolle, qui poteſt & velle. l. 3. ff. de regu. iur. cum ibi alleg.

De-

Declaratio.

Procedit ante contractum initum; ſecus verò eſt poſt initum contractum, quia reſilire non licet. Ab initio enim contractus ſunt volūtatis, ex poſt facto neceſſitatis. l. ſicut ab initio. C. de act. & oblig. & dictum eſt ſupra, regula, Ab initio.

REGVLA 107.

Ea, quæ fiunt contra legem, pro infectis habentur. l. non dubium. C. de legib.

Declaratio.

Procedit, niſi ex conſuetudine ſubſiſtant. Conſuetudo enim eſt altera lex, interpretatur legem, & derogat legi. toto tit. de conſue.

REGVLA 108.

Electio ius plenum tribuit electo. clemen. 1. §. nos itaque, de iureiur.

Declaratio.

Procedit habitu, & potentia; ſecus autē eſt actu. c. quanto. 63. diſt. Donec enim electus a ſuperiore confirmatus non eſt, ius plenum habere non dicitur. c. poſtquam, & ibi Doct. de elect. Fieri autem confirmatio debet præmiſſa inquiſitione de vita, & moribus electi. Nihil enim eſt, quod magis eccleſiæ noceat quam iſtud, quod indigni aſſumantur ad eccleſiarum regimen. c. nihil. de elect. in 6.

Eſt

Eſt verum, ſi foret notus, quod alia examinatione opus non eſſet; Nam quod patet expreſſe, probare non eſt neceſſe, ut tradit Bald. conſi. 370. col. 2. vol. 3.

REGVLA 109.

Erubeſcimus quando ſine lege loquimur. l. illam. C. de collat. l. fin. C. de conſu. libro 12.

Declaratio.

Procedit, niſi allegetur naturalis rõ; Quia ſufficit allegare naturalem rationem, etiam ſine lege. l. fin. ff. de pœn.

REGVLA 110.

Exemplis non eſt iudicandum, ſed legibus. l. nemo. C. de ſenten. & interlocu. omn. iud.

Declaratio.

Procedit in malis exemplis, & in practica erronea iudiciorum, vt per Archidi. in c. vlt. 20. diſtin. & per Albericum in l. 1. in fi. de ori. iur. Secus autem eſt, ſi exempla, ſeu conſuetudo, & practica iudiciorum rationabilia ſint, quia talibus iudicatur, vt ait Decius in cap. 1. de conſti. in p. l. num. 85.

REGVLA 111.

Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus eſt impugnare, cap. ex eo. de reg. iur.

Digitized by Google

iur. in ſexto, l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffi. teſtam.

Declaratio.

Procedit, quando cum effectu, vel ſaltē quãtum in eo fuit, quis niſus eſt aliquid impugnare, vt in d. §. meminiſſe, vbi ſi aliquis impugnauit teſtamentum, dicens illud inofficioſum, & nullum eſſe: ſi improbè id dixerit, & ſuccubuerit, quicquid ex teſtamento capiebat, perdit; ſecus autem eſt, ſi ſimpliciter proteſtetur, vel ſi inciperet agere, aut excipere, & deſiſteret ante ſententiam: quia verba ſemper ſunt intelligenda cum effectu. c. relatum. de cleri. non reſiden. & notat gl. in d. c. ex eo.

REGVLA 112.

Ex nudo pacto non oritur actio. l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla. ff. de pact. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili; ſecus autem eſt de iure canonico. c. 1. de pact. in 6. c. qualiter, & ibi Doct. de pact. Ius enim canonicum conſideret ſolum animæ ſalutem. Vnde cum Deus non faciat differentiam inter ſimplicem loquelã, & ſolemnem. c. iuramenti. 22. q. 5. ideo nõ eſt mirum, ſi ex nudo pacto de hoc iure oriatur actio. Et ad propoſitũ dicebat Bal. conſi. 114. ad fin. vol. 5. quod ius canonicũ non curat apices iuris, ſed ſubſtantiam fidei promiſſæ ſic.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 113.

Expedit Reipublicæ, vt delicta puniantur l.ita vulneratus.ff.ad leg. Aqui. c. vt famæ. de ſenten.excõ.Bal.conſi.400.col.1.vol.1.Quia, ſicut dicitur in c.eum qui.de præben.in 6.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Declaratio.

Procedit in delictis grauibus, & atrocibus, & in ijs,quæ ꝓbata ſunt per legitimos teſtes, per confeſſionem rei, vel per inditia, & præſumptiones violẽtas,c.1.2.q.1.Vel procedit, dum tamen conſideretur qualitas perſonæ, quia aliter procedetur cum maioribus, quàm cum minoribus; Varietas enim perſonarum varium ius ſemper facit.l.pen.C.de tempo.in inte.reſti.Item locus, quia conſuetudo loci in pœnis debet attendi.c.cum olim.de cleri.cõiug. Item tempus, quia in mutatione Regni, & huiuſmodi, rigor iuris ſeruari non poteſt, vt per gl.in cap. vlti.de tranſact.

REGVLA 114.

Extenſio de caſu ad caſum fieri nõ poteſt. l.commodiſſime.ff.de libe.& poſthum.

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio inter eos adeſſet, argum.l.illud.ff.ad leg. Aqui. Et ꝓpterea pœna ob vxoricidium extẽditurad mariticidiũ.

Et

Et pœna ob corruptionem ſerui extenditur ad eum, qui filium familias corrupit, cum inter hos eadem militet ratio, vt notat gloſ. in l. ſi quis. C. de fur.

REGVLA 115

Extincta re debita ante moram, periculũ eſt creditoris, l. quod te. ff. ſi cer. pet. l. ſi Stichus. ff. de verbo. obli. ibi: Si Stichus certo die dari promiſſus, ante diem moriatur, non tene tur promiſſor.

Declaratio.

Procedit, niſi dolo, lata culpa, vel facto iniuſto debitoris ante morã, res debita extincta ſit. l. ſi merces. §. culpæ. ff. loca. ibi: Culpę cõductoris id enumeratur, ſi propter inimicitias eius vicinus arbores exciderit. l. quod ſi dolo. ff. de rei vendi. l. quod nerua. ff. depo. Vel procedit, niſi debitor teneatur cuſtodire rem neceſſitate muneris, vel ex conſuetudine, aut ex aliquo particulari ſtatuto. argu. §. item exercitor. Inſti. de obli. quę ex quaſi delicto naſcun.

REGVLA 116.

Extincta re debita poſt moram periculum eſt debitoris. l. ſi quis ſolutioni. in fi. ff. de vſu. l. quod te. ff. ſi cer. pet. cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit, niſi debitor poſt morã habeat iu ſtam

ſtam excuſationem dilationis. l. ſciendum. ff. de vſu. ib: Debitor interpellatus dixit velle ſoluere: Sed petijt fideiuſſorem. res debita interea perijt: debitor iſte non eſt in mora, quia iuſtam habet differendi cauſam, & iuſta dilatio liberat debitorẽ a mora. gl. notab. in l. vni. ff. ſi quis ius dicen. nõ obtempe. Vel procedit, niſi res debita extincta ſit poſt moram modici temporis, quia mora modici temporis non conſideratur in iure. l. ſi debitore. ff. de iudi.

REGVLA 117.

Facta infecta eſſe non poſſunt. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. l. verum eſt. ff. de reg. iur.

Declaratio.

Procedit, niſi aliquid contra leges, vel bonos mores fiat: quia pro infecto habetur. l. nõ dubium. C. de legi. l. pacta quæ contra. C. de pact. Paria ſunt enim aliquid non fieri, vel illegitimè fieri. l. quoties. ff. qui ſatiſda. cogan.

REGVLA 118.

Facta non præſumuntur, niſi probentur. c. eum in iure. de offi. deleg. cap. cum Ioannes. de fide inſtrumen.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in dubio: fallit autem, ſi cauſa vrgens ſubſit aliquid præſumẽdi. c. cum tu. de teſti. & notat Abb. in cap. in preſentia.

Digitized by Google

ſentia. extra de probat. Et propterea in d. c. cum in iure,iuncta ibi gl. in verbo,ſuper mandato,dicitur. quòd ſi aliquis delegatus mandet alicui ſic: Auctoritate,qua fungor tibi iniūgo vt Titium denuncies excommunicatū,& iſte, cui mandatur, de iuriſdictione illius dubitet, nec ſuper hoc fidem faciat eidem,non tenetur exequi mandatum illius; neque eſt ei credendum,ſi dicat ſe delegatum,niſi de commiſſione conſtet. Nec ſimiliter ſententiæ delegati creditur, niſi commiſſio oſtendatur. Vnde ſi aliquis impetrauit a Principe cauſam committi alicui,vel delegari; ſi ſententia lata fuerit ꝓ eo a delegato, ita benè cuſtodire debet commiſſionem,ſicut ipſam ſententiam: Lapſu.n. temporis,ſi conueniretur,& oſtenderet ſentē tiam,ſine commiſſione,nō valeret ei. Si tamē ſententia redacta eſt in publicam cartam,videtur quod ſufficiat, & erit vrgens cauſa præſumendi reſcripti.

REGVLA 119.

Facultas probationum non eſt anguſtāda l.quoniam. C.de hæreti.cap.quoniam, vt lite non conteſt.

Declaratio.

Procedit, quando nō poſſunt haberi legitimi,& idonei teſtes: tali nanque caſu,ne facultas probationum anguſtetur, quilibet, etiam hæreticus admittitur ad teſtificandum, non

qui-

quidem ad plenam probationem,ſed ad ſemiplenam,vel aliqualem probationem faciẽdã, d.l.quoniam.C. de teſti. Secus autem eſt,quãdo legitimi poſſunt teſtes haberi. l. apertiſſimi,C.de iudi.

REGVLA 120.

Fauorabiliores ſunt rei, quam actores.l.fauorabiliores. ff.de regu. iur. l. matrem. C. de probatio.

Declaratio.

Procedit in fine litis,vt in d. l. matrem.vbi ſi iudex ſit dubius,an pro reo, vel pro actore ferre debeat ſententiam,in pari cauſa,in fauorem rei ſententia ferri debet, & reus abſolui. Sed in principio litis magis fauemus actori, quam reo,in medio autem æqualiter. l.de die ff.qui ſatiſd.cogan.

REGVLA 121.

Fauorabiliores ſunt vltimæ volũtatas contractibus.l.in teſtamentis.ff.de reg.iur.l.ſi cui. §.ſi vinum.ff.de tri.leg.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, vt ĩ d.l. ſi cui, vbi ſi lego vina,& vaſa videor legaſſe, ſine quib.vina ſtare non poſſunt. Et dominiũ rei legatæ tranſit ad legatarium poſt mortẽ teſtatoris etiam ſine traditione, ſed dominiũ

rei

rei,venditæ,non,vt per gl.in d.l.in teſtamentis: Quandoque tamen vltimæ uoluntates, & contractus concurrunt,& adæquantur.l.quæ de legato.ff.de leg.1.

REGVLA 122.

Fœminę bonæ raræ ſunt,ſed malæ multæ. Vel,Fœminæ ſunt falſæ,fragiles,& corruptibiles.l.qui teſtamento.§.mulier.ff.de teſtamẽ. Et propterea ſunt remotę ab omnibus officijs publicis,vel ciuilibus. l.2. ff. de reg. iur. Non poſſunt eſſe iudices.l.cum prætor.§.non autẽ. ff.de iudi. Non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento.l.in teſtamento. §. mulier. ff. de teſtamen. Non poſſunt pro alio interuenire, vt puta fideiubendo, promittendo,& huiuſmodi.l.1.ff. ad S.C.Velle.(niſi Velleiano renũcient,prout renunciare poſſunt,ſicut ſupra fuit dictum in regula, Beneficio ſuo quilibet renunciare poteſt.)& in criminalibus non teſtificantur, niſi in ſubſidium , & vt iudex ex eis eligat aliqualem præſumptionem.c.quoniam de teſti.

Iſtis autem regulis non video quę limitatio aſſignari poſſit: Sed cum multæ ſint regulæ, quæ exceptiones non patiuntur , vt notat gl. in l.omnis definitio.ff. de regulis iur. & dicetur infra,in regula, omnis regula patitur exceptionem,hæ inter illas collocari poſſunt.

Digitized by Google

REGVLA 123.

Filius ſpurius poteſt habere dignitates. l. ſpurij. ff. de decu. cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit in dignitatibus temporalibus, vt ſonant etiam verba tituli, de decurio. Secus autem eſt in dignitatib. eccleſiaſticis. c. 1. de fil. præsby. ibi: Filij præsbyterorum, & ceteri ex fornicatione nati ad Sacerdotium non aſcẽdant, & prælationem nullatenus habeant. Dignitas enim, & excellentia clericalis (vt ibi dicunt docto.) turpibus, & infamibus perſonis committi non debet, l. neque famoſis. C. de infam.

REGVLA 124.

Filius etiam ſi legitimus non poteſt habere beneficium paternum. c. ad extirpandas. de fil. præsby.

Declaratio.

Procedit in beneficio eccleſiaſtico: quia in eccleſijs, & eccleſiaſticis beneficijs, ſucceſſio dari non debet. d. c. ad extirpandas. ibi: Ad extirpandas ſucceſſiones mandamus, quatenus ſi qui filij præsbyterorũ prouinciæ tuæ teneãt eccleſias, in quibus patres eorum miniſtrauerunt, eos ſiue geniti ſint in Sacerdotio, ſiue non, ab eiſdem eccleſijs non differas amouere.

ſecus

Digitized by Google

ſecus autem eſt in beneficio ſeculari. Vel procedit, quando immediatè filius ſuccedit patri: ſecus autem, ſi non immediatè ſuccedat, d. ca. ad extirpandas.

REGVLA 125.

Factum vnius alteri obeſſe nõ debet. l. 1. C. res inter alios acta tertio non præiudicat. l. quidã. §. ſi quis filium. ff. ad Trebel. cum ſimi.

Declaratio.

Procedit, niſi aliquid ad eum peruenerit, vt notat gl. in l. electio. §. ſi abſente. de nox. act. procedit in acquiſitis; ſecus autẽ eſt ĩ acquirẽdis, ſicut ſupra fuit dictum regula, Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri.

REGVLA 126.

Falſa latinitas vitiat reſcriptum, c. ad audiẽtiam, & ibi Doct. de reſcript.

Declaratio.

Procedit in reſcripto: fallit autẽ in teſtamẽtis. Falſa enim latinitas tabellionis non vitiat teſtamentum, dũmodo conſtet per ipſum de intentione teſtantis, vt l. in legatis. C. de leg. Vel procedit regulariter: fallit autem, quãdo falſa latinitas ſaluatur, & ſaluari poteſt per figuram, vt notat Dec. in d. c. ad audientiam.

Digitized by Google

REGVLA 127.

Filij naturales excludunt ſubſtitutum, l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Trebe.gl.& Doc. in c.in præſentia.de proba.Vnde ſi teſtator dicat:inſtituo Titium hæredem omnium bonomeorum, & ſi deceſſerit ſine filijs, ſubſtituo Caium, ſi Titius moriatur ſine filijs legitimis, & naturalibus:ſed relictis filijs naturalibus tãtum: filij naturales excludunt Caium, & capiunt hæreditatem.

Declaratio.

Procedit, ſicut dicitur, in filijs naturalibus; ſecus autem eſt in ſpurijs, & vulgo quæſitis; tales enim ſubſtitutum non excludunt, vt notat Decius in d. c. in præſentia. Vel procedit regulariter: fallit autem, ſi aliqua perſona conſtituta in dignitate vel eccleſia, vel alius pius locus, ſubſtituti ſint: quia tales a naturalibus non excluduntur, vt ibidem notant Doct. Itẽ fallit, ſi femina filia teſtatoris inſtituta ſit heres, quia ſi decedat relictis filijs naturalibus tantum, nõ excluditur ſubſtitutus. Item fallit in legitimatis reſcripto Principis. argum. l.in fundo.ff. de rei vendi.

REGVLA 128.

Filius ſpurius non poteſt ordinari. c.conſuluit.de ſer.ordi.c.1.de fil.presby.Dignitas.n.

&

Digitized by Google

& excellentia clericalis turpibus, & infamib. perſonis, quales ſunt ſpurij, committi non debet. c. inter dilectos. de exceſ. præl. l. neque famoſis. C. de inſa. & tales etiam ſolent eſſe imitatores vitij paterni, iuxta illud:

Sæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri.

Declaratio.

Procedit ſine diſpẽſatione: ſecus autem eſt cum diſpenſatione ſummi Põtificis: ſummus namque Pontifex in ijs, quæ iuris ſunt poſitiui, omnimodam poteſtatem habet, vt infra dicetur, in regula, Papa poteſt omnia.

REGVLA 129.

Frangenti fidem fides frangatur eidem. l. ſi conuenerit. ff. pro ſoc. l. cum proponas. C. de pactis.

Declaratio.

Procedit niſi quis ex iuſta cauſa fidem frãgere compulſus ſit. argumen. l. vni. ff. de offi. conſul. vel procedit data paritate terminorũ: Nam varietas perſonarum, varium ius quoque facit. l. pen. C. de tempo. in integ. reſt.

REGVLA 130.

Forma illa eſt, q̃ dat eſſe rei, & a qua actus denominatur. l. Iulianus. §. ſi quis. ff. ad exhi. & ideo omiſſio eius actum vitiat, quantumuis piũ, vt inf. dicetur, regula, Omiſſio formę, &c.

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi actus poſſit eſſe ſine illa forma, quia videtur forma quædam accidentalis, cuius omiſſio non vitiat actum, vt in d. regu.

REGVLA 131.

Generale dictum generaliter eſt intelligendum. l. de pretio. ff. de pub. in rem act. l. preſes. de offi. præſi.

Declaratio.

Procedit niſi reſtringatur alio dicto ſpecialiter loquente. l. quæſitum. de teſti. Lex enim generaliter loquens reſtringitur per aliam legem ſpecialiter loquentem, vt notat gloſ. in d. l. de pretio.

REGVLA 132.

Generi per ſpeciem derogatur. l. in toto. ff. de reg. iur. l. ſeruis vrbanis. ff. de fundo inſtru.

Declaratio.

Procedit, niſi lex in aliquo caſu declaret, quod derogari non poſſit, vt l. legata. ff. de ſuppel. legata, ibi: Legata ſuppellectili, cum ſpecies ex abundanti enumerari ſoleant, vel per imperitiam notarij; generali legato derogari non poteſt.

REGVLA 133.

Gloſſæ opinio præualet communi opinioni. Decius in c. primo, de conſti. in fine.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, niſi gloſſa auctoritatib. & rationibus conuincatur, vt per Doct. in d. c. 1.

REGVLA 134.

Grauatus in vno in alio eſt ſubleuandus. l. eum qui, in princ. ff. de iureiur.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ſi vnum veniat in conſequentiam alterius, vt c. ab eo. de ſequeſtra. poſ. & fruct. ibi; ſi ſententia lata ſit contra aliquem, & ab ea appellauerit, fructus poſſeſſionis, ſi diſſipentur, ab eo ſequeſtrari poſſunt.

REGVLA 135.

Graue eſt fidē fallere. l. 1. in princ. ff. de conſti. pecun. Nihil enim eſt, quod magis fulgeat in homine, quam recta fides. l. inter claras. C. de ſum. Trini. & fide Catho. Et propterea in c. noli. 23. q. 1. dicitur: Etiam hoſti fides ſeruāda eſt. & Pſal. 88. dicebat Dauid. Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.

Declaratio.

Procedit regulariter: ſecus autem, ſi ex vrgenti, iuſta, & rationabili cauſa fides ſeruari nō poſſit. arg. l. qui iurato. ff. qui ſatiſd. cogantur. ibi; Qui iurato promiſit iudicio ſiſti, non videtur periuraſſe, ſi ex conceſſa cauſa id deſeruerit. Et propterea in c. quemadmodū. de iureiur.

Digitized by Google

reiur. vbi glo. dicitur, quod ſi quam promiſi in vxorem ducere, fornicata fuerit, nõ teneor ſeruare fidem, & promiſſionẽ. Vel procedit adhuc regulariter; fallit autẽ, ſi promiſio ſit rei illicitæ, vel impoſſibilis, vel rei exiguæ, & par ui mom ẽti, quia taliũ nulla eſt obligatio, vt ꝑ Nauar. in Man. c. 18. num. 7. vel procedit, niſi altera pars remittat, vel pro ſua parte non impleat id, cuius cauſa promiſſio facta eſt, quia tunc ſuccedit regula: Frangenti fidem, fides frangatur eidem. l. cum proponas. C. de pact.

REGVLA 136.

Hæres, & defunctus dicuntur vna, & eadẽ perſona. §. 1. authent. de iureiur. a mo. pręſti. l. fin. C. de impu. Repręſentat enim hæres perſonam defuncti, & in eius ſuccedit ius. l. nihil autem. ff. de reg. iur. §. neceſſarius. inſti. de hæredum qualit. & differen.

Declaratio.

Procedit in caſibus illis, qui hęreditatẽ reſpiciunt, vt in d. §. neceſſarius, vbi hæres adeũdo hæreditatem tenetur creditoribus hęreditarijs, quãtum tenebatur defunctus, & ſi vires hæreditariæ non ſufficiunt, de ſuo debet ſupplere; ſecus aũt eſt generaliter, quia hæres nõ tenetur ex delicto defuncti ĩ corporalib. pęnis l. ſancimus. C. de pœn. Quinimmo hodie, ſi legitimo tẽpore, & forma, hæres cõfecerit inuentarium, nõ obligatur creditoribus, & legatarijs,

tarijs,niſi quatenus vires hæreditariæ patiuntur,& de ſuo nihil reſarcire tenetur. l. fi. C. de iure delibe.& notat Por. in d.§.neceſſarius. In foro autem conſcientiæ,licet hæres non fecerit inuentarium, tamen in conſcientia non tenebitur, niſi inquantū hæreditas ſe extendit, quamuis ius aliter velit, quia præſumit plus eſſe in hæreditate, vt in authen. de hæredi.& Falci. notatur;in eo namque foro attendimus ſolum ad veritatem,& credendum eſt confitẽti de omnibus,cum agatur ſolum de præiudicio ipſius animæ;ideo ſi veritas ſit contra præſumptionem legis, non attenditur lex, vt per Ang.in ſumma,verbo,lex. num.4.

REGVLA 137.

Hæres,& bonorum poſſeſſor æquiparātur, l.2.ff.de bono.poſſeſ.Sicut enim hęres adit hęreditatem cum onere,& honore; ſic bonorum poſſeſſor.l.1.ff.de bono.poſ.& ſicut in hærede habet locum ius accreſcendi, & ſucceſſoriū edictum, ſic etiam in bonorum poſſeſſore. d.l. 2.& dictum fuit ſupra,regu. bonorū poſſeſſio.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, vt ĩ ſupradictis,differūt verò,quia hęres animo adit hæreditatem,priuatim acquirit ius,& ipſo iure:ſed bonorum poſſeſſor officium iudicis inuocat,& publicè declarat animū,vt per Mynſinge.inſt.de bono.poſ.in titu.nu.9.

RE-

REGVLA 138.

Hæreditas non adita non tranſmittitur. l. vni. §. in nouiſſimo. C. de cadu. tol. l. quonã. C. de iure. delibe. Nemo enim plus iuris ĩ aliũ transferre poteſt, quam ipſe habet. l. nemo poteſt. ff. de reg. iur. & non entium nullæ sũt qualitates, l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pet.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, ſi hæres retardauit aditionem hæreditatis ex neceſſitate, vel propter aliquod iuſtum impedimentum. argumento eorum, quæ dicentur infra, regula Non valenti agere non currit præſcriptio. Et propterea in l. ſi quis in graui. §. elegãter. ff. ad Syllen. dicitur, quod ſi hæreditas nõ adita ſit propter impedimentum Senatuſconſulti, tranſmittitur ad hæredem, & perinde eſt, ac ſi adita fuiſſet.

REGVLA 139.

Hæretici non poſſunt eſſe teſtes. l. quoniã, C. de hære. Teſtes enim debent eſſe, maximè ĩ criminalib. cauſis, omni exceptione maiores. l. ſi. C. de proba. ſed tales nõ ſunt hæretici, cũ ſint damnati, infames, & excõmunicati. c. ad abolendã. de hæret. Et propterea D. Chryſoſtomus in hom. 19. ſuper Matth. eos cõparat ſimijs: ſicut. n. ſimiæ imitantur homines, ſed

tales

Digitized by Google

tales non ſunt, immo prauæ beſtiæ; ſic hæretici ſimulant eſſe ſancti, ſed tales non ſunt, immo lupi rapaces, & dæmones. Et Damaſcenus in libro tertio de fide Cath. tales appellat Hydras, quia ſemper pullulant venenoſiſſima capita. & D. Gregorius Nazianzenus in oratione prima contra Iulianum, Chamaleonti hos aſſimilat: ſicut enim Chamaleon trãsformat ſe in omnem colorem, præterquam in albũ, ſic hæretici omnem fidem accipiunt, præterquam veram, Catholicam, & Romanã. Quo fit, vt olim Dux Saxoniæ de quibuſdam ex eis dicere ſolitus erat. Neſcio quid hoc anno credant, quid verò anno proximè futuro credituri ſint, vicini mei Vvittembergenſes. Poſſuntque reuera Gigãtibus illis ſuperbiſſimis adæquari, qui turrim Babel ædificare volebant, Deus enim confudit labium ipſorum, adeo quod ſe mutuo intelligere non poſſunt, & omnes diuersè loquuntur.

Declaratio.

Procedit regulariter: admittuntur tamen in defectum legitimorum teſtium, non ad plenam probationem, ſed ad ſemiplenam, vel aliqualem præſumptionem faciendam, ne anguſtetur probationum facultas, d. l. quoniam, & c. quoniam, vt lite non conteſtata.

REGVLA 140.

Homicidium caſuale non inducit irregularitatem. cap. Ioannes, de homicid. cum ſuis concordan.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit quando ille, qui homicidium caſuale perpetrauit, dabat operã rei licitæ, vt in d. c. Ioannes. vbi talia ſunt verba; Ioannes Sacerdos humili nobis iſinuatione mõſtrauit, quod cum pulſaret campanas, vt ſigno dato conueniret populus fidelium ad diuina, cadens tintinnabulum, percuſſit quendam puerum, qui cum vulnus eſſet mortale, deceſſit. Nos igitur attendentes, quod dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, ſi caſus omnes fortuitos non præuidit, Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi cõſtiterit ita eſſe, dictum Sacerdotem ſacerdotale officium exequi permittas. Secus ergo eſt, quando quis dat operã rei illicitæ, vt colligitur ex d. c. Ioãnes, ſumpto argumento a contrario ſenſu, & facit tex. non eſt ſine culpa. de reg. iur. in 6.

R E G V L A 141.

Ignorantia facti excuſat. l. genero. ff. de his qui not. infa. l. 1. ff. de iuris & fac. igno. l. generali. C. de tabelli. lib. 10.

Declaratio.

Procedit in ignorantia facti alieni; ſecus autẽ eſt in ignorantia facti proprij, quia talis nõ excuſat, niſi ex iuſta, & probabili cauſa. l. ſed ſi putem. ff. de condi. inde. l. quãquã. ff. ad Velle. vel, ſecundum Bal. in d. l. genero, in princi. Ignorantia facti triplex eſt: Quędam publica,

quan-

quando communiter omnes ignorãt factum, & iſta excuſat.l.ſemper.§.ĩ hoc edicto. ff.quod vi,aut clam. Quædam priuata,ſed improbabilis,quia omnes ſciũt,& vnus ſe ignorare dicit & iſta non excuſat.c. quanto.de præſump.ibi: latere te in vicino non potuit,quod ad nos in longinquo peruenit.& in c. qualiter.eo. ti.dicitur. Aphrica verò qualiter mortalitate,& languoribus vexetur, quantò viciniores eſtis, credo,q; ſubtilius cognouiſtis: Vicini.n.præſumuntur ſcire facta vicinorum,quando facta sũt publica,vt inferius dicetur regula Vicini, Quædam,& vltimo loco eſt priuata probabilis,quãdo omnes adhuc ſciunt, & vnus ignorat,eo quia fuit abſens, vel alia iuſta de cauſa, & iſta excuſat.l.fin.ff.de decre.ab ord. faci.& notatur in c.turbatur.§.notandum. 1.q.4.

REGVLA 142.

Ignorantia iuris neminem excuſat. l. iuris ignorantiam.C.qui admitti.l.1.ff.de iur.& fa. igno.l.leges ſacratiſſimæ.C.de legi.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit aũt in perſonis priuilegiatis,prout in minore,ruſtico,mulierib.& huiuſmodi,in caſibus tamen a iure tantũm expreſſis ,vt declarat Bal.in l. cũ allegas, col.4.in princ.C. de vſu. Vel procedit in iure claro: ſecus aũt eſt in iure aliquantũ obſcuro, vt per Ludo. de Beia,in reſponſ. caſ.conſc.caſu 22.

ſu 22. Vel procedit adhuc regulariter; fallit autem in materia fauorabili, & priuilegiata, vt ait Nau. in Man. cap. 16. nu. 42. Et propterea maritus, qui fuit patrinus filij ſui, errore, aut ignorantia iuris, non perdit ius petendi debitum ab vxore, nec inter eos oritur ſpiritualis affinitas, quæ impediat huiuſmodi petitionem, quia matrimonium fauorabile eſt. Eſt tamen verum, quod ſi quis baptizaret filium, quem abortiuit amica eius, non poteſt exinde ducere in vxorem illam amicam, quia naſcitur compaternitas, & ſpiritualis affinitas quæ ante matrimonium nata, illud impedit, & dirimit, ſecũdũ ipſum Nau. d. c. 16. num. 4.

REGVLA 142.

Illius eſt interpretari, cuius eſt cõdere. l. cũ de nouo. C. de legi. gloſ. in l. nõ poſſunt. ff. eo.

Declaratio.

Procedit in ſubſidium, & quando nõ pteſt ex conſuetudine, & pratica iudiciorum aliter haberi interpretatio legis: Secus autem, ſi cõſuetudo adſit, quæ eſt optima legũ interpres. l. ſi de interpretatione. ff. de legi. Vel procedit quando commode Princeps adiri poteſt: ſecus autem eſt, ſi mora ſit periculum allatura; quia tali caſu, inconſulto Principe poteſt fieri interpretatio iuris a iudice, vt not. Bart. & Dec. in rub. C. qui admitti.

Digitized by Google

REGVLA 143.

Illud quod fauore aliquorum introductũ eſt,non debet ad eorum læſionem retorqueri.l.quod fauore.C.de legi.

Declaratio

Procedit, niſi aliquis in legem ipſam peccauerit,quia Fruſtra inuocat auxilium legis,qui in ipſam committit, prout in regula,Beneficium iuris.&c. vel procedit, niſi per ſe, & ſua culpa retorqueatur,quia tali caſu ſuccedit regula,Damnum, quod quis ſua culpa patitur, ſibi imputare debet.regula damnum, de reg. iur.in 6.& dicere illud poteſt:

Heu patior telis vulnera facta meis. Quapropter,licèt dilationes,& termini introducti ſint in fauorem rei,vt rebus ſuis melius conſulere poſſit;retorquentur tamen ad eius læſionem,& faciunt,vt pręſumatur contra ipſum, quãdo nimijs dilationibus iudicium ſubterfugit,cap.nullus.de præſump.

REGVLA 144.

Imperator eſt ſolutus legibus.l. Princeps. ff.de legi.l. bene a Zenone.C.de quadri.præſ.

Declaratio.

Procedit in legib. humanis, & ſimpliciter poſitiuis:Secus aũt eſt ĩ lege naturali,& Diuina,talibus .n. Imperator, & omnes Principes

ſubij-

Digitized by Google

ſubijciuntur, vt notant doct. in c. primo, de cõſti. Vel procedit de neceſſitate: Secus autẽ eſt de honeſtate, vt dicetur in regula, Princeps.

REGVLA 145.

Imperator eſt dominus totius mundi. l. deprecatio. ff. ad legem Rod. de iactu. l. bene a Zenone. C. de quadrien. præſcriptio.

Declaratio.

Procedit de iure antiquo: Olim enim Imperator Romanus, idemque Conſtantinopolitanus maiori terrarum parti, ac ferè vniuerſo mundo legẽ dabat, vt videre eſt in princ. prœmij inſti. ciu. Hodie autẽ præpedientibus peccatis Imperatorum illorum, qui a Sancta Romana Eccleſia, tanquã a tutiſſima Archa Noe diſcedere, & exire voluerunt, translato in Germaniã Imperio, vix minori Europæ parti dominatur. Vel ſecundũ Portiũ, in §. 1. inſt. de rerum diui. Imperator eſt dominus totius mũdi quò ad protectionem, & defenſionem: Secus autem eſt, quò ad poteſtatem, & dominium.

REGVLA 146.

Incertitudo vitiat actum. l. duo ſunt Titij. ff. de teſtamen. tu. l. tutor incertus. ff. eo.

Declaratio.

Procedit. quãdo actus eſt omninò incertus, vt in d. l. duo ſunt Titij. vbi talis eſt caſus. Duo

Digitized by Google

erãt Titij, pater, & filius; datus eſt tutor Titius nec ex aliqua coniectura apparebat, de quo ſenſiſſet teſtator, actus iſte redditur nullus, & neuter eſt tutor: Secus autem eſt, quando actus non eſt omnino incertus, vt ibidem not. doct.

REGVLA 147.

Inferior non poteſt iudicare maiorem. c. cum inferior. de maio. & obe. cap. inferior ſedes. 21. diſtin.

Declaratio

Procedit, niſi maior ſubijceret ſe iuriſdictioni minoris, & ab eo iudicari vellet. c. nos ſi incompetenter. 2. q. 7. l. eſt receptum. ff. de iuriſdict. om. iud. Id enim introductum eſt in fauorem maiorum, cui quilibet renunciare poteſt. c. ad apoſtolicam. de regula.

REGVLA 148.

Incluſio vnius eſt alterius excluſio. l. cum prætor. ff. de iud. cap. qualis. 25. diſtin. Sic ecõtra, excluſio vnius eſt alterius incluſio. d. l. cũ prætor. ff. de iudi. ibi: Cum prætor vnum ex pluribus iudicare vetat, ceteris id committere videtur.

Declaratio.

Procedit, niſi vnius, & alterius eadẽ ſic ratio, vt notat gl. in d. l. cum prætor, facitq; tex. in l. non poſſunt. de leg. Vel procedit, niſi q.d

alia lege includatur, vt notant doct. in d. l. cũ prætor.

Et ex his tollitur argumentum illud hereticorum, aſſerentium opera ipſa ad ſalutem noſtram neceſſaria non eſſe, ſed ſolam fidem ſufficere: cum.n. (inquiunt) dominus in euangelio dicat: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit; faciatque de fide tantum mentionem; ergo opera neceſſaria nõ ſunt, & excluduntur: ex his, inquã, tollitur leue, & ridiculum argumentum illud; opera.n. in multis euangelij locis includuntur, & ad ſalutem neceſſaria eſſe oſtenduntur: Matt.n.c.7. idẽ Saluator ait: Non omnis, qui dicit mihi domine domine, ſed q̃ facit &c. eo.c.3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, eo.25. Eſuriui, & dediſtis mihi, eſuriui, & nõ dediſtis mihi, & eo.c.vlt. euntes docete ſeruare omnia quæcunq; mandaui vobis, & in his, alijſq; multis locis, quos breuitati ſtudens, omitto, liquido conſtat, q̃ vltra fidem opera etiã ſunt neceſſaria, & ſicut Diuus Iacob. ait: Fides ſine operib. mortua eſt.

REGVLA 149.

Inconſtantia admittitur. l. ſi ſterilis. §. fin. ff. de act. emp. l. eum qui. ff. de verbo. obli.

Declaratio.

Procedit, quando ex voluntate contrahentium incõſtantia permiſſa eſt, vt dicitur in d. §. fi. ſed regulariter inconſtantia non eſt permiſſa,

miſſa immo omnino prohibita, l. in cauſæ. in princ. ff. de procu. l. Celſus. §. idem Celſus. ff. ad exhi. Quin potius nihil eſt, quod magis famã hominis denigret, quàm ſi de eo dicatur eſt inconſtans, & leuis, vel, promiſſis non ſtat. Vel, modò ait, modo negat. Sicut è contra, nihil eſt, quod magis fulgeat in homine, quàm recta fides. Actus enim, q opponitur actui ſummè bono, ſumme malus eſt, vt ait Na. in Mã. ſuper primo præcepto. Neque obſtat vulgatũ illud; Sapientis eſt mutare propoſitũ, quia habet locum, & verum eſt, quando mutatur de malo in bonum, vel de bono in melius, abſq; alterius præiudicio, vt ratio ipſa demonſtrat.

REGVLA 150.

Indefinita legis oratio æquipollet vniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de leg. 2. notant Docto. in c. de eo. de tempo. ordin.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in certis caſibus, ꝑ ut in d. c. de eo. vbi cũ indefinitè dicatur: vnũ aut duos, licitũ eſt Epiſcopis dominicis, aliiſque feſtiuis diebus ad ordines minores ordinare, hæc indefinita legis oratio æquipollet vniuerſali, & perinde eſt, ac ſi dictũ eſſet, quoſcũque &c. Aliquando tamẽ indefinita legis oratio æquipollet ſingularitati, quando maxime ſubiecta materia vnum tantum indiuiduum complectitur, vt videre eſt apud Port. in §. 1. inſti. de exhæ. libero.

Digitized by Google

REGVLA 151.

Inuito nemini beneficium acquiritur. l. in uito. ff. de reg. iur. l. ex hoc iure. §. non poteſt. ff. de donation.

Declaratio.

Procedit quando beneficium acquiritur mihi ſoli, vt in d. §. non poteſt, vbi dicitur: nõ poteſt liberalitas (ideſt donatio) nolẽti acq̃ri: ſecus verò eſt quando mihi, & alteri beneficiũ acquiritur, tali .n. caſu, inuito beneficiũ datur. Vel procedit regulariter; ſed in illis caſibus, qui reſpiciunt publicum bonũ, & vtilitatem vt in excommunicatione, libertate, & huiuſmodi, ſemper inuito beneficiũ acquiritur, vt dictum eſt ſupra, regu. beneficium &c.

REGVLA 152.

In ambiguis ſequimur, quod eſt minimũ. c. in obſcuris, de reg. iur. in 6. l. ſemper in obſcuris. ff. eo. l. apud Iulianũ. §. ſcio. ff. de leg. 1. c. ex parte. de cenſi.

Declaratio.

Procedit, quando medium non eſt, vt in d. l. apud Iulianum. vbi legato fundo, ſi duos fundos teſtator habebat, neque appareat de quo fundo ſenſerit, minimus debetur: ſed quando medium adeſt, in obſcuris media uia eſt eligenda. cap. primo de offic. cuſto. notat gl. in d. c. in obſcuris.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 153.

In contractibus innominatis locus eſt pœnitentiæ.l.ſi pecuniam.ff. de condi. cau.da.

Declaratio.

Procedit regulariter, declaratur tamē,& excipitur in tranſactione,quæ licet ſit cōtractus innominatus, non datur tamē locus pęnitentiæ.l. ſiue apud acta.C. de tranſact. Eſt autē tranſactio(vt & non ſtudentes legib. q; legunt,intelligant)de re dubia,& lite incerta nōdū finita,dato aliquo,promiſſo,vel retēto, non gratuita pactio. & idem eſt quod cōpoſitio inter aduerſarios: & litē intellgimus præſentem,vel futuram,quia etiam ante litem conteſtatam poteſt fieri tranſactio,vt l. elegāter.§.ſi quis poſt.ff.de cond.inde.& habetur in vocabulario vtr.iu.verb. Trāſactio.

REGVLA 154.

In dubio benignior interpretatio faciēda eſt.c.vlt.de tranſa.l.ſemper.de reg. iur.l. Arrianus.ff.de act.& oblig.

Declaratio.

Procedit,quādo lex habet multiplicē, vel incertum intellectum, tali namq; caſu ſtādū eſt intellectui benigniori, vt dicitur ī d.c.vl, & licet Bart.l.qui in ambiguo.ff.de reb.dub. dicat,legē habētē varios intellectus nō poſ-

Digitized by Google

ſe allegari ad deciſionem cauſarum: hoc tamē non procedit quādo ex pluribus intellectib. vnus ceteris eſſet benignior, quia illi ſemper eſt ſtādū, & ille dicitur intellectus benignior, per quem receditur ab odio, & a pęna legis; promptiores enim ad abſoluendum, quàm ad condemnandum ſemper eſſe debemus. c. non ſatis. 86. diſt. Verum ſi tractetur de ſalute animæ, atque eius immineat periculum, tūc illa dicetur interpretatio benignior, quæ tutior animæ eſt, vt per Abb. in c. cum tu. de teſti. & atteſta. In dubio enim tutior pars eſt eligenda. cap. ad audientiam. de homic.

REGVLA 155.

In iudicijs debet ſeruari æqualitas. l. fin. C. de fruct. & lit. expen. c. vlti. 3. q. 5. Nec facienda eſt exceptio perſonarum. c. nouit. de iudi. l. ſi cum dies. §. ſi arbitrer. ff. de arbi.

Declaratio.

Procedit, quando adeſt fauorabilis paritas: alioquin vbi nō eſt fauorabilis paritas, nec in iudicijs ſeruabitur æqualitas. Varietas enim perſonarum varium ius quoque facit. l. pen. C. de tempo. in inte. reſti. l. ſunt perſonæ. in fi. ff. de religio. & ſumpti. fune. ibi: cum religioſis in iudicando mitius ſemper agitur: nam ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit.

Digitized by Google

REGVLA 156.

In malis promiſſis non eſt fides ſeruanda. c.in malis promiſſis. c. non eſt obligatorium. de reg.iur.in 6.c.1.22.q.4.

Declaratio.

Procedit in malis promiſſis,quę ſeruari nō poſſunt ſine peccato mortali, vt in d.c.1.ibi: Promiſi tibi quendam occidere, & caſu quo ipſum non occiderem, tibi ſtipulanti promiſi, & iuraui ſoluere centū;non occidi illū,nō potes agere contra me conditione ex ſtipulatu ad illa centū, quia tale promiſſum eſt malum, & tale iuramentum contra bonos eſt mores. Interdum tamen male promiſſa, puta per dolum,vel metum,ſeruantur,quando ſcilicet ſeruari poſſunt ſine ſalutis æternæ diſpendio, ſi maximè iuramentum interſit, vt notat gl. in d.cap.in malis.

REGVLA 157.

In pari delicto potior eſt pars poſſidētis.l. cum par delictum.ff.de reg.iur.c.in pari.eo.ti. in 6. Et Propterea acceptum iniuſtè de voluntate dātis, ita quod turpitudo verſetur ex vtraque parte, vt acceptum a Iudice, vt iniquam ſententiam ferat, & acceptum a meretrice ꝓpter meretricium actum, non eſt regulariter alicui reſtituendum,vt notat glo.in d.c.in pari,& Nauar.in Man.c.17.num. 30.& 31.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem, quando aliquid per ſimoniacam prauitatem receptum eſt. Licet enim ex parte dãtis, & ex parte accipientis turpitudo verſetur; non tamen hoc caſu potior eſt pars poſſidentis, ſed eccleſiæ, vel pauperibus reſtitui debet. c. veniens. de ſimo. & notat gl. in d. c. in pari.

REGVLA 158.

In pœnis mitior pars eſt eligenda. c. in pœnis. de reg. iur. in 6. cap. odia. eo. tit. c. ex literis. de conſti. cum ſuis concord.

Declaratio.

Procedit regulariter: & in dubio, vt in d. c. ex litteris, vbi quidã Doctor Pariſien. fuit priuatus a Collegio aliorum doctorum, eo q̃ nolebat obedire ſtatutis, & fuit priuatus ſimpliciter, non dicendo in perpetuum, vel quãdiu durat in illa inobedientia: Dubitatur ſi obedire velit vtrum illa pœna ſit perpetua, vel temporalis, & reſpõdetur quod in dubio benignior eligitur pars, & temporalis cenſeatur. Verũ qñ agĩt de peccato, & de ſalute animæ, eiuſq; periculũ imminet, & in dubio tutior pars eſt eligẽda. c. ad audiẽt ã. de homic.

REGVLA 159.

Iudex non debet impertiri officiũ ſuũ non requi-

requiſitus. l. 4. §. hoc autem iudicium de damn. infect.

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem, quãdo tractatur de publico bono, & vtilitate. l. congruit. ff. de offic. præſ. Et propterea in c. cauſam quæ. de iudi. dicitur, q̃ iudex prouidere debet, vt debitæ ſolẽnitates in iudicijs ſeruẽtur, ſine quib. iudiciũ redditur fruſtratoriũ, ne lites immortales exiſtant: Tali .n. caſu de publica vtilitate tractat̃. Quia expedit Reipublicæ ſubditos habere locupletes, eosque non vexari litibus, laboribus, & expenſis. §. ſed maior. inſti. de ijs, qui ſunt ſui vel ali. iur.

REGVLA 160.

Iudex põt iudicare, prout ſibi videtur, l. ſi irruptione. ff. finium regundo. cũ ſuis concor.

Declaratio.

Procedit, dũmodo opinio ſua ſit regulata ſecundum leges, & iura. c. 1. de conſt. Vel pcedit, quando lex ſcripta non eſt, vel cõſuetudo & practica iudiciorum, & ſunt hinc inde opiniones probabiles, nec de vera, & cõmuni cõſtat, tali namq; caſu poterit iudex prout ſibi videbitur, videlicet, ſecundum ſuam conſciẽtiam iudicare, vt notat Abb. in d. c. 1.

REGVLA 161.

Iudex nõ tenetur exprimere cauſam ſuę ſẽtentiæ.

Digitized by Google

tentiæ.c.ſicut nobis.cap. cum Bertoldus.de re iudicata.

Declaratio.

Procedit de neceſſitate: ſecus autē eſt de honeſtate, & conſilio, vt notat gl. in d.c. ſicut, & facit tex.in c.in tātum,& ibi gloſ. 21.diſt. Cū enim Dioſcorus antiſtes Alexandrinus, vltra alia duo delicta, auſus fuiſſet excommunicare Papam Leonem; Sācti patres apud Chalcedonem congregati ipſum damnauerunt,& ſentētiam excōmun.cationis contra ipſum tulerūt, in ipſaque ſententia cauſa excōmunicationis exprimitur illis verbis: Quoniam ſecūdis exceſſibus priorem iniquitatem valde tranſcendit; præſumpſit enim & excommunicationē dictare aduerſus ſanctiſſimum, & beatiſſimū Archiepiſcopum magnæ Romæ Leonē,&c.

REGVLA 162.

Iudex in cauſa propria, vel ſuorum nemo poteſt eſſe. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſdict. omnium iud.

Declaratio.

Procedit, quando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem ſi ſit ſecundario, argumen.c.inſuper.de teſti.& atteſta. Vel procedit in iuriſdictione contentioſa: fallit autem in voluntaria, vt ſupra fuit dictum, in regula, Aliquis non poteſt.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 163.

Iudicia debent carere ſuſpitione.l. apertiſſimi.C.de iudi.c.inſinuante.de præſumpt.

Declaratio.

Procedi,tquando ſuſpitio rationabilis eſt, atq; violenta, vt in d.c.inſinuante.de preſūpt. ibi; Si iudex delegatus poſt cōteſtatam litem, ante diffinitiuam ſen: ētiam, aliquā de ijs,qui coram eo litigabant, in ſuū familiarē aſſumpſerit,recuſari poteſt; cū res periculoſa ſit, & triſtiſſimos ſoleat euentus ſortiri, ſub iudice ſuſpecto litigare.d.l.apertiſſimi;Secus autē eſt ſi ſuſpitio leuis exiſtat, vt ibidē notant Doct.

REGVLA 164.

Iuramentum regulatur ſecundum naturā actus,ſuper quo interponitur.l.vlti. C.de non numer.pecun.

Declaratio.

Procedit quoad ſortiēdam naturam actus, ſuper quo interponitur: Secus autē eſt quoad validandam.authent. ſacramēta puberum.C. ſi aduerſus vendi. iuramentum enim licet nō augeat obligationem: eam tamen validiorē reddit.d.authen.ſacramenta pube.

REGVLA 165.

Iuramentum præciſè ſeruandum eſt. ca.ad

no-

noſtram. de iure iu. l.ſi pecuniam, vbi gl. de condi.ob cauſ. Quando enim iuratur, quaſi Deo teſte promittitur, vt inquit Ancharan. conſi.226.in princ.

Declaratio.

Procedit, niſi ſubſit cauſa, vt ab eo licitè recedi poſſit, quia in iuramento ineſt tacita conditio, ſi fieri poterit, vel, rebus ſic ſtantib. l.qui iurato.ff.qui ſatiſd.cogan. Et propterea in cap. quemadmodum.de iure iur. dicitur, quod ſi quis iurauerit ſe ducturum aliquã in vxorem, ſi illa poſtea fornicata ſit, eam ducere non tenetur, quia in illo iuramento talis debet conditio ſubintelligi, ſi illa contra legem deſponſationis non venerit. Vel procedit, niſi iuramentum ſit contra leges, & bonos mores, quia tale nõ eſt obligatorium.c. non eſt obligatorium de reg.iur.in 6. Vel procedit, quando iuramentũ ſine vi, & dolo pręſtitum eſt, ſeruarique poteſt ſine alterius pręiudicio, & æternæ ſalutis diſpendio.c.cum cõtingat.de iure iur.c.inter cetera.22.q.4.

REGVLA 166.

Laici eccleſiaſtica negotia tractare nõ poſſunt. cap.decernimus.de iud.cap.bene quidẽ. 96.diſtin.

Declaratio.

Procedit in iudicando, vt ſonat titulus ille de iudicijs. Omnis enim iuris deciſio debet ĩtelli-

telligi ſecundũ rubricam, ſub qua ſituata eſt: l. Imperator. ff. de in diem adict. Vel procedit auctoritate propria; nam verbum, præſumat, in d. c. decernimus, arguit dolum, & temeritatẽ cõtra facientis, ſecundum Abb. in d. c. decernimus; Secus autem eſt, ſi de commiſſione ſuperioris negotia eccleſiaſtica tractarent vt notat Ang. in sũma, verbo, Laicus in princ. Et ꝑpterea Decius in d. c. decernimus, dicit, quòd laicus poteſt eſſe œconomus generalis eccleſiæ in temporalib. Item procurator, cõpromiſſarius, aſſeſſor epiſcopi, conſiliarius, & huiuſmodi. Vicarius autem generalis non.

REGVLA 167.

Laici oppidò ſunt infeſti clericis. c. laicos. c. laici. 2. q. 7.

Declaratio.

Procedit in aliquibus, quorum oculi, vel ex inuidia, vel ex ſugeſtione diabolica, vel etiam ex quadam hęreſi interna, & occulta, excęcantur, ne illorum dignitatẽ videant, & agnoſcãt iuxta illud. Aegris oculis odioſa eſt lux, quæ puris eſt amabilis: Sunt tamen multi, qui dictum illud Saluatoris conſiderantes.

Quis vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Et illud pſal. 104. Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Conſiderantes etiam, quòd ſacerdotali dignitate nulla maior. c. cauſã matrimonij, & ibi

Digitized by Google

& ibi doct.de offi.deleg.quodque non licet argumentum ſumere a concreto ad abſtractum, quia non valet dicere, aliqui, vel multi Sacerdotes ſunt mali, ergo Sacerdotium malum, cum multi quoq; reperiantur boni; ſicut nō valet dicere: ex duodecim Apoſtolis fuit vnus iniquus, & proditor, ergo apoſtolatus iniquus vel, vnus cum ſuis ſequacibus præuaricatus eſt Angelus, ergo natura angelica praua: hęc, inquam, conſiderantes, non ſolum clericis multi laici infeſti non ſunt, ſed debitam illis reuerētiam exhibentes eos proſequuntur amore.

REGVLA 168.

Laicus contra clericum teſtis non admittitur.c.de cetero. de teſti.& atteſta. cap. cum P. Manconella.de accu.cap. 1.2.q.7.

Declaratio.

Procedit quò ad effectum plenæ probationis: Secus autem eſt, quò ad præſumptionem, vel ſemiplenam probationem faciendam. c. ſignificaſti. de adul. Vel procedit, quando de crimine criminaliter agitur: Secus vero eſt, ſi de crimine ciuiliter agatur.cap. quoniam aliqua, & ibi Abb.de teſti. Vel procedit regulariter: fallit autem in criminibus exceptis, vt eſt crimen Simoniæ, hæreſis, & læſæ maieſtatis: quia in iſtis criminibus admittuntur laici ad teſtificandum, & accuſandum.c.tanta.de ſim. notatque gl.in d.c.cum P.Manconella.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 169.

Lata culpa æquiparatur dolo.l.quod nerua ff.depo.l. mulier.§.ſi hæres.ff.ad Trebel.

Declaratio.

Procedit regulariter, vel in caſib. expreſſis a iure,vt in d. l. quod nerua. vbi depoſitarius, qui non adhibuit eam diligentiam in re depoſita, quam adhibuit in ſua, tenetur ad eſtimationem rei depoſitæ amiſſæ,non ſecus, ac ſi in dolo fuiſſet:fallit autem,quãdo lex dolum requirit expreſsè,vt in adulterio, quòd quidem reſpectu legis, & ad hoc, vt mulier priuetur dote, & fiat quo ad torum diuortiũ, non admittitur ſine dolo,licet fuerit, & interuenerit culpa.l.pen.ff.de adul.& notat Abb.con.4.n.3

REGVLA 170.

Leges condere pertinet ad Principem. l.ſi. C.de legi.l.1.C.de vete.iu.enu.

Declaratio.

Procedit in lege communi, & vniuerſali; ſecus autem eſt in lege particulari,vel ſtatuto. §.ſed naturalia,inſti.de iure na. gen. & ciuili.

REGVLA 171.

Leuis ſolemnitas non vitiat actum. l. 1.ff. de libe.& poſthum.cum ſimil.

De-

Declaratio.

Procedit quando leuis solẽnitas, quæ omittitur, accidentalis eſt: ſecus autẽ, ſi eſſentialis illa ſit.l. Iulianus.§.ſi q̃s.ff.ad exhi. Et propterea in d.l.1. dicitur, quòd ſi quis vnicum habeat filium, velitque exhęredare illum, ſufficit, ſi dicat: filius meus exhęres eſto, neq; omiſſio nominis proprij vitiat exhęredationẽ, cũ tali caſu ſolemnitas, quæ omittitur, ſit ſolẽnitas quædam accidentalis, & leuis: ſecus ergo eſt, ſi nominatim filius neceſſario exhęredari deberet, quod quidem eſt, quando plures filios quis habet, quia tali caſu nominatio pſonæ videtur ſolemnitas quędam eſſentialis, cuius omiſſio vitiat actũ, vt ĩ d.l.1.& ibi doc.

REGVLA 172.

Lex generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda.l.de pretio.ff. de publici. in rẽ act.

Declaratio.

Procedit, niſi reſtringatur alia lege ſpecialiter loquente.l.in toto.ff.de regu.iur.generi enim per ſpeciem derogatur.l. ſeruis vrbanis.ff.de fundo inſtructo, cum ſimil.

REGVLA 173.

Lex poſitiua ſeruanda eſt in foro conſcientiæ, cap. quo iure.8. diſtin. & notãt omnes in cap.1.de conſti.

De-

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, quādo lex poſitiua diſtingueret inter forum contē-tioſum, & forum conſcientiæ, & vellet vnū ſeruari in vno foro, & aliud in alio, vt eſt tex. in c. tua nos. de ſponſa. Item fallit in lege poſitiua iniuſta, vt per Ange. in ſūma, verbo, lex. nu. 4. Et propterea leges, quę concedunt vſuras, & quę contrahentibus permittunt ſe inuicem decipere, vt eſt tex. in l. in cauſę. 2. ff. de mino. & aliæ huiuſmodi, non habent locū in foro conſcientię vt in regula ſeq. dicetur. Itē fallit, quando lex poſitiua ſe fundaret ſuper præſumptione: talis enim nō eſt ſeruanda in foro conſcientiæ, quando veritas eſt in contrariū, vt per Abb. in d. c. 1. nu. 10. & per Ange. eo. nu. 4. Et propterea licèt hæres non fecerit inuentarium, tamen in conſcientia nō tenebitur, niſi in quantū hæreditas ſe extēdit, quamuis ius aliter vellit, vt in auth. de hæred. & falci. n[illegible]atur. Item fallit in lege poſitiua pœnali; pœna enim a lege poſitiua impoſita non eſt ſoluenda in foro conſcientiæ, ante cō demnationem eius, vt per gl. no. in c. fraternitas. 12. q. 2. Poſtremò fallit, quādo ratio legis ceſſat in foro conſcientiæ, vt notant doct. in l. non dubium. C. de legi. & Ange. in ſua ſumma. d. nu. 4.

REGVLA 174

Licitum eſt contrahentibus ſe inuicem de

 cipere,

Digitized by Google

Digitized by Google

REGVLA 177.

Maſculinum concipit femininum. l.1.ff. de verbor.ſignif.l.ſi ita ſcriptum. ff.de leg.2. l.qui duos.l.ſeruis legatis.ff.de lega.3.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vel indifferenti, vt in dict.l.ſeruis legatis.vbi ſi lego ſeruos meos,& ancillas videor legaſſe, ſicut ſi lego omnia animalia bouina,& vacchina intelliguntur legata: ſecus autem in materia odioſa,& ſtricta, & præſertim ſi tractetur de irrationabili odio.c.odia.de regu.iur.in 6. Et propterea ſi ſtatutum diceret, quod rebelles banniantur cum filijs ſuis,non comprehenderentur filiæ: Eſt enim odium irrationabile, quòd quis puniatur ex alieno delicto.l.manumiſſis C.de libe.& eo.liber.notatque Por. in §.ſi quis inſti.qui teſtamen. tuto. dari poſ.

REGVLA 178.

Media via eſt eligenda.§.penult.inſti.quib. ex cau.manumit.non licet. §. cum ex aliena. inſti.de rerum diui.

Declaratio.

Procedit, quando ius, vel ſententia, nō pōt magis adaptari ad vnam partem, quam ad aliã, vt in d.§.cum ex aliena; ſecus autem ſi ius, vel ſententia magis ad vnam partem, quam

ad

Digitized by Google

ad aliam adaptari poteſt, quia ſemper adaptari debet; alioquin diceretur, & reuera eſſet ſentẽtia ruſticana.l.Neſennius.ff.de neg.geſ.

REGVLA 179.

Metus vitiat cõtractum.l.metum.ff.quod met.cau.l.præſes.C. de appel.c.ad eius.diſt.5.

Declaratio.

Procedit,quando aliquis cogitur, per mẽtum qui poteſt cadere in conſtãtem virum,vt eſt metus mortis,carceris,ſtupri,ſeruitutis,& huiuſmodi : fallit autem,quando metus talis non eſt,vel quãdo ſua culpa quis incidit in illum.l.ſi mulier.ff.quod met.cau.Vel procedit niſi nouus cõſenſus iteruẽiat, q̃a cõtractus tali caſu ſubſiſtit,vt notat gl. in d.l.ſi mulier.

REGVLA 180.

Metus non reſcindit contractũ.l.ſi mulier. ff.quod met.cau.§.1.de except.

Declaratio.

Procedit,quando ſua culpa quis incidit in illum. Vel quando metus improbabilis eſt,& vanus.d.l.ſi mulier.& l.vani timoris nõ iuſta excuſatio eſt.ff.de reg.iur. Vel ꝓcedit ipſo iure,ſed opę exceptionis reſcinditur, vt not. in d.§.1.

REGVLA 181.

Minor eſt priuilegiatus.l.1.& tot. tit.ff.de mino.

Digitized by Google

Digitized by Google

procedit, niſi mora ſit modici tẽporis: Mora enim modici temporis non cõſideratur in iure. l. ſi debitore. ff. de iudi. Vel etiam procedit quando aliquis interpellatus eſt a die, vel ab homine, & habuit poſſibilitatem dandi: tunc enim mora eſt ſibi nociua, & ſi res debita perijt, ſuo periculo perijt, quamuis etiam caſu fortuito perijſſet, vt in d.c. decimę: Secus autem, quando quis non eſt interpellatus a die, vel ab homine: Quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. l. nulla. ff. de reg. iur.

REGVLA 185.

Multa facta tenent, quæ facienda prohibẽtur. l. patre furioſo. ff. de ijs, quæ ſunt ſui vel. ali. iur. l tutor. ff. de ſponſa. l. iudex. ff. de iudi.

Declaratio.

Procedit, quando a principio actus nõ eſt omnino inualidus, vt in d. l. tutor, vbi pupillã ſuam non poteſt tutor in vxorẽ ducere: Si tamen ducat, matrimonium tenet: Secus autẽ eſt, quando a principio actus omnino inualidus eſſet. argum. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pet. & l. quoties. C. qui ſatiſd. cogan.

REGVLA 186.

Mutare opinionẽ quis poteſt. c. mutare. de reg. iur. in ſexto, l. nemo poteſt. ff. eo. Quin potius, iuxta tritum illud, Sapientis eſt mutare

pro-

Digitized by Google

propoſitum. Et propterea in Euange. Ioan.c. 11.dicebat. Dominus Ieſus; Nõne duodecim horæ ſunt diei? Quaſi diceret: Mutato tempore, mutatur ſæpe voluntas.

Declaratio.

Procedit,niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, vt in contractibus,ſententia,matrimonio,& huiuſmodi.l.ſicut ab initio.C. de acti. & obligat. Vel procedit,niſi mutetur in alterius preiudicium,& damnum,vt in d.c.mutare, & in d.l. nemo.de reg.iur.

REGVLA 187.

Naturalia firma ſunt,& ſolida;neque tolli, aut mutari poſſunt.§. ſed naturalia quidem.inſti.de iu.nat.gen.& ciu.c.1.5.diſt. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit in ijs, quæ ſunt naturalia, de iure naturali,& diuino;ſecus autem in ijs,quę ſunt naturalia de iure poſitiuo,vt naturalia contractus,& huiuſmodi,quia tolli poſſunt ex conuẽtione partium.l.in emptione. C.de pact. Vel procedit quoad eſſentiam, & ſui totalitatem: quo autem ad effectus extrinſecos, & in quibuſdã, ius naturale bene tolli poteſt, vt ſupra fuit dictum,in regula, Ciuilis obligatio ciuilia iura corrumpere poteſt, ſed naturalia non.

REGVLA 188.

Nec natio, nec tempus curari debet, dummodo

Digitized by Google

Digitized by Google

& conſentiunt. l. nemo.ff.de reg.iur. Scienti enim, & conſentienti non fit iniuria, neque dolus.c.ſcienti.de reg.iur. in 6.

Declaratio.

Procedit, quando ſciens, & conſentiens liberè, & ſponte conſentit: ſecus autem quando neceſſitate impulſus aliquis conſenſum præſtat; In neceſſitate.n. nemo liberalis dicitur.l. rem legatam.ff.de adimen.leg. Et propterea, ille, qui accepit ad vſuram, quamuis in illam conſenſerit, præſumendum eſt tamen, quod neceſſitate oppreſſus id fecerit. Vnde vſurarius iuſte ſe tueri, & excuſare non poteſt; Sed vſuras extortas omnino reſtituere debet.cap.quoniam.de vſu.

REGVLA 193.

Nemo præſumitur immemor ſalutis ſuæ.l. fi.C.ad l.Iuliam repe.

Declaratio.

Procedit in dubio: ſecus autem eſt, quando contrarium conſtaret, vt in d.l.fin.ibi: Et licet neminem iuſiurandum contemnendo arbitremur immemorem ſalutis ſuæ; ſi tamē probabita ſacramenta negligere quis auſus fuerit, quadrupli pœna feriatur.&c.

REGVLA 194.

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.c.nemo poteſt de reg.iur.in 6. l.impoſſibilium nul

la eſt

la eſt obligatio. ff. de reg. iur. Vnde ab antiquis tales dantur verſus.

Vltra poſſe meum non lex me iuſta coegit.
Nec putat eſſe reum qui totum poſſe peregit.

Et propterea ſi in contractu apponatur cõditio impoſſibilis, talis conditio vitiat ipſo iure contractum, vt notat gl. in d. c. nemo. facitque tex. in l. ſi ſtipuler. de verbo. obli.

Declaratio.

Procedit, quando quod promiſſum eſt, omnino impoſſibile exiſtit, vt in d. l. ſi ſtipuler, vbi ſi dare promiſi, quod dari impoſſibile eſt, vel facere, quod impoſſibile eſt fieri, vt cęlum aſcendere, vel digito tangere, non tenet promiſſio: ſecus autem ſi huiuſmodi promiſſum non ſit, vt per doct. in d. l. ſi ſtipuler. Verum ſi tractetur de reſtitutione, & ſimus in foro conſcientiæ, dicitur reſtituere non poſſe, & per conſequens non teneri, non ſolum qui eſt in extrema neceſſitate, & nullo modo poteſt; ſed etiam qui comode non poteſt, vt per Nau. in ſuo Man. cap. 17. num. 56. & facit tex. in l. nepos Proculo. ff. de verbo. ſigni. Quòd autẽ dicitur: impoſſibilis conditio appoſita in contractu vitiat contractum, procedit quidem, ſicut dicitur, in ipſo contractu; ſed in teſtamentis, & in matrimonio, ob ipſorum fauorem, habetur pro non adiecta, vt in cap. vlt. de condi. appo. & notat gl. in d. cap. nemo.

RE-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

hi fecerit, iniuriarum actionem habeo; quia talis error inexcuſabilis eſt.

REGVLA 199.

Nihil actum dicitur, quoties aliquid ſupereſt agendum. l. fi. in fi. C. de his quib. vt indi.

Declaratio.

Procedit, quando illud, quod ſupereſt, eſſẽtiale eſt, & ſubſtantiale: Secus autem ſi accidẽtale ſit, & parui momẽti. Sicut enim paruitas rei in omni materia ſemper excuſat, & nõ cõſideratur, l. ſcio. de in inte. reſti. ſic leuis ſolẽnitas non habet actum vitiare, quando maximè accidentalis exiſtit. l. 1. ff. de libe. & poſth.

REGVLA 200.

Non debet alteri per alterum iniqua cõditio inferri. l. non debet. ff. de reg. iur. c. tua nos de eo qui cogno. conſang. vxo. ſuæ.

Declaratio.

Procedit, quando quis in culpa nõ fuit, vt in d. c. tua nos, vbi dicitur: Qui cum ſorore, vel alia conſanguinea legitimæ coniugis fornicatus eſt, non poteſt exinde ab vxore exigere debitum; requiſitus tamen ſoluere poteſt, & debet; Cum affinitas poſt matrimoniũ inique contracta illi nocere non debeat, quę iniquitatis particeps non exiſtit. Secus autem eſt quando aliquis in culpa fuit, vt colligitur a contrario ſenſu ex d. c. tua nos.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 201.

Non dimittitur peccatum, niſi prius reſti-tuatur ablatum.c.peccatum.de regu.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit, quando ſubtractor habet faculta-tem reſtituendi: ſi autem eam nō habeat, quia inops eſt: ſi habeat propoſitum reſtituendi, cū peruenerit ad pinguiorem fortunam, peccatū ei remittitur, vt notat gl.in d.cap. peccatum. Vel procedit, niſi is, cui facienda eſt reſtitutio liberaliter remitteret, & donaret: Quia ſatisfa ctum intelligitur qualitercunque ſatisfiat. l. item liberatus, in princi. ff. quib. mo. pig. vel hyp.ſoluatur.

REGVLA 202.

Non entium nullæ ſunt qualitates. l.eius, qui in prouincia.ff.ſi cer.pet.

Declaratio.

Procedit in non ente, quod nō habet aliquē effectum, & eſt penitus nullum. Vel procedit, niſi non ens a lege habeatur pro ente, vt patet in poſthumo, qui hodie poteſt hæres creari, & inſtitui: ex quo enim tractatur de ſuo co-modo. poſthumus pro iam nato habetur. l. qui in vtero.ff.de ſta.homi.

REGVLA 203.

Non eſt ſine culpa, qui rei ſe immiſcet, quę

Digitized by Google

ad eum non pertinet.c.non eſt.de reg.iur.in 6 c.tua.de homi.cap.clerico.50.diſtin.

Declaratio.

Procedit,quando ſciens, vel ſcire debens, & mala fide,ſe immiſcet,vt in d. cap. tua, vbi cum quidam monachus chirurgicus alicui ĩfirmo dediſſet medicinam iuxta artem chirurgicam, & infirmus eſſet mortuus, monachus in irregularitatem incurriſſe deciditur, quia immiſcuit ſe actui non conuenienti ſuo ſtatui:cum ſciret,vel ſcire deberet,quod ars chirurgica clericis prohibita eſt,vt notat gl.in d. c.non eſt. Secus autem quando quis ignoranter,& bona fide, rei ad eum non pertinenti ſe immiſcuit.Ignorantia enim, & bona fides excuſant.l.generali. C.de tabel.lib. 10.

REGVLA 204.

Non licet actori, quòd reo licitum non exiſtit.c.nõ licet.de reg.iur.in 6.c.2.4.q.4.ibi: Accuſatores,& accuſati æqua audiantur ratione.

Declaratio.

Procedit regulariter: Fauorabilior eſt tamen reus, quam actor, quia maiores habet dilationes.l.vlti.ff.de fer.& magis punitur contumacia actoris, quàm rei, vt notat gl.in d.ca. non licet,

REGVLA 205.

Non præſtat impedimentum, quod de iure

re

Digitized by Google

re non ſortitur effectum. c.non præſtat.de re. iur.in 6.c.ſi verum.31.q.2.ibi; Titius contraxit matrimonium cum Berta conſangu nea ſua,obſtante impedimento, poſtea contraxit cum alia,in qua non erat impedimentū: vtrū valeat iſtud ſecundum matrimonium quæritur, & reſpondetur, quòd ſic, neque primum matrimonium obſtat, quia fuit nullum, & de iure non eſt ſortitum effectum.

Declaratio.

Procedit, niſi in pœnam aliquibus aliquid prohibeatur. Vnde maleficia, licet effectum non ſortiantur a iure, præſtant tamen impedimentum promouendis,& interdum matrimonio contrahendo.c.1 & 2.50.diſt.& notat glo.in d.c.non præſtat.

R E G V L A 206.

Non valenti agere, non currit præſcriptio l.1.& ibi Doct.C.qui admitti.argu.l.abſentia. ff.de reg.iur.Et propterea eccleſiæ non currit præſcriptio,quando nullum habet prælatum vel habet inutilem ad agendum,vt quia excōmunicatus,ſuſpenſus,aut captiuus eſt. c. quia diuerſitatem.de conceſ. præb. quamuis ſecus eſſet, ſi prælatum, & non inutilem haberet, quia & ipſi eccleſiæ in rebus immobilibus præſcriptio currit quadraginta annorum.ca. de quarta.de præſcript. Pupillo ſimiliter, durante pupillari ætate,præſcriptio non currit, l.ſicut.C.de præſcript. triginta annorum.

Digitized by Google

Sic tempore hoſtilitatis, & peſtilētiæ, quādo ius reddi non poteſt, vel quando aliquis fugit ab aliquo loco ex timore, & nō potuit agere, præſcriptio non currit, neque nocet, vt notat Bar. in l. naturaliter. de vſucap. & Angelus in ſumma, verbo, Præſcriptio. num. 31.

Declaratio.

Procedit, niſi impedimentum illius, qui nō valet agere, continuum eſſet. Vel niſi culpa præceſſerit, vel, niſi per meipſum poſſim impedimentum auferre, vt per Doct. in d. l. 1.

REGVLA 207.

Obligatio naturalis tantum, vel ciuilis tātum, non producit actionem. l. iuriſgentium. ff. de pact. l. ſi vnus. §. pactus. ff. eo.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili; ſecus autem eſt de iure canonico. c. 1. de pact. c. iuramenti. 22. q. 5 Vel, quamuis obligatio naturalis ſola non ſufficiat ad producendam actionem: ſufficit tamen ad iam productam conſeruandam; ſicut ex ſola ciuili non conceditur actio, attamen iam enata conſeruatur, vt per Mynſinge. in §. item ſi. inſti. de except. num. 5

REGVLA 208.

Oculis magis, quàm auribus credēdum eſt. §. fin. inſti. de gradi. cogna. gl. in l. in ſumma. § idem

Digitized by Google

idem Labeo. 2. ff. de aqua pluuia. arcen. facitq; vulgatũ illud. Certior aure arbiter eſt oculus.

Declaratio.

Procedit in teſte; Teſtis enim magis probat, quando dicit: Scio, quia vidi, quã dicẽdo: Scio, quia audiui a multis, quod verberauit talẽ, & huiuſmodi. Quinimmo teſtimonium de auditu non eſt proprie teſtimonium, niſi in materia auditui ſubiecta, vt notat gl. in d. §. idẽ Labeo, & facit text. in c. teſtes. 3. q. 9. Vel procedit in purè naturalibus, & in ijs, quæ ſubiecta ſunt ſenſibus: ſed in ſupranaturalibus, & ĩ ijs, quæ ſunt fidei, auribus magis, quam oculis credendum eſt. Debemus enim certiores eſſe, quod vera ſint ea, quæ de rebus fidei audimus, aut legimus, quam ſi ipſamet oculis videremus proprijs. Auditus enim in hoc nunquam decipi poteſt, ſed viſus aliquãdo ſic, vt tradũt Theologi in lib. 3. ſententiarum. diſtin. 23.

REGVLA 209.

Odia ſunt reſtringenda, & fauores cõuenit ampliari. c. odia. de reg. iur. in 6. cap. quædam lex. §. quod ſcripſi. 35. q. 3. c. tua. de deci.

Declaratio.

Procedit, quãdo aliquid eſt omnino odioſũ, vt in d. c. tua, ibi; Decimæ alicuius loci fuerũt laico conceſſæ in feudum; erant aliquæ terræ ſteriles, quæ poſtea fuerũt redactæ ad agriculturam, & ſic fuerunt facta noualia; Laicus vo-

Digitized by Google

lebat percipere decimas in iſtis noualibus; & deciditur, qnod nõ po eſt, ſed ſolum percipiet decimas in terris, quæ erant arabiles tempore infeudationis, non autem in terris de nouo re dactis ad agricolturam, quia iſtud priuilegiũ eſt reſtringẽdũ, cũ ſit odioſum omnino. Secus autem eſt, quando aliquid pro vna parte eſt odioſum, pro altera autẽ fauorabile, quia tunc reſtringi non debet, ſed potius ampliari. Exẽplum eſt in c.ſi quis ſuadente. 17.q.4. Non ſolum enim manus violentas in clericum inferens, vt dicit ibi tex. excõmunicatus eſt; ſed ẽt ratam habens percuſſionem, & non obſtans, cum commode poſſit. vt per Nau. in Man. ca. 24. numero 20.

REGVLA 210.

Officia promiſcuis rerum actibus perturbari non debent. l. conſulta diualia. C. de teſtam. c. nouit. de iudi. c. nullus, de paroc. Non æque enim conuenit, quod quis ponat falcẽ in meſſem alienam. l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. Indecorumque eſt, ſi vnum membrũ velit alterius membri officio fungi. cap. 1.89. d iſtin.

Declaratio.

Procedit, quando officia perturbãtur a ſubditis, vt in d. c. nullus, vbi Epiſcopus parochianum alterius ſine ipſius licentia ordinare nõ poteſt, nec eum aliter iudicare, niſi eò domicilium tranſtulerit: ſecus autem eſt, ſi ex cauſaa

Prin-

Digitized by Google

Principe, vel a lege perturbentur. argum. c. vẽniẽtes. de iureiu. & l. princeps. ff. de legi. facitque tex. in c. cum P. tabellio. de fide inſtrum.

REGVLA 211.

Officium ſuũ nemini debet eſſe damnoſũ. l. ſi communis ſeruus, §. quod verò. ff. de adul. l. videlicet. ff. ex quib. cau. maio. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, quando damnum notabile, & magnum eſt; ſecus autem ſi paruum damnũ exiſtat: quia paruitas rei attendi, & cõſiderari nõ debet: quinimmo parũ pro nihilo reputatur. l. ſcio. de in integr. reſtit. cum ſimilibus.

REGVLA 112.

Omnis regula patitur exceptionem. l. omnis definitio. ff. de reg. iur.

Declaratio.

Procedit in illis regulis, quæ ſub eo titulo poſitæ ſunt, & in multis alijs, prout paſſim videre eſt in hoc opuſculo noſtro; ſecus aũt eſt ĩ omnib. Et propterea dicitur in d. l. omnis definitio: Parum eſt enim &c. Quædã enim ſunt regulæ, quæ exceptiones non patiũtur, vt illa: Feminæ bonæ raræ ſunt, ſed malæ multæ: & illa; Inciuile eſt de lege iudicare, niſi tota perſpecta; atq; illa: Allegare inconueniens nõ eſt ſoluere legẽ. ac illa: ſufficit, ſi in paucis amici

laboribus conſulamus, nec non illa; De liquido ad non liquidum non fit compenſatio: & Impubes teſtari non poteſt, vt ſuis vulga. iur. cum multis alijs, de quibus per glo. in d. l. omnis definitio.

REGVLA 213.

Omiſſio formæ actum vitiat, quantumuis pium. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſac.

Declaratio.

Procedit, quando omittitur forma eſſentialis, & neceſſaria, vt in d. §. ſi prætor, vbi dicitur Non tenet decretum prætoris, interpoſitum ex abrupto, ideſt non adhibita cauſæ cognitione, quæ eſt de forma, & ſubſtantia decreti: ſecus autem eſt, ſi actus poſſit ſubſiſtere ſine illa forma, quia videtur forma quædam accidentalis, cuius omiſſio non vitiat actum. l. 1. ff. de liberis, & poſthumis.

REGVLA 214.

Omnis receſſus a iure communi eſt odioſus, & ideo reſtringendus. capit. 1. & 2. de fil. presby. in ſexto, cum ſimil. Et propterea ſtatuta omnia municipalia, & priuilegia, cum recedant a iure communi, reſtringi ſemper oportet, & ſtrictiſſimè ſunt intelligenda, vt per Abb. in ſuis conſil. conſi. 1.

Declaratio.

Procedit, niſi ſit priuilegiũ tãgens iura conceden-

Digitized by Google

cedentium, quia ſemper latè interpretandum eſt, ampliarique oportet, vt per Doct. in d.c.1.

R E G V L A 215.

Pactum nudum non producit actionem.l. iuriſgentium.§. ſed cum nulla.ff.de pact.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili; ſed de iure canonico, & in foro conſcientiæ, pactũ obligat, quantumuis nudum: cum Deus non faciat differentiam inter ſimplicem loquelam, & ſolemnem cap. iuramenti. 22.q.5. cap. 1. & ibi Doct. de pact. & colligitur ex D.Thoma, 2.2.q.11.

R E G V L A 216.

Pacta ſunt ſeruanda.l. iuriſgentium.§. prætor ait.ff.de pact.c.qualiter.eo.ti.

Declaratio.

Procedit, niſi ſint cõtra leges, & bonos mores: Pacta enim, quæ contra leges fiunt, nullã vim habere poſſunt.l. pacta quæ contra. C.de pactis.l.non dubium.C.de legi. Vel procedit, niſi ex iuſta, & ſuperueniente cauſa reſcindãtur.argum.l.qui iurato.ff.qui ſatiſd.cogan.

R E G V L A 217

Papa põt omnia. Vel, Papa habet plenitudinem poteſtatis.c.propoſuit.de conceſ.preb.

c.cum

c.cuncta per mundum.9.q.3.cum ſi. Ei enim Matth.cap.16.dictum eſt a Domino in Petro. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.

Declaratio.

Procedit in ijs, quę ſunt iuris ſimpliciter poſitiui: ſed in ijs, quæ ſunt iuris naturalis,& diuini, ſummus Pontifex nullam poteſtatem habet, niſi interpretandi, ac declarãdi.c.ſunt quidã.25.q.1. Quinimmo contra ius poſitiuũ Papa diſpenſare non poteſt, quando ex illa diſpẽſatione decoloraretur, & deſtrueretur ſtatus vniuerſalis eccleſiæ, vt puta ſi permitteret, ac diſpẽſaret, quòd omnes clerici poſſint vxores ducere, vt per Doct. in c. primo. de conſti.& in d.c.ſunt quidam. Et propterea Abb. in c.a nobis. de ſenten. excommu.nu.3. dicit, quod Papa poteſt omnia, claue tamen ſemper directa & illa auctoritas, quodcũque ligaueris &c. intelligitur, inquit, dummodo iuſtè liget.

REGVLA 218.

Par in parem non habet imperium. l. ille a quo.§. tempeſtiuum.ff.ad Treb.

Declaratio.

Procedit, niſi par ſe ſubijciat iuriſdictioni alterius paris, vel etiam minoris. l. eſt receptũ. ff. de iuriſd.omn.iud.& notat gl. in d.§. tempeſtiuum. Vel procedit, niſi tractetur de publica ſalute,

Digitized by Google

ſalute,& vtilitate, quia tali caſu par in parem poteſtatem habet. Et propterea, licet Papa à nemine iudicari poſſit, quia parem nõ habet in terris.c.ſi Papa.40. diſt. fallit tamen, ſi de crimine hæreſis tractaretur, vt notat gl.in d. c. ſi Papa, & facit tex.in c.ſi quis presbyteri. 81.diſtin.

REGVLA 219.

Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.l.viro.ff.ſolu.matri.l.ſi duo. ff. de dolo.

Declaratio.

Procedit, quando paritas etiam terminorũ adeſt, vt in d.l.viro, vbi dicitur, quod ſi maritus accuſet vxorem de adulterio, ad effectum, vt dotem lucretur, & illa econtra obijciat ei lenocinij crimen, iſta paria delicta, huiuſmodi compenſatione diſſoluuntur, & vir non lucrabitur dotem. Secus autem eſt, quando terminorum paritas non adeſt, Quia varietas perſonarum varium ius quoque facit.l.pen.C.de tempo.in integ. reſti. Et propterea Sotus lib 4.de iuſt.& iu.q.6.a.3.dicit, quòd ego in fama læſus, alteri famam reſtituere non teneor, ſi ille mihi meam reſtituere non vult, quando ambæ ſumus perſonæ priuatæ; ea ratione, quia Paria delicta,&c. ſecus ergo foret, ſi ambæ nõ eſſemus perſonæ priuatæ, quia varietas perſonarum varium ius ſemper facit.d.l. penult.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 220.

Paria ſunt aliquid non fieri, vel illegitimè fieri.l.quoties.C.qui ſatiſd.cog.

Declaratio.

Procedit, niſi illud, quod illegitimè fit, videlicet contra leges, vel ſtatuta, ex conſuetudine iuſta, & rationabili ſubſiſtat.argum.d.§.ex non ſcripto.inſti. de iure nat.gen. & ciui.

REGVLA 221.

Pater non poteſt præiudicare filio.l. de re filiorum.ff.de tranſac.l.non debet.ff.de regu. iur.

Declaratio.

Procedit in acquiſitis: ſecus autem eſt in acquirendis: Sicut enim prælatus præiudicat eccleſiæ, quando agitur de lucro acquirendo.c. placuit.16 q.3. ſic pater præiudicat filio, vt ſupra fuit dictum, in regula, Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri.

REGVLA 222.

Paupertas prodeſt.l. ſi quis ad declinandū. §.ſi autem.& ibi glo.C.de epiſco.& cle. §.ſed & propter paupertatem.inſti. de excu.tut.

Declaratio.

Procedit in caſibus expreſſis a iure, vt in d. §.ſed & ꝑpter, vbi dicitur, quod pauperes excuſantur a munere publico, & a tutela, vel cu

Digitized by Google

ra; ſecus autem in omnibus caſibus. Vel regulariter, & in caſibus a iure expreſſis, paupertas prodeſt, ſed, vt dicit Cinus in d.l. ſi quis ad declinandã; a tali ꝓdeſſe libera nos Domine.

REGVLA 223.

Peccati venia nõ datur, niſi correcto. c. peccati venia. de reg. iur. in 6. c. legatur. 24. q. 2.

Declaratio.

Procedit in venia culpæ: ſecus autem eſt in venia pœnæ. Propter ſcandalum enim vitandum aliquando pœnæ venia etiam non correcto datur, ideſt relinquuntur peccata impunita, vt per gl. in d.c. peccati venia. Et proptere a in c. denique. 4. diſt. cum laici, & ſeculares diebus Dominicis quadrageſimæ cibos carnium appeterent, nec a tali conſuetudine poſſent auerti, cum venia, inquit tex. ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne fortè peiores exiſtant, ſi tali conſuetudine prohibeantur. Qui enim multum emungit, elicit ſanguinem &c. Vbi gl. ſuper illo verbo, venia, intelligas, inquit, de venia pęnæ, non de venia culpæ: toleratur. n. crimen tale propter periculum ſchiſmatis, vel ſcandali. Vnde non eſt dicendum, quod ignoſcatur eis, licet nõ puniat eos ꝓpter multitudinẽ, vel ſcandalum. Hæc gl. in d.c. denique.

REGVLA 224.

Plus diuiti, quam pauperi creditur. §. fi. in fi. inſti. de ſuspect. tuto.

De-

Declaratio.

Procedit,ceteris paribus:fallit autem,ſi diues habeat aliam præſumptionem contra, vt puta,ſi ſit cognatus illius,pro quo, vel contra quem teſtificatur : quia tali caſu plus pauperi extraneo,quàm diuiti tali credetur: Præſumptio enim tollitur præſumptione. l. Diuus.ff. de in inte.reſti.

REGVLA 225.

Plus,& minus non faciunt rem differre ſpe cie.l.fi.ff.de fundo inſtruct. & inſtrumen.leg.

Declaratio.

Procedit,quando differunt accidentaliter, vt in d.l.fi.vbi dicitur:Si nauē cum inſtrumēto emiſti, non debet tibi præſtari ſcapha nauis,quia, cum in mediocritate, non in ſpecie, ab ea differat, ſcapha nauis non eſt inſtrumen tum nauis:ſecus autem eſt,quando plus & minus differunt eſſentialiter,vt not.in d.l.fi.

REGVLA 216.

Pœna debet commenſurari ad delictum.c. non afferamus.24.q.1.l. ſancimus.C.de pœn. Vbi enim maius delictum,ibi maior pœna re quiritur.d.c.non afferamus,& ibi notat gl.

Declaratio.

Procedit regulariter; quandoque tamen in illis caſibus, in quibus homines proniores sūt

ad

Digitized by Google

ad peccandum, magis a lege puniuntur, quãuis minus peccent, vt ſic retrahantur a tali facinore. Exemplum eſt in fornicatione notoria; Licet enim multa crimina grauiora illa ſint, quia tamen facilius, & fœdius delinquitur in hoc crimine, quàm in alijs; ideo maior pœna in eo a iure ſtatuitur, vt notat gl. per illum tex. in cap. admonere. 33. quæſt. 2.

REGVLA 227.

Pœna non debet extendi vltra ſuũ caſum. cap. pœnæ. de pœni. diſtin. 1

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio idem etiam ſuadeat. Vnde pœna ob vxoricidium extenditur etiam ad mariticidium, & pœna impoſita ei, qui ſeruum alienum corrupit, extenditur etiã ad eum, qui filium familias corrupit, cũ inter eos eadẽ militet ratio. arg. l. illud. ff. ad l. aqui.

REGVLA 228.

Pœna tenet ſuos auctores. l. ſancimus. C. de pen. §. 1. inſt. de noxa. act. Iniquum eſt enim, quod factum alienum alij dãnoſum ſit, vt notat gl. in d. §. 1. facitque illud Ezech. c. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij.

Declaratio.

Procedit in temporalibus, vel corporalibus pœnis;

pœnis: fallit autẽ in dignitatibus, & ex cauſa. Et propterea filij presbyterorum ad Sacros Ordines promoueri non poſſunt, neq; vllam prælationem habere, quia licèt in culpa non ſint, propter dignitatem tamen, & excellẽtiã clericalem, quæ turpibus, & infamibus perſonis committi non debet, & propter deteſtationem criminis paterni, quod aliquando deteſtamur in filios, & punimus temporaliter, repelluntur a Sacerdotio, & a quacũq; dignitate eccleſiaſtica. c. 1. & ibi doct. de fil. presby.

REGVLA 229.

Poſſeſſor, malæ fidei vllo tempore non pręſcribit. c. poſſeſſor. de reg. iur. in 6. c. ſi virgo. 34. q. 2. cum ſimi.

Declaratio.

Procedit de iure canonico: ſecus autem eſt de iure ciuili; eo namque iure pręſcribitur res longiſſimo tempore, & cum mala fide. l. cũ notiſſimi. C. de præſcrip. 30. vel 40. annorũ. Cũ enim ius ciuile non habeat reſpectum ad ſalutem animarum, ſed ſolũ ad bonum cõmune; ideo cum mala fide procedit præſcriptio longiſſimi temporis. Sed ius canonicũ habet reſpectum non ſolum ad bonum cõmune, ſed etiam ad ſalutem animarum: Vnde cum poſſidens mala fidę continuè fit in peccato mortali, ideo noluit, vt poſſeſſor malæ fidei vllo tpe pſcribere poſſit. Et iſtud ius canonicũ, q̃a

ſumus

Digitized by Google

ſumus in materia peccati, ſeruatur, & hēt locum non ſolo in foro eccleſiaſtico, ſed ēt in foro ſeculari, vt ſupra fuit dictum in regula 4. & notatur in d.§.poſſeſſor. Vel procedit regulariter: Sed præſcriptiones lōgiſſimi temporis, quæ procedunt ex ſola negligentia non petentis, & non ex facto poſſidentis, præſcribuntur cum mala fide, vt puta, debeo tibi decem ſcuta ex aliquo contractu, tu non petis illa per ſpatium 40. annorū, iſta pręſcriptio currit mala fide, licèt ſciam me eſſe debitorem tuum; ideo ſi poſtea facias me conuenire, potero me tueri præſcriptione longiſſimi temporis, quia iſta præſcriptio eſt ex ſola negligentia tui creditoris. de qua in ca. fin. de præſcr. in antiq. & notatur in principio d.§.poſſeſſor malæ fidei.

REGVLA 230.

Poſteriora derogant prioribus. §. poſteriore. inſtit. quibus mo. teſtamen. infir. l. non eſt nouum. ff. de legib.

Declaratio.

Procedit in teſtamentis, in legibus, & huiuſmodi: quia poſteriore teſtō facto, tollitur, & rumpitur primum, d.§.poſteriore, ſicut per leges poſteriores, ſi ſint contrariæ, tolluntur priores, d.l. nō eſt nouum, & l. ſed & poſteriores, ff. de legi. Fallit autē in ſententia, quia valet prima, non ſecunda, ab eodem, & ſuper eadem re lata. l. iudex. ff. de re iud. & notat. in

d.§.poſteriore. Vel procedit regula, quando poſteriora iure perfecta ſunt; alias non derogant, neque nocent prioribus, vt notatur in d.§.poſteriore.

REGVLA 231.

Potentia propinqua actui actus eſt. Vel, Proximus accingi habetur pro accincto.l. penul. ff.de mili.teſta. Paria enim ſunt eſſe, vel de proximo ſperari.d.l.penul.

Declaratio.

Procedit improprie, & ficte: Vel procedit regulariter: fallit autem, quando lex actum ipſum requirit.argu.l. cum hi. §. ſi prætor.de tranſact. Et propterea ſi teſtamentum dicat: Eligatur vnus Sacerdos, qui ſit ſufficiens, & idoneus, non poterit eligi diaconus, quamuis vigeſimum quintũ annum attingat, & in potentia propinqua ſit Sacerdos: teſtamentum enim actu Sacerdotem requirit, & a verbis legis non eſt recedendum.l.non aliter.de leg.3

REGVLA 232.

Præſumptionibus non eſt iudicãdum, ſed clariſſimis argumentis, & probationibus.l. fin.C.de proba.

Declaratio.

Procedit, quando præſumptiones paruæ ſunt, & leues: ſecus autem ſi magnæ ſint, & violẽte;

quia

Digitized by Google

qu'a talibus iudicatur,prout etiam iudicauit Salomon,quando ſententiam diffinitiuam tulit,quòd puer, de quo controuerſia erat inter duas illas mulieres,illius eſſet,quæ nō cōſenſerat,vt in duas diuideretur partes,vt in c.afferte mihi gladium.de præſump.& originaliter in libro 3.Reg.cap.3.

REGVLA 233.

Princeps eſt ſolutus legibus.l. Princeps.ff. de legi.cap.cuncta per mundum.9.q.3.cum ſimilib.Aut enim leges ſunt propriæ,aut prędeceſſorum.Si propriæ,proprijs legibus ligari non debent, quia nemo poteſt ſibi ipſi imperare.l.pen.ff.de recep.arbi. &, Nemo poteſt ſeipſum ſoluere,vel ligare.cap.vlti. de conſtit. Si prædeceſſorum,legibus prædeceſſorum pariter ligari non debent, quia par in parem nō habet imperium.l.ille a quo.§. tempeſtiuum. ff.ad Trebel. Et propterea Albericus in l. digna vox. C. de legibus.ſumando illam legem vtebatur hoc carmine: Non eſt Rex legi, ſed lex obnoxia Regi.

Declaratio.

Procedit in legib. humanis, & ſimpliciter poſitiuis; fallit autē in lege naturali,& Diuina,quia talibus Papa, & Imperator ſubijciuntur,vt no.doct.in cap.1.de conſt.Et propterea in capitulo primo, de proba. & in l. Cæſar.ff. de publica.apparet Imperatorē obligari naturaliter ex ꝓprio cōtractu locationis, vel huiuſ

modi. Vel procedit de neceſſitate: ſecus autẽ eſt de honeſtate. d. l. digna vox. C. de legib. vbi profitetur Imperator viuere ſecũdum leges, eaſq; ſeruare velle: Iuſtum eſt enim Principẽ legibus ſuis obtemperare: & pati quis debet legem, quam ipſe tulit. c. iuſtum. 9. q. 3. c. pro illorum de præb.

REGVLA 234.

Principale trahit ad ſe acceſſorium. l. cum principale. ff. de reg. iur. c. acceſſorium, de regu. iur. in 6.

Declaratio.

Procedit in coniunctis, & vbi militat eadẽ ratio: ſecus autem in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa. arg. l. interpoſitas. C. de tranſ. Vel procedit, quando acceſſorium continetur in principali: ſecus autem, ſi diſiunctum, & ſeparatũ ſit, vt notat Ang. in ſumma, verbo, Legatum, nu. 25. Et propterea Pan. in c. Raynut. de teſtam. quem refert, & ſequitur idem Ange. in loco citato, dicit, quòd ſi alicui domus ſimpliciter legata ſit, debetur etiãſi hortus, ſi hortus cohæreat domui: Sed ſi non cohereat, hortus non debebitur.

Vel procedit regula, niſi acceſſoriũ eſſet maius, & pretioſius ſuo principali. l. iuſtiſſime. §. 1. ff. de edil. ed c. Sed in legatis, acceſſoria etiã ſi pretioſiora ſuo principali exiſtant, veniunt, & accedunt, vt ſupra fuit dictum, &

exem-

Digitized by Google

exemplificatum in regula, Acceſſoriũ ſequitur ſuum principale.

R E G V L A 235.

Prior nominatus, magis dilectus.ca.ſi quis, de elect.in 6.l.ſi communis ſeruus. 2.de ſt.pu. ſeruo.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vel indifferenti, vt in d.c.ſi quis,vbi dicitur, quòd ſi abſens plures procuratores ad actum electionis conſtituat,& concordari nequeat,quis ipſorũ debeat procurator eſſe, is,qui primò in inſtrumẽto procurationis extiterit nominatus, procurator erit: Secus autem eſt in materia odioſa.argu.c.odia,de reg.iur.in 6.

R E G V L A 236.

Priuilegia perpetua firmitate conſtare debent c.1.& 2.25.q.2.cap.celebritatem.de cõſe.diſt.3.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit aũt,cauſa noua ſuperueniẽte,vt puta, ſi quis priuilegio abutatur.c.priuilegium,11.q.3.Item propter delictum ciuium priuilegium amittitur, cap.ita nos.25.q.2. Item per negligentiã ſpacij decẽ annorũ.l.1.ff.de nundi.Item per contrarium factũ,& cum enorme præiudicium alteri pri-

Digitized by Google

uilegium inducit, cap. pro illorum. de præb. & c.ſuggeſtum. de deci. vnde verſus.

Indultum tollit contemptus, crimen, abuſus,
Oppoſitum factum, damnum, tempus uariatū,
vt per gl. & doct. in d. c. ſuggeſtum.

REGVLA 237.

Priuilegia non ſunt amplianda c. ſane. de priui. c. non exemplo. 16. q. 2. cum ſim. l. Priuilegia enim recedunt a iure communi, & omnis receſſus a iure communi eſt odioſus, & ꝑ conſequens reſtringendus. c. 1. & 2. de fil. presbyt. in 6.

Declaratio.

Procedit in priuilegijs; ſecus autē eſt in beneficijs, quia in ijs largiſſima fit interpretat o. l. fin. ff. de conſti. princ. Vel procedit in priuilegijs, quæ tangunt iura aliorum: Sed priuilegia, quæ tangunt iura concedentium, late interpretanda ſunt, vt notat Innoc. in c. dilecti. de dona.

REGVLA 238.

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſinit poſſidere. c. pro poſſeſſore. de regu. iur. in 6. l. qui dolo. ff. eo. Dolus enim nemini debet prodeſſe, ſed obeſſe. l. quod ſi dolo. l. is qui dolo. ff. de rei vendi.

Declaratio.

Procedit, quādo aliquis ſciēter, dolo, & data opera deſinit rem poſſidere, vt in d. l. quod ſi dolo, vbi talia ſunt verba; Si poſſidebas rē,

quam

quam ad me pertinere aſſerebã,& poſtea ſciẽter, & ad me fraudandum deſijſti illam rẽ poſſidere,poſſum tecum agere,ac ſi adhuc poſſideres,& teneberis ad reſtitutionem rei, ſi poſſis eam recuperare a nouo poſſeſſore,alioquin ad æſtimationem eius: Secus autem eſt, ſi non data opera,& dolo,ſed caſu fortuito res perijt nec in mora reſtituendi fuit,vt notat gl. in d. c.pro poſſeſſore.

REGVLA 239.

Quando acquiſitum eſt ius alicui, ab eo ẽt ſibi inuito auferri non poteſt.l.ſi.ff.de pact.regula.Id quod noſtrum eſt,ſine facto noſtro alterius fieri non poteſt.ff.de regu.iur.

Declaratio.

Procedit,quando acquiſitum eſt in re,& ad rem, vel irreuocabiliter; ſecus autem ſi in re tantum,& reuocabiliter acquiſitũ ſit: quia ab eo,& ſibi inuito auferri poteſt, vt notat gl. & Doct.in §.1.inſti.de act. & in l. ex hoc iure. ff. de iuſt.& iur. Et propterea Nau.in Man.c.17 nu.70.dicit, quòd ille qui facit teſtamentum mutari,aut legatum in alium transfert,quãuis mortaliter peccet, ſi id mala intentione,& ex odio faciat,non tamen tenetur ad aliquam reſtitutionem,quia hæredi, aut legatario,nõ erat ius acquiſitum in rem,& ad rem,neque ei competebat officium Iudicis ad petendum talem rem,ſed reuocabiliter,& in re tãtũ acqui

ſitum ius erat, qu'a teſtamẽtum ſemper re-uocari poteſt, cum Ambulatoria ſit teſtatoris voluntas vſque ad extremum vitæ exitum, vulga.iur.

REGVLA 240.

Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.l.oratione.ff.de fer.l.de ætate.§.ex cauſa ff.de inter.act.l.1.in princ.ff. de ventre inſpi.

Declaratio.

Procedit, quãdo accidentaliter, & inopinato aliquid nouum emergit, vt in d.l.oratione. vbi dicitur: Dilatio inſtrumentorum non eſt danda amplius, quam ſemel; ſed vtilitatis litigantium gratia, cauſa cognita, & maxime ſi aliquid inopinatum emergat, dilatio iterũ impartiri poteſt; Secus autem ſi non accidentaliter, & inopinato, ſed culpa aut dolo alicuius, aliquid nouum emergat, quia Dolus nemini debet prodeſſe, ſed obeſſe, l.quod ſi dolo.de rei vendi.

REGVLA 241.

Quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt. l. quæ religioſis.ff.de rei vend.

Declaratio.

Procedit reſpectu aliarum rerum inferiorũ & quæ non religioſis adhærent; ſecus autẽ eſt reſpectu ad ſeipſas. Vel procedit in ijs, quę religioſis

Digitized by Google

ligioſis adhærent vt in lapidibus ſepulcrorũ, qui dicuntur religioſi, & ideo nõ poterũt vendicari, quia ſunt exempti; ſecus autẽ eſt in ijs, quæ religioſis proxima ſunt: nam illa prophana ſunt, vt notat gloſ. in d. l. quæ religioſis adhærent.

REGVLA 242.

Querela inofficioſi teſtamenti non habet locũ in teſtamẽto militis. l. fi. C. de inoffi. teſta.

Declaratio.

Procedit de iure antiquo: hodie autem non gaudent milites priuilegijs militaribus, ſed in eorum teſtamentis, & actibus, debent vti iure cõmuni, vt per Cyn in l. pen. C. de iuris & fac. igno. & Bal. in l. in teſtamentis. C. de teſta. Neque iſtud reprehenſibile iudicari debet, quia ſecundum varietatem temporum ſtatuta quoq. variantur humana. c. non debet. de conſangu. & affinit.

REGVLA 243.

Querela inofficioſi teſtamenti nõ habet locum in teſtamento fratris. l. fratres. C. de inof. teſtamen. l. 1. ff. eo. Non tenetur enim aliquis fratrem hæredem inſtituere. d. l. 1.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autẽ ſi aliqua pſona turpis, & infamis inſtituta ſit hęres: quia tali caſu teſtamentum fratris querelari poteſt (niſi teſtator ſimiliter eſſet infamis) §. ſoror autem. inſtit. de inoffic. teſtam.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 244.

Qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur. l. qui occidit. §. pen. ff. ad l. Aqui. c. de cetero. de homic. c. ſtudent. 50. diſt.

Declaratio.

Procedit, quando cauſam propinquam dedit, vt in d. c. de cetero, vbi cum quidam Diaconus ab homicidium perpetrandum, conſilium, & opem dediſſet, in irregularitatem incurriſſe deciditur; ſecus autem eſt, quando cauſam remotã dedit, vt notat gl. in d. c. de cetero. Vel procedit impropriè & ficte, vt ſonat verbũ, v. detur, l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi, & vi arma.

REGVLA 245.

Quicquid acquirit filius, patri acquirit. l. placet. ff. de acqui. hære. §. 1. inſti. per quas perſo. no. acqui.

Declaratio.

Procedit in filio, qui ĩ patris eſt poteſtate: ſecus autem in emancipato. d. §. 1. Vel procedit, niſi bona ſint caſtrenſia, vel quaſi, quia in iſtis pater nihil habet; & ad libitũ filius diſponere põt. l. 1. §. vlt. ff. ad Maced. & notatur in d. §. 1.

REGVLA 246.

Qui non poteſt per ſe, non poteſt per aliũ. l. ne-

l.neque per ſe.C.de hæredibus inſtituen.

Declaratio.

Procedit,quãdo prohibetur ratione delicti, Vel procedit,niſi ex diſpẽſatione legis,qui nõ poteſt per ſe,per alium poſſit,vt in c.ſuffraganeis.extra,de elect. vbi Metropolitanus confirmatus,licet nõdum receperit palliũ,& ſic per ſeipſum conſecrare non poſſit: poteſt nihilominus electum, qui ad eius iuriſdictionem pertinet,per ſuos ſuffraganeos conſecrare.

REGVLA 247.

Quilibet in re ſua eſt moderator, & arbiter.l.in re mandata.C.manda.cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, vt in vltimis voluntatibus, in quibus non poteſt teſtator de ſuis rebus diſponere, niſi quãtum leges ipſæ permittunt.l.nemo poteſt.ff.de legi.Vel procedit,dum tamẽ alterius conditionem deteriorem non faciat.l. domum ſuam. ff.de reg.iur.ibi:Domum ſuam vnicuique reficere licet:dum tamen alteri ædificio non noceat, in quo ius non habet.

REGVLA 248.

Qui peccat iuris auctoritate,non peccat.capit.qui peccat.23.quæſtione quarta, ca.dixit, 14.quæſt.5.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit, quando peccat auctoritate iuris canonici; ſecus autem, quando peccat auctoritate iuris ciuilis. Cum enim multæ ſint leges ciuiles, quæ fouent, & nutriunt peccatum, vt leges, quæ concedunt præſcriptionem cū mala fide, contra regulam, Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit, de reg. iur. in 6. Item, quę permittunt deceptionem inter cōtrahentes vſque ad dimidium iuſti pretij, vt eſt tex. in l. in cauſæ. 2. de mino. Item, quæ nolunt valere legata ad pias cauſas, niſi per tot teſtes probentur, contra cap. relatum. 1. de teſtamen. Item, quæ concedunt vſuras, contra c. ſuper eo. de vſu. Ideo qui peccat harum legū, vel ſimilium auctoritate, peccat, vt per Ang. verbo, lex. nu. 4. in fin.

REGVLA 249.

Qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur. c. qui per alium. de reg. iur. in 6. l. quod iuſſu alterius. ff. eo.

Declaratio.

Procedit improprie, & fictè, vt ſonat verbū, videtur, l. 1. §. deieciſſe videtur. ff. de vi, & vi arma. Vel procedit, niſi aliquid in me reſideat, vel, niſi onus perſonale ſit, vt eſt onus recitandi diuinum officium, & huiuſmodi; quia in alienos humeros transferre, & per alium illud perſoluere non poſſum, vt colligitur ex D. Th. quodli. 6. quæſt. 5. art. 2. & Sylu. verbo, hora. §. 3.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 250.

Qui prior eſt tempore potior eſt in iure,c. qui prior.de reg.iur.i 6.l. quoties.de rei vẽdi.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autẽ in legibus, in teſtamentis,& huiuſmodi, quia poſteriora reuocant priora,vt notat glo.in d.c.qui prior. Vel procedit,quando ſunt cetera paria, vt in d.l.quoties,vbi dicitur. Si plures ſint creditores alicuius debitoris,& vẽdãtur res ipſius debitoris,debet eſſe prior in credito conſequendo,qui prior exiſtit creditor in tẽpore: Secus autem eſt in iis,quæ par ius non habent : Priuilegia enim conſiderantur non ſolũ ex tpe, ſed ex cauſa.l.priuilegia.ff.de priu.cred.Et ꝓpterea quia dos eſt priuilegiata.tot.tit.de iure do.creditrix dotalis præfertur aliis creditoribus,quamuis anteriores exiſtant,preterquam filiis ex priori matrimonio, qui agunt ſimiliter de dote materna. Cum enim & ipſi priuilegiati ſint: Concurrentibus priuilegiis vtimur iure communi,vt per Azo.in tit.C.qui potiores in pignore habean.

REGVLA 251.

Qui ſuo iure vtitur,nemini facit iniuriam. c.cum eccleſia. de elect. l. iniuriarum. ff. de iniuriis.

De-

Declaratio.

Procedit,quãdo legitime, & debito modo vtitur.Secus autem eſt, ſi animo nocẽdi faciat, vel ſi debitum modũ excedat, vt notat glo.in d.ca.cũ eccleſia. Et propterea in l.1.ff.de aqua plu.arcen.dicitur, quòd non licet mihi ita rigare ruſticũ prædiũ meum, quod noceat vicino prædio.& in l.domũ. ff.de reg.iur.dicitur, quod non licet alicui ita reficere domũ ſuam, quòd noceat alteri ædificio,in quo ius nõ hẽt.

REGVLA 252.

Qui totum dicit,nihil excludit.l.Iulian. ff. de leg.1.gl.in l.a procuratore,C.manda.

Declaratio.

Procedit regulariter:Generalis tamẽ locutio reſtringitur ſemper ad habilitatẽ. l.vt gradatim.§.& ſi lege.ff.de mune.& hono. Et propterea,quamuis in c.cum ſis.de auctor. & vſu pallij,dicatur,vbicunque Archiepiſcopus diebus ſolemnibus miſſam celebret,vſum pallii, per quod plenitudo Pontificij deſignatur, poterit exercere.Non tamen extra prouinciã pallio vti poterit,ſed quod dicitur, vbicũque,reſtringi oportet, videlicet infra quamlibet eccleſiã ſuæ prouinciæ, vt notat gl.in d.c.cũ ſis.

REGVLA 253.

Qui tacet,conſentire videtur.ca. qui tacet.

de

Digitized by Google

de reg iur.in 6.l.2.§.voluntate.ff.ſol.matri.c. nonne,de præſumptio.ibi; Nonne bene dicimus nos,quia Samaritanus es tu,& dæmoniũ habes? Reſpondit Ieſus; Ego dæmonium non habeo. Duo quippe ei illata fuerunt: vnum negauit,alterum tacendo conceſſit.

Declaratio.

Procedit,quando quis tacet in actu honorabili,vel concupiſcibili,vt in d.c.nonne,& in d.l.2.vbi pater agens de dote filiæ,de ipſius voluntate agere videtur,ſi filia nõ contradicat: Sed in actu vituperabili, & præiudiciali, in quo eſſet verecundum, aut damnoſum loqui, vel contradicere, tacens plerunque diſſentire videtur.l.filiusfamilias.§.inuitus. ff.de procu. Vel procedit regulariter;interdum tamen qui tacet,nec conſentit,nec cõtradicit, vt dicitur in c.is qui tacet.de reg.iur.in 6.& in c.anteriorum.2.q.6.vbi tacens,& non contradicens illicò ſententiæ contra eum latæ, non habetur pro conſentiente: cum ſciat ſuum ius iuuare, & infra decem dies appellare poſſe. Vel procedit adhuc regulariter, fallit autem in illis caſibus,in quibus conſenſus expreſſus requiritur,vt notat glo.in d.c.is qui tacet.

REGVLA 254.

Qui vult conſequens, vult & neceſſarium antecedens.l.ad rem. ff.de procur.l.legatis, ff. de alimen.lega.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit in coniunctis, & vbi militat eadē ratio, vt in d.l. ad rem. ff. de proc. vbi Mandatum habens ad aliquam cauſam, ad ea etiam habere cenſetur, per quæ ad cauſam illā peruenitur. Secus autem in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa. argu. l. interpoſitas. C. de tranſact. Vel procedit in materia fauorabili, aut indifferenti, vt in d.l. legatis, vbi ſi maritus relinquat vxori alimenta: veſtitum etiam, lectum, & habitationem intelligitur legaſſe, & ea, ſine quibus non poſſet comode, & honeſte viuere. Secus autem eſt in materia odioſa, arg. c. odia, de reg. iur. in 6.

REGVLA 255.

Quod ab initio non valet, tractu temporis non reconualeſcit. l. 1. §. puberis. ff. como. cap. placet. de conuer. coniug.

Declaratio.

Procedit, quādo ab initio actus omnino inualidus erat, vt in d.c. placet. vbi ſi maritus ingrediatur religionem, eāque profeſſus ſit, inſcia eius vxore; eidem reclamanti, & contradicēti reſtituendus eſt: nec eadem vxore mortua tenetur iterum religionem intrare, quia ingreſſus religionis a principio omnino inualidus erat: Secus autem eſt, ſi a principio actus omnino non inualidus eſſet, quia tractu temporis recōualeſcit. Et propterea in c. 2. de reg.

dici-

Digitized by Google

dicitur, quòd ſi aliquis poſt legitimos annos, videlicet poſt 14. vel hodie ex præſcripto Cõcilij Tridentini, poſt 16. per vim monaſteriũ ingrediatur, nec ipſæ, aut parentes eius infra annum ad Epiſcopum, vel Pontificem reclamauerint, tranſacto anno in religione permanere debet; quia ab initio talis ingreſſus omnino non inualidus erat.

REGVLA 256.

Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum. cap. quod alicui, de reg. iur. in 6. l. quoniam. C. de epiſc. & cler.

Quæ enim a iure communi exorbitant, & diſcordant, nequaquam ad conſequentiã ſunt trahenda. capit. quæ a iure. de regul. iur. in 6.

Declaratio.

Procedit, quãdo alicui gratioſè aliquid eſt cõceſſum a Principe, vt in d. c. quod alicui. & ibi gl. quæ tale ponit exẽplum: Papa diſpẽſauit cum aliquo licentiato ſuper pluralitate beneficiorũ, & appoſuit cauſas, quæ illũ mouebant ad diſpenſandũ, dicens: quia legiſti iura canonica in tali ſtudio, tecum diſpenſamus; ſi alius licẽtiatus ſimiles, vel alios fructus fecit, non poterit extendi gratia iſtius ad illum, quia quod alicui gratioſe conceſſum eſt a Papa, ad caſus ſimiles non debet extendi: Secus autem eſt, ſi eſſet conceſſum aliquid a iure communi, vt notat gl. in d. c. quod alicui. Vel procedit in

priuilegio. Priuilegium enim conceſſum vni non extenditur ad alios.c.cõtra morem. 100. diſtin. fallit autem in iure: Ius enim vni conceſſum ad alios extenditur, vt notat gl. in cap. hinc eſt etiam. 16.q.1.

REGVLA 257.

Quod de vno negatur, de alio cõceſſum eſſe videtur.c. qualis. 25. diſtinc. l.cũ prætor. ff. de iud, cum ſimi. Sic econtra, Quod de vno cõceditur, de alio negatur, l. maritus. C. de procurat. l. cum ita, in fi. C. de cond. & demon.

Declaratio.

Procedit, niſi ſequatur correctio, vel abſurdum, quod ſemper euitari debet. l. nam abſurdum. de bonis liber. Vel procedit regulariter, vt in d.l. cum prætor, vbi ſi prætor vnum ex pluribus iudicare vetet, ceteris id committere videtur. Secus autem ſi in prohibitis, & permiſſis eadem militet ratio. arg. l. non poſſunt. ff. de legi. & notat gl. in d.l. cum prætor.

REGVLA 258.

Quod fauore aliquorum introductum eſt, non debet ad eorum læſionem retorqueri. l. quod fauore. C. de legi. cap. quod ob gratiam. de reg. iur. in 6.

Declaratio.

Procedit, niſi ſua culpa retorqueatur, qui ia

tun:

tunc ſuccedit regula: Damnũ, quod quis ſua culpa patitur, ſibi, non alijs imputare debet. c. damnum. de reg. iur. in 6. Et propterea, quanuis termini, ac dilationes introductæ ſint in fauorem, & cõmodũ rei; retorquentur tamen ad eius læſionem, & faciunt, vt præſumatur contra illum, quando multis dilationibus iudicium ſubterfugere contendit. ca. nullus, & ibi gl. & doctor. extra, de præſump.

REGVLA 259.

Quod in nullius bonis eſt, prius occupanti conceditur. §. feræ, & ibi. gl. inſt. de rer. diu.

Declaratio.

Procedit, ſi id venire poteſt in hominũ cõmerciũ, vt feræ, volucres, piſces, & huiuſmodi: ſecus autem eſt in ijs, quæ venire non poſſũt in commercium hominum, vt ſunt res ſanctæ, religioſæ, & ſacræ: talia enim licèt in nullius bonis exiſtant, cum Diuini ſint iuris, prius tamen occupanti minime cõceduntur. §. nullius. inſti. eo.

REGVLA 260.

Quod iuſtè fit, pœnam non meretur. lege Graccus. C. ad l. Iu. de adult. §. iniuria. inſtit. ad l. Aquil.

Declaratio.

Procedit, quando quod fit, iuſtum eſt iuſti-

Digitized by Google

tia legali,& morali,vt in d.l.Gracchus,vbi occidens adulterum,cum vxore in adulterio deprehenſum,non punitur, vt homicida: ſicut occidens latronem nō punitur Aquilia lege, quando non pōt aliter euitare periculum,d.§. iniuria:ſecus autem eſt, quādo quod fit, iuſtū eſt iuſtitia tantum legali:videlicet iuſtum eſt non honeſtum: Quia, non omne quod licet, honeſtum eſt.&, Non quod fit, ſed quod fieri debet,inſpicitur.l.quod ſemper.de ritu nup. cap.magnæ,de voto.

REGVLA 261.

Quod maior pars facit,omnes facere videntur;quia Maior, & totum æquiparantur.l.q maior.ff.ad munici.l. aliud.ff.de regu.iur.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem in illis caſib.in quib. conſenſus omnium neceſſarius eſt,vt in l.ſi autem. ff. de aqua pluu. arcenda, vbi talia ſunt verba: Si autem plures ſint eiuſdem loci domini vnde aqua ducitur,omnium voluntatem eſſe ſequendam non ambigitur. Quod enim omnes tangit, ab omnibus debet probari,vt c.vbi nam,& ibi gl.96.di.ibi. Vbinā legiſtis Imperatores anteceſſores veſtros ſynodalib.conuentibus interfuiſſe,niſi forſan quando de fide tractatum eſt,quæ vniuerſalis eſt,quæ omnium communis eſt?

RE-

Digitized by Google

REGVLA 262.

Quod non eſt recte factum, per Principem confirmari poteſt. l. adoptio non iure facta. ff. de adoptio. Ipſe enim auctoritate ſua dat robur actui inualido. l. omnium. C. de teſtamen.

Declaratio.

Procedit de plenitudine poteſtatis: ſecus autem eſt de poteſtate ordinaria, vt per Feli. in cap. ea quæ, circa fin. de re iudi. Vel procedit, quando nõ eſt recte factum; vt in d. l. adoptio non iure facta. vbi dicitur, quod ſi adoptio nõ iure facta ſit, vt puta ſi facta ſit ſine teſtib. vel ſine ſcriptura, vel ſi facta ſit non adhibitis ijs, de quorum præiudicio tractatur, vt puta, non adhibito filio, eiuſq. conſenſu habito, quando aliquis adoptatur nepos, vt in l. ſequenti, & in l. cum nepos adoptatur. ff. eod. talis adoptio a Principe confirmari poteſt: ſecus autem eſt, ſi factum omnino ſit nullum. argum. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. petatur.

REGVLA 263.

Quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro alterius fieri non poteſt. l. quod noſtrum. ff. de reg. iur.

Declaratio.

Procedit, niſi auctoritate legis alterius fiat, vt in §. cum aliena. inſti. de rer. diui. ibi; Facies bona fide vinum, vel oleum, & huiuſmodi, ex

Digitized by Google

alienis vuis, oliuis, & id genus: eius rei dominus efficiatur. ſed tenetur ad æſtimationem eius, vt notat gl. in d. §. cum aliena.

REGVLA 264.

Quod Papa facit, & nos facere debemus. c. in cauſis. de ſenten. & re iudic.

Declaratio.

Procedit, niſi quid faceret vel contra ius, vel contra bonos mores: quia tali caſu imitandus non eſſet. Vel procedit quando aliquid facit, & vult omnes alios illud ipſum facere, vt in d. c. in cauſis, vbi talia ſunt verba; In cauſis, quæ ſummi Pontificis iudicio deciduntur, & ordo iuris, & vigor equitatis eſt ſubtiliter obſeruandus; Cum in ſimilibus caſibus ceteri teneantur ſimiliter iudicare; Secus autem eſt, ſi in ſignum priuilegij ſibi aliquid reſeruauit. c. de eo. de tempo. ordin. & dictum fuit ſupra, in regula, A capite non licet membra recedere.

REGVLA 265.

Quod quis inuitus patitur, non affert ei præiudicium. c. ad eius. 5. diſt. c. presbyteros. 50. diſtinct.

Declaratio.

Procedit, quando coactio abſoluta eſt, & violenta, vt in d. c. presbyteros. ibi: Sacerdotes, qui fugiẽtes è manibus paganorum, comprehenſi

prehenſi ab eis, & coacti coactione violenta, dæmonibus immolauerunt; nec peccauere, nec vllo modo puniendi ſunt. Secus autem, ſi talis non ſit, vt notat gl. in d. cap. presbyteros. Vel procedit, niſi interuenerit culpa illius, qui aliquid inuitus fuit paſſus. argum. c. damnum quod quis ſua culpa patitur ſibi imputari dēt. de reg. iur. in 6. Vel procedit in contractibus, & qua ſi: ſed in ordinibus, ſi aliquis mutiletur per vim, mutilatio affert ei præiudicium, & promoueri non poteſt, ſicut per vim corrupta inter virgines conſecrari non poteſt. ca. expoſuiſti. de corpo. vi. c. ille. 32. q. 5.

R E G V L A 266.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere nō poteſt. c. quod ſemel. de reg. iur. in 6. c. horrendus, 32. q. 5.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit aūt ex cauſa ſuperueniente, vel de nouo ad notitiam veniente: Quæ enim de nouo emergūt, nouo etiam indigent auxilio. c. inſinuante. de offic. deleg in 6. Vel procedit adhuc regulariter: fallit autē in illis caſibus, in quibus diſplicētia permiſſa eſt, vt in teſtō, & huiuſmodi; teſtamentum enim ſemper mutari poteſt, cū deambulatoria ſit hominis voluntas, vſque ad ſupremæ vitæ exitum. c. vltima voluntas. 13. q. 2. Vel etiā procedit in ijs, quæ ſcienter, & liberaliter pla

cent; ſecus autem in ijs, quę per errorem facti; vel per vim, aut iuſtum metum placuerũt. Errantis enim conſenſus nullus eſt. l. ſi per errorem. ff. de iuriſd. om. iudi. & Metus reſcindit contractum. l. metum. ff. quod met. cau.

REGVLA 267.

Quod ſuo non licet nomine, nec alieno licebit. c. ꝙ alicui. de reg. iur. in 6. ca. ſicut. 46. d.

Declaratio.

Procedit in maleficijs, vt in d. c. ſicut, vbi talia ſunt verba; Sicut nomine ſuo non põt clericus exercere vſuras, & fenus, ita nec alieno nomine debet. Indecẽs enim eſt crimen ſuum commodis alienis impendere: ſecus autem eſt in alijs caſibus, vt in c. 1. de procur. in 6. vbi laicus, qui nomine proprio non poteſt cauſam ſpiritualem tractare, tractat tamen alieno, vt notat gl. in d. c. quod alicui.

REGVLA 268.

Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, facile eſt concedendum. l. ſi cui. ff. de ſeruit. l. quod te. ff. de euict.

Declaratio.

Procedit, quãdo nihil, vel parum nocet, vt in d. l. ſi cui, vbi ſi alicui conceſſa ſit ſeruitus ꝑ partem fundi, in qua prediũm nihil, vel parũ incommodatur, nõ licitum eſt variare. Secus

autem

Digitized by Google

autem ſi multum nocent.argum.l.1.ff. de offi. eius. Vel procedit, niſi tractetur de preiudicio tertij, vel de publico bono, vel de animæ ſalute, arg.c.ſuggeſtum de deci.& ca. vt famæ. de ſent.excommun.

REGVLA 269.

Ratihabitio retrotrahitur, & mandato cōparatur.ca.ratihabitionem. de reg. iur.in 6.l. hoc iure.§.deiecit.ff.eo.c.ſi quis.de ſenten.excommun.in 6.

Declaratio.

Procedit, quando aliquid factum eſt nomine meo, videlicet mea contemplatione, & ego ratū habeo, tanquam geſtum nomine meo, vt in d.c.cum quis, vbi talis eſt caſus. Cum quidā clericus intuliſſet mihi iniuriam, quidā Titius meus familiaris, volens mihi complacere, abſque mādato meo talem clericum verberauit: Poſtea cū ſciuiſſem iſtud factū mihi placuit, et ratificaui, eum receptaui, & magis amicū habui: Quæritur nunquid ego ſim exōmunicatus, ac ſi mandaſſem illum clericum percuti, & reſpōdetur, quod ſic. Secus autē eſt, ſi aliquid mihi placet, quod non eſt factū nomine meo, vt dicitur in d.c.ſi quis.in fi. Vel procedit, niſi tale ſit factum, quod ab initio mandari nō potuit, & is cōcedere qui ratum habuit. Vel niſi actus requirat præſentiam, quia ratihabitio nihil operatur.§.tutor.inſti.de aucto.tut.iuncto

§.neque

Digitized by Google

§.neque tamen.eo.tit.ibi: Neque hereditatem adire, neque bonorũ poſſeſſionem petere, neq; fideicommiſſum pupillus ſuſcipere poteſt, niſi tutoris auctoritas intercedant. Hanc aũt auctoritatem debet præſens tutor interponere, cum ex poſt facto eius ratihabitio non valeat.

REGVLA 270.

Rei ſunt fauorabiliores actoribus. l. fauorabiliores.ff.de reg.iur.l.matrem. C.de prob.

Declaratio.

Procedit in fine litis, vt in d.l.matrem, vbi dicitur, quod ſi iudex ſit dubius, in pari cauſa debet ferre ſententiam in fauorem rei, & ipſum abſoluere. Proniores enim ad abſoluendum, quam ad condemnandum ſemper eſſe debemus. c.non ſatis.86.diſt. ſecus autem eſt in principio litis, quia magis fauemus actori, quam reo, & in medio æqualiter. l.de die. ff. qui ſatiſd.cogan.

REGVLA 271.

Remota cauſa, remouetur effectus, c.cum ceſſante.de appell.l.generaliter. C.de epiſ. & cleric.

Declaratio.

Procedit, niſi effectus eſſet impreſſus, & cõſumatus, vt in §.ergo non omnes.inſt.de nup. ibi; Finita adoptione, non finitur, nec remouetur prohibitio præcedentis cognationis iã contractæ, & impreſſæ.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 272.

Remittenti ius ſuum amplius non datur regreſſus.§.ſi quis itaque.inſti.de bonor.poſſ. ibi: Si quis delatam ſibi bonorum poſſeſſionē repudiauerit, ſtatim ceteri admittuntur ad ipſam, illo perpetuo ſecluſo.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ex cauſa, vt puta, ſi quis ius ſuum remittendo ſit deceptus, vel ſi ignorātia facti remiſerit. Deceptis enim, non autem decipientibus iura ſemper ſubueniunt.l.ſi mulier.ff.ad Velleian.

REGVLA 273.

Res inter alios acta, tertio non preiudicat. l.1.& toto tit.C.res inter alios acta.

Declaratio.

Procedit, niſi ex ſententia lata contra aliquem fiat ius generale, quia alijs præiudicabit, vt notat gloſſ.in l.2.C.quibus res iudicata non noc. Vel procedit, niſi cauſæ ſint conexæ, vt in c.tantis.81.diſt. vbi ſententia lata contra malè promotum, præiudicat ordinatori, quia & ipſe deponitur, ſi ſcienter illum malè promouerit.

REGVLA 274.

Reſiduum rei extinctę non pertinet ad creditorem.l.mortuo boue.ff.de leg.2.

De-

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vt in d. §. eadē lege, vbi ſi ſeruus manumiſſus ſit ex aliqua cauſa a iudice approbata, fauore libertatis nō retractatur manumiſſio, ſi tractu temporis reperiatur iniuſta, quę prius iuſta videbatur cauſa: ſecus autem eſt regulariter, vt notat gloſ. in d. §. eadem.

R E G V L A 277.

Semel Deo dicatum ad vſus humanos amplius non eſt transferendum. ca. ſemel. de reg. iur. in 6. c. nulli. 12. q. 2.

Declaratio.

Procedit, quando transfertur ad vſus humanos, videlicet ſeculares, & ſeculariū perſonarum: ſecus autem eſt, ſi transferatur, vt transferri poteſt, ad vſus clericorum, & perſonarū eccleſiæ. c. ligna. de conſecr. d. 1. ibi; Ligna vetuſta eccleſiæ non debent ad aliud opus iungi ſed vel igni ſunt comburenda, vel in vſus religioſorum conuertenda.

R E G V L A 278.

Semel malus ſemper præſumitur malus. c. ſemel. de reg. iur. in 6. c. paruuli. 22. q. 5.

Declaratio.

Procedit in eodem genere mali, vt in d. ca. paruuli, vbi ſi aliquis in certa cauſa productus,

in

Digitized by Google

in teſtem iurauit deponere meram,& puram veritatem, ſine aliqua falſitate,& poſtea depo ſuerit falſum,& ſic periurauerit; in aliam cauſam non debet interim produci: ex quo.n. ſemel periurauit, præſumitur, quod ſemper periurabit. Vel procedit in dubio; ſecus autẽ eſt, ſi conſtiterit, quod ſe emendauit, & quod bonus exiſtat, vt notat gl. in d.c.ſemel.

REGVLA 279.

Sententiæ iudicum non habent vim legis. l. vlt. & ibi gl. C. de legi.

Declaratio.

Procedit, ſicut dicitur, in ſententijs iudicũ, decreta tamen Principum, & eorum ſententiæ, vim legis habent, ſi definitiuæ fuerint. l. nemo, C. de interloc. omni. iud. Sed interlocutoriæ non habent vim legis, niſi & ipſæ inſertæ ſint in corpore iuris, vt per doct. in cap. in cauſis. de ſent. & re iud.

REGVLA 280.

Sententia debet eſſe conformis libello. c. licet, de ſimo. l. vt fundus. ff. communi diuidun.

Declaratio.

Procedit in iudicis ordinarijs, vt in d. l. vt fundus, vbi talia ſunt verba: Vt fundus hæreditarius fundo non hæreditario ſeruiat, arbiter diſponere non poteſt: Quia vltra id, quod

in iu-

Digitized by Google

in iudicium deductum eſt, excedere poteſtas iudicis non poteſt. Secus autem eſt in iudicijs ſummarijs. Vel procedit, niſi libellus eſſet incertus: Quia iudex debet ferre ſententiam certam, etiam ſuper incerto libello. §. curare. inſti. de actio.

REGVLA 281.

Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa. l. 1. & toto titulo, C. de prohibita ſequeſtr.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem in caſib. à iure permiſſis, & ex cauſa, vt in cap. ab eo. de ſequeſt. poſ. & fruct. ibi: Ab eo qui appellauit a ſententia contra eum lata fructus poſſeſſionis ſequeſtrari poſſunt, ſi ipſi fructus dilapidentur ab ipſo.

REGVLA 282.

Si vinco vincentem te, multo fortius vinco te. l. de acceſſionibus. ff. de diuer. & temporalib. præſcrip.

Declaratio.

Procedit, quando ſunt termini pares: ſecus autē ſi diſpares eſſent, vt per gl. & Por. in §. 1. inſti. de ſenatuſ. Tert. Et propterea, licet auus præferatur patri defuncti, & pater matri; non tamen auus prefertur matri, quando inter eos ſolos de hæreditate agitur, ſed mater ſuccedit filio,

filio, ſi pater non adſit, vt in d §. 1. Nec poteſt auus dicere matri: Si vinco vincẽtem te. ideſt, ſi prçferor patri, qui tibi præfertur, multo fortius debeo tibi prçferri, quia, vt dicit ibi gl. & docto. non ſunt termini pares, rationibus, vt per eos.

R E G V L A 283.

Sine culpa non eſt aliquis puniendus. ca. ſine culpa. de regu. iur. in 6. l. ſi putator. ff. ad L. Aquil.

Declaratio.

Procedit regulariter, & quando nulla omninò interfuit culpa, vt in d. l. ſi putator, vbi talis eſt caſus. Titius putabat frondes alicuius arboris exiſtẽtis in ſuo fundo: accidit, quod aliquis tranſeundo ſub illa arbore fuit occiſus, quæritur, vtrũ putator debeat Aquilia lege puniri; & reſpondetur, quod non, ſi arbor ipſa erat in medio ſui fundi, vbi nõ poterat cogitare, quod ibi aliquis tranſitum faceret: ſecus autem eſt, quando aliqua interuenit culpa, vel quando cauſa ſubeſt, vt dicitur in d. cap. ſine culpa, & facit tex. in c. ſi cuius. 34. d. bi: Titius contraxit matrimonium cum vidua corrupta, vtrum efficiatur bigamus, quæritur, & reſpondetur quod ſic, & per conſequẽs ad Sacros Ordines promoueri non poterit: & non punitur ex culpa ſua, ſed quia ſubeſt iuſta cauſa, videlicet propter defectum Sacramenti.

Digitized by Google

REGVLA 284.

Socius criminis teſtificari non pōt.c.veniētes.de teſti.& atteſta.l.apertiſſimi.C.de iudi.

Declaratio.

Procedit ad effectum plenæ probationis: ſecus autem eſt,quò ad ſemiplenam probationē, vel ad quandam præſumptionem faciendam cap.quoniam.de teſti. & atteſta.Vel procedit, quando de crimine criminaliter agitur: Secus autem eſt, ſi de crimine ciuiliter ageretur, vt notat Abb.per illum tex.in d.capit.quoniam, vbi talia ſunt verba : Quoniam aliqua nobis de perſona Epiphanij presbyteri ſunt facinora nunciata,neceſſe eſt, vt cuncta diligentius perſcruteris,& ſeu mulieres,cum quibus peregiſſe dicitur,ſeu alios,quos de cauſa aliquid ſcire ſenſeris,huc feſtines adducere,qua tenus eccleſiaſtica diſtrictione liquide poſſint quæ vera ſunt aperiri.

REGVLA 285.

Solemnitates iuris in iudicijs prætermittēdæ non ſunt.c.cauſam quæ. de iudic.

Declaratio.

Procedit in ſolemnitatib. neceſſarijs,& eſſentialibus,vt in d.cap.cauſam quæ, vbi iudex prouidere debet,ne monachi litigent corā eo ſine auctoritate,& aſſenſu prælati, quæ aucto-

M ritas,

ritas,& aſſenſus Prælati eſt de ſolennitate iudicij, cum ſine ipſa iudicium fruſtratoriũ reddatur, d.c.cauſam. Secus aũt eſt, ſi ſolẽnitates neceſſariæ, & eſſentiales nõ ſint. Vel procedit, niſi æquitas, aut neceſſitas cõtrarium ſuadeat. Neceſſitate enim vrgente multa licent, quæ alias non licerent. l. vni. ff. de offi. conſul.

REGVLA 286.

Solutum indebitè condictione indebiti repeti põt, ne quis locupletetur cũ aliena iactura l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi. cũ ſimil.

Declaratio.

Procedit, quando aliquid ſolutum eſt per errorem. Errantis. n. conſenſus nullus eſt. l. non iccirco. ff. de iuris, & facti ignor. Vel procedit, quando quod ſolutum eſt, erat indebitũ naturaliter, & ciuiliter; ſecus aũt eſt, ſi naturaliter tãtum, vel ciuiliter tãtum, indebitũ erat, quia repeti non poteſt, vt per Doct. in l. 1. ff. de cõd. inde. Obligatio. n. naturalis tantum, vel ciuilis tantum, quamuis non ſufficiat ad producẽdam actionem. l. iuriſgentium. ff. de pact. ſufficit tamen ad iam productam conſeruandam, vt per Mynſinge. in §. item ſi. inſ. de excep. n. 9

REGVLA 287.

Sortitur quis forum ex quatuor cauſis, ratione cõtractus, ratione domicilij, ratione delicti,

Digitized by Google

licti, & ratione rei ſitæ.c.pen. de foro compe.

Declaratio.

Procedit in actione perſonali; ſecus tamen eſt in reali, quia ſolum attenditur, vbi res ſita eſt.c.ſanè.de foro.compe.

REGVLA 288.

Subtilitas reprobatur.c.dilecti.de iud.l. ſi fideiuſſor.§.quędam.ff.man. Maxime.n.ab ęquitate diſceditur, cum ſuperſtitioſe adhæretur ſubtilitatib.iuris, vt per Mynſing. in §.quod ſi nat urali.inſti.de re.diui.n.7.& facit tex. in c. 1.de dolo & contum.

Declaratio.

Procedit in cauſis eccleſiaſticis, & propoſitione actionis, vt in d.cap.1.vbi talis eſt caſus; Reus vocatus ad iudicium non venit, & factus eſt contumax: iudex propter contumaciã pronunciauit actorem mittẽdum eſſe in poſſeſſionem rei petitæ, ſed propter potẽtiam rei, ſiue dolum, non põt nanciſci poſſeſſionem: tandẽ imminente fine anni, reus, ne poſſeſſionẽ poſt annum amittat, offert cautionem ſtandi iuri; quæritur, qua pœna ſit puniendus, qui non paruit iuſſioni iudicis, & reſpondet ſũmus Pontifex, quod in eccleſiaſticis perſonis, & cauſis, rigor iuris non requiritur: ſed cũ iuſtitia propter hoc, quod non paruit iudici, nõ periclitetur, admitti debet reus, cum per cautionem ſtandi in iudicio ſe adſtringit. Secus autem eſt

Digitized by Google

in ordine iuris,quia non inſubtiliter fieri debet.c.in cauſis.de ſenten. & re iudi.

REGVLA 289.

Subrogatum ſapit naturā eius, in cuius locū ſubrogatur.l.ſi eum.§.iniuriarū.ff.ſi quis caut.

Declaratio.

Procedit regulariter,& quādo militat eadē rō:ſecus aūt eſt,vbi ratio eſt diuerſa, & in caſibus expreſſis a iure,vt in d.§.iniuriarum,ibi: Iniuriarū actio hæredi non cōpetit : quamuis.n. hæc ſtipulatio iudicio ſiſtendi cauſa facta, ad hæredē tranſeat,tamē in hac cā danda nō eſt.

REGVLA 290.

Tacitum aliquando habetur pro expreſſo. Vel,Tacens conſentire videtur.l.cum quid.ff. ſi cer.pet.c.nonne.de præſumpt.

Declaratio.

Procedit,quando agitur de re meritoria,& cōcupiſcibili,vt in d.c.nonne,vbi dicitur:Nōne bene dicimus nos,quia Samaritanus es tu, et dęmoniū habes? Reſpōdit Ieſus: Ego dęmonium non habeo. Duo quippe ei illata fuerūt; vnū negauit,alterum tacēdo conceſſit: Samaritanus.n.interpretatur cuſtos,& Deus eſt cuſtos,& verus paſtor animarum noſtrarum; Secus autem eſt,ſi ageretur de re vituperabili,& oneroſa,vt eſt ſeruitus,ꝓcuratoris officiū, &

huiuſ-

Digitized by Google

huiuſmodi,quia tali caſu, Tacens habetur pro contradicente,ſecundum Innoc.in c. in Geneſi.de elect. Vel procedit niſi conſenſus expreſſus neceſſarius ſit,vt ſupra adhuc dictum fuit in regula, Qui tacet conſentire videtur.

REGVLA 291.

Tempus non curatur,dummodo effectum habeamus.l.nomen filiarum.§. habere. ff. de verb.obli.

Declaratio.

Procedit,niſi tempus ſit limitatum a lege, quia tali caſu tempus attēdi debet, vt in c.cū quidam.de tempo.ordi. vbi priuatur quidam Epiſcopus auctoritate ordines conferēdi, quia die,quo non debuit ordines celebrauit,Nō.n. maiores ordines cōferri poſſunt ab Epiſcopis, niſi in ſabbatis quatuor temporum, & in ſabbato Sancto, & in ſabbato ante Dominicam de paſſione.c.de eo.de tempo. ordi.

REGVLA 292.

Teſtator poteſt aliquem extraneum,& penitus ignotum hęredem inſtituere.l.extraneū C.de hæredib.inſti.

Declaratio.

Procedit,ſicut dicitur,in extraneo, ac penitus ignoto;ſecus tamen eſt ī incerto: Quia incertitudo vitiat teſtamentum.§. incertæ.inſt. de leg. Vel procedit,dūmodo non priuet filios ſua debita legitima,q̄ ē tertia pars hereditatis, ſi ſunt quatuor,vel pauciores;ſi vero quinque,

vel plures, medietas totius hæreditatis: Teſtamentum.n. patris, in quo filius eſt preteritus, non valet. §. 1. inſti. de exhęreda. liber. Et ſi inſtituantur in minori parte, quam ſupra diximus, nihilominus ad ſupplementum agent. l. omnino. C. de inoffi. teſta. Verum ſi pater habeat iuſtam cauſam quã debet ſcribere in teſtamento, põt filiũ exhęredare: vt puta ſi filius patrẽ verberauerit, vel eius vitę inſidiauerit, vel cum nouerca rem habere tentauerit, vel ſi aliã grauem ei iniuriam fecerit, vt in §. cauſas. authen. vt cum de appellatione cognoſcitur.

REGVLA 293.

Teſtimonium mulieris eſt mutabile, & ideo non teſtificatur. c. forus. de verb. ſignifi.

Declaratio.

Procedit, quando de crimine criminaliter agitur; tunc.n. non admittitur de iure canonico, niſi in criminalibus exceptis, ſ. in ſimonia. c. tanta. de ſimo. ſecus aũt eſt, quando de crimine ciuiliter agitur, quia mulier admittitur, nõ quidem ad effectum plenæ probationis, ſed in ſubſidium, & vt iudex ex ea eligat aliqualem præſumptionem. ca. quoniam aliqua. de teſti. Vel procedit de iure canonico, vt in d. c. forus ſed de iure ciuili mulier admittitur in ciuilib. & criminalibus cauſis, præterquam in teſtamento. §. teſtes. inſti. de teſtam. l. qui teſtamento. §. mulier. ff. eodem, & notat Ang. in ſumma verbo, teſtes, num. 5.

RE-

Digitized by Google

REGVLA 294.

Teſtis conſanguineus eſſe non poteſt. te-ſtes, ff. de teſti. c. item teſtis. 4. q. 3

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, ſi agere-tur de correctione, vel prohibitione peccati, uel de illuminatione fidei: quia in iſtis, vbi affectio carnalis communiter nihil operatur, valet teſtimonium, ſicut Chriſtus ẽt teſtimoniũ perhibuit de patre. vt notat Pan. in c. in omn. de teſti. Item fallit, quando factum eſt tale, q per alios probari non põt. Vnde pr̃ põt eſſe teſtis ſu ꝑ ætate filij. c. trãſmiſſæ. q filij ſint legi.

REGVLA 295.

Teſtis criminoſus eſſe non poteſt. ca. ſuper eo. de teſti. l. fin. C. de proba.

Declaratio

Procedit, quando crimẽ graue eſt, & notorium; ſecus aũt ſi leue, & occultum ſit: quia alias nullus poſſet eſſe legitimus teſtis: Cũ nemo hodie ſine crimine viuat, & ſepties in diẽ cadat ẽt iuſtus. c. ſepties. de pœni. d. 3. Vel procedit, quando quis perſeuerat in ipſo crimine: Eſt. n. ſpecies, ſeu præſumptio cuiuſdã hæreſis, in peccato perſeuerare. ca. ſciendum. 8. q. 1. At vbi non probatur perſeuerentia, non aggrauatur tãtũ peccatũ. Quia immo non omittit nomẽ iuſti, q ſtatim poſt peccatũ ſurrexit; d. c. ſepties, & notat Abb. ĩ c. teſtimoniũ de teſ.

REGVLA 274.

Teſtis familiaris eſſe non põt. l. pen. ff. de te-

Digitized by Google

ſti.§.in teſtib.inſti. de teſtam. Teſtis.n. ſuſpe ctus eſſe non debet,l.apertiſſimi.C.de iudi.

Declaratio.

Procedit in familiari exiſtente in familia, vel poteſtate alicuius, vt in d.§.in teſtib. ſecus aũt eſt in familiari,id eſt,amico:quia talis poteſt eſſe teſtis,vt notat gl.in l.ſciendum. ff. de regu.iur.Vel procedit,niſi familiaris,id eſt, de familia,eſſet laudabilis, & approbatæ vitæ; quia talis ſimiliter poteſt eſſe teſtis, vt notat Port.in d.§.in teſtibus. Et propterea dicit Bal. quem refert,& ſequitur Por.in d.§. in teſtib. quod licet dapiferi,& huiuſmodi viles perſonę nõ poſſint eſſe teſtes pro dominis ſuis: Cancellarius tamen Poteſtatis,itẽ ſcriptor,& Scolaris,poſſunt teſtificari,cũ ſint, vel præſumantur perſonæ honeſtæ,& laudabilis vitæ.

REGVLA 297.

Teſtis in cauſa propria nemo poteſt eſſe.l. nullus.ff.de teſti.cum ſimi.

Declaratio.

Procedit.quando cauſa eſt principaliter propria:ſecus aũt,ſi ſit ſecundario,vt in c.inſuper.de teſt.& atteſtatis.ibi;Inſuper ſtatuimus, vt liceat vobis in cauſis veſtrę eccleſię ferre teſtimonium,dummodo vnus ex vobis,vel duo, ad agendum,vel reſpondendum,inſtituantur quorum teſtimonium, in cauſis in quibus actores,vel reſponſales inſtituti ſunt, nõ debet admitti.Vel procedit regulariter: quandoq.tamen quis teſtificatur in cauſa propria, attentis

cir-

Digitized by Google

circunſtantijs perſonarum,& cauſæ, vt in ca. fi. de iure iu. Et propterea Bar. in l. admonēdi. ff. de iure iu. dicit, quod quādo actor ſcit plenè veritatem, vt puta de mutuo a ſe facto, & eſt perſona honeſta, ſi habet pro ſe vnum teſtem bonum, deferetur ei iuramentum, & faciet probationem perfectam.

REGVLA 298.

Vbi electa eſt induſtria perſonæ, non admittitur ſubſtitutus. cap. vlt. de offic. deleg. gl. in l. artifices. de ſolu.

Declaratio.

Procedit, quando ex qualitate facti, vel ex verbis comittētis apparet electā eſſe induſtriā perſonę. Ex qualitate facti, vt ſi doctor ſit conductus ad legēdū, non poterit legere per ſubſtitutum (niſi conſuetudo in cōtrarium eſſet, vel niſi eſſet infirmus, aut neceſſario abſens) quia electa videtur induſtria perſonæ. Ex verbis, vt ſi dicatur: perſonaliter exequaris; Vel confidentes de induſtria ſeu circunſpectione tua, vel huiuſmodi. Nam per hoc ſatis patet committentem elegiſſe induſtriā perſonæ, & tunc commiſſarius, vel quilibet alius nō poterit vices ſuas cōmittere alijs, quamuis ēt cōmiſſarius, vel delegatus ſit principis; Secus autem eſt, quando ex qualitate facti, vel ex verbis iſtud non apparet; quia admittitur ſubſtitutus, vt notat Abb. in d. c. vltimo.

REGVLA 299.

Vbi eſt eadem ratio, ibi idem ius eſſe debet.

l. il-

Digitized by Google

l.illud.ff.ad l.Aquiliam.cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit, ubi eſt eadē ratio, vel alia maior, ſiue æqualis, vt in d.l.illud, vbi talia ſunt verba; ſicut ī furto facto a familia, omnes reputātur pro vno, & vnum furtum cēſetur, vnicaque æſtimatio præſtatur; ſic & in damno dato ab eadem, quia ſubeſt eadem ratio. Secus autem vbi non eſt tanta vel vbi ratio eſt diuerſa. Vbi enim eſt ratio diuerſa, ibi diuerſum ius eſſe debet. l.interpoſitas. C. de tranſactio.

REGVLA 300.

Vbi lex nō diſtinguit, neq. nos diſtinguere debemus. l.de pretio.ff.de publi.in rem actio.

Declaratio.

Procedit, niſi ratio nos induceret ad diſtinguēdū, arg.c.Marcion.1.q.1.& l.Labeo.ff.de ſuppel.leg. Et propterea Ang. in ſua ſumma, verbo, Ludus, nu.5.dicit, quod quamuis in c. Epiſcopus, 35.diſ.prohibeatur clericis alearū ludus; nec diſtinguat tex.inter ludētes magnā ſummā pecunię, cum ſcandalo, & continuo, et inter ludentes in aliquo modico, ſine ſcandalo, & cauſa recreationis: tamen nos diſtinguere poſſumus, quod in huiuſmodi ludis recreationis cauſa, clericus non peccet mortaliter. Cum ratio maximę prohibitionis ceſſat. arg. l.fi.ff.ad Sylla.

REGVLA 301.

Vbi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. l.mora.ff.de vſu.l.nulla.ff.de reg.iur.

De-

Digitized by Google

Declaratio.

Procedit,niſi dies interpellet pro homine. c.vl.de loca.l.magna.C.de contrahen. ſtip.Si vero dies non eſt appoſita obligationi, ſed nec alia conditio,ſic requiritur monitio, ſeu petitio,vt in d.l.mora,& tradit Bal.in l.non ignorat.C.de fructib.& lit.expenſ.Vel procedit,niſi aliquis iurauerit ſe ſoluturum:Iuramenti.n. religio debet ſtimulare ſine interpellatione animum debitoris ad ſoluendum. Et ideo cũ iurauerit,ẽt ſi interpellatus non ſit,conſtituitur in mora,vt per Decium,in l. quod te.ff.ſi cer.pet.num.43. Vel procedit in debitore ex contractu,vel quaſi: ſecus aũt eſt in debitore ex malefic o vel furto;Fur.n.ſemper eſt in mora,& quandocunque res furto ablata pereat, ſuo ſemper periculo perit,& tenetur ad æſtimationem.l.ſubtractor.C.de fur.

In foro aũt conſcientiæ,ſi aliquis v.g.furatus ſit equum,et iſte equus moriatur morte naturali penes furem,& moriturus erat ẽt in manib.domini, nec eum dominus diſtracturus erat ante mortem naturalem eius, nõ tenetur fur ad aliquid reſtituendum,vbi.n.nullum eſt damnum,nulla debet reſtitutio eſſe,cum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ ſpecialis commutatiuæ,qua redditur alicui q̃ ſuum eſt,vel quod ei debetur d̃ bonis animi corporis,honoris,vel pecunie,vt per Nau.in Man.c.17.n.6.& facit, quod dictum eſt ſupra,regula abſens Reipublicæ cauſa;quicquid in contrarium Caie.dicat,

RE-

REGVLA 302.

Verbum, debet, importat neceſſitatem. ca. debent. 11. q. 2. l. ſæpe. ff. de offic. procon.

Declaratio.

Procedit, quando ſubiecta materia eſt neceſſitatiua, & lex loquitur de præcepto, vt in d. c. debent, vbi dicitur; Quando Epiſcopus facit ſolemnem excommunicationem, duodecim Sacerdotes circunſtare illum debent, tenentes candelas ardentes in manibus ſuis, & in fine anathematis eas debent proijcere, & pedibus cõculcare: Secus aũt eſt, quando materia non eſt neceſſitatiua, & lex loquitur de conſilio, vt in c. 1. de deſpon. impub. ibi. Filium nondũ adultum poteſt pater in matrimonium tradere; qui poſtquam venerit ad legitimam ætatẽ factum patris ratum habere debet: Vbi cũ materia non ſit neceſſitatiua, & lex tantũ de cõſilio loquatur, verbum, debet, non importat neceſſitatem, & vt dicit ibi glo. filius factum patris debito honeſtatis, non autem neceſſitatis, ratum habere debet.

REGVLA 303.

Verbum, videtur, eſt verbum fictionis. l. 1. §. deieciſſe aũt videtur. ff. de vi, & vi armata.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoq. tamẽ ſignificatiuum eſt veritatis, ac preſertim quando a Principe approbatũ eſt, vt in cap. præterea. de tranſact. vbi talis eſt caſus: Vacat aliqua eccleſia, contentio eſt inter laicos, & aliquos religio-

Digitized by Google

gioſos ſuper præſentatione rectoris, venerunt ad talem ſanſactionem, vt laici habeant præſentationem, religioſi percipiant ab eccleſia maiorem penſionem, quam recipere conſueuerunt; vel nouam, cum nihil antea percipiebãt: quæritur, an talis tranſactio teneat, et reſpõdet ſummus Pontifex, q̃ talis tranſactio ſimoniaca videtur, & ideo de iure non tenet, cum non liceat tranſigere de re ſpirituali, interuentu pecuniæ. Vnde licet regulariter, verbum videtur, ſit verbum fictionis; in d. tamen. c. præterea, & in alijs textib. huiuſmodi, verbum, videtur, nõ eſt verbum fictionis, quia non fictè, & impropriè ſimonia eſt tranſigere de re ſpirituali, interuentu pecuniæ; immo reuera, & proprie, ſimonia eſt, vt notatur in d. c. pręterea, & in l. naturaliter, in principio. ff. de acqui. poſſ.

REGVLA 304.

Verba ſunt intelligenda cum effectu. l. nomen filiarum. §. habere. ff. de verbo. ſignifi. ca. in cunctis, & c. perpetuo de elect. in. 6.

Declaratio.

Procedit regulariter, vt in d. ca. cum in cunctis, & in d. c. perpetuò, vbi dicitur, quod quando pęna apponitur a iure ipſo facto propter aliquod delictum; nunquam eſt locus illi pœnę, niſi delictum ſit conſumatũ, quantumcunque inchoatum ſit: ſicut (exempli gratia) qui ſagittam, vel gladium immittit in clericum, nõ incidit in excommunicationem, niſi ſagitta, vel gladius clericum attingat, quamuis ob prauum
affe-

Digitized by Google

affectum mortaliter peccauerit, vt colligitur ex c.ſi quis ſuadente, 17.q.4. Secus autem in illis caſibus, in quibus tantum punitur affectus, ſicut effectus, vt ſupra fuit dictum in regula, affectus tantum punitur, &c.

REGVLA 305.

Vicini præſumuntur facta vicinorum ſcire, c. quoſdam, & c. quanto. de præſump.

Declaratio.

Procedit, quando factum publicum eſt: tūc enim vicini magis quam alij, præſumuntur facta vicinorum ſcire, vt in d.c. quoſdam, de præſump. ibi: Aphrica vero qualiter mortalitate, & languorib. vaſtetur, quanto viciniores eſtis, credo, quod ſubtilius cognouiſtis, & in d.cap. quāto. dicitur: Latere te in vicino non potuit quod ad nos in longinquo peruenit: Secus autem eſt, quando factum eſt occultum, quia vicini excuſantur ignorantiam illius facti allegantes, vt per docto. in d.c. quanto.

REGVLA 306.

Vim vi repellere oēs leges, & oīa iura pmittunt. l. vt vim. de iuſti. & iu. c. ſignific. de hom.

Declaratio.

Procedit, quādo vis vi repellitur ob neceſſariam defenſionē ſui corporis, & cum moderamine īculpatæ tutele, vt per do. in d.l. vt vim & in d.ca. ſignificaſti. Ad hoc aūt, vt quis dicatur vim vi repuliſſe, cū moderamine inculpatæ tutelę, tria neceſſario cōſideranda ſunt: primū qualitas, qua quis ſe defendit; quia ſi ver-

berares

berares me cum pugno, nõ debeo me defende re cum enſe, vel gladio. Secundo qualitas temporis; quia ſi verberaſti me hodie cultello, non debeo cras te aggredi cũ alio cultello, vel enſe; quia hoc fieret ad vindictam, non defensã. Tertium, quod vis inferatur ob neceſſariã tutelam ſui corporis: Quia ſi me aggrediaris, et abſq. dedecore poſſum arripere fugã, non debeo te occidere, ſed aliter euadere. l. ſciẽtiã. §. q cũ aliter. ff. ad l. Aqui. Doc. oẽs. ĩ d. l. vt vim.

REGVLA 307.

Vox vnius, vox nullius. c. veniens. in fi. de teſti. c. cum a nobis. eo. ti. c. quoniam. de proba.

Declaratio.

Procedit in teſte; quia non in vnius tantum, ſed in ore duorum, vel triũ ſtat omne verbũ, vt in euangelio. Vel procedit regulariter: ſunt tamen multi caſus, in quib. vox vnius tantum valet, vt in Papa. d. c. cũ a nobis. Itẽ de conſuetudine curiæ ſtatur dicto Cardinalis, de ijs, q̃ dicta, vel acta ſunt corã eo. Item in ijs, in quibus nullum paratur preiudicium, & vbi agitur de impediendo peccato, & ideo vnus impedit matrimonium contrahendum, vnus probat vtrũ aliquis ſit baptizatus, & vnus teſtificatur vtrum eccleſia fuerit conſecrata, vt per gl. in c. nuper nobis, verbo, Iuratus, in fine, de teſti. Itẽ vox vnius valet de conſenſu partiũ, & quãdo teſtator mandauit ſtari ſuper aliquib. dicto alicuius, quem dicit informatum eſſe de ſua intentione, vt per Ang. verbo, teſtis, num. 24

RE-

Digitized by Google

R E G V L A 308.

Vtilitas publica eſt præferenda priuatæ. c. bonæ.de poſtu.præla.l.vni.§. pen. C.de cadu. tol.ca.ſcias.7.q. 1.

Declaratio

Procedit,quando in communi vtilitate priuata etiam includitur,ſicut fit in prælatura, & huiuſmodi:alias quilibet debet propriam vtilitatem præferre communi.argu.ca.duæ ſunt. 19.q.2.& notat gl.in d.c. bonæ.

R E G V L A 309.

Vtile per inutile vitiari non debet.l.qui teſtamento.ff.de excuſa.tu.ca.turbat.37.diſtin.

Declaratio.

Procedit regulariter,vt in d.cap.turbat,vbi cum quidam prohiberent Chriſtianos, ne legerent libros gentilium; Beda reprehendit eos,dicens q̄ benè poſſunt legi ſine peccato,vt vtilia inde ſumantur,ad inſtar Moyſi, & Danielis,ac etiam D. Pauli, qui in Epiſtola 1.ad Titum interſeruit illud Epimenidis poetæ:

Cretēſes sēper mēdaces,malæ beſtiæ,uētres pigri

Et in Epiſ. 1.ad Cor.interſeruit illud Menādri

Sæpe bonos mores corrumpūt colloquia praua.

Fallit autem,quando in iure inuenitur expreſſum,quod vtile per inutile uitietur, ut in c.pura.3.q.9.cum ſuis concordantibus.ibi: Si teſtis admiſceat uero aliquid falſitatis,eius teſtimonium non ualet; ſed tota teſtimonij fides partis mendacio deſtruitur.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

23